ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์

วันอังคาร ที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๒๕

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๕๗๓๑

สำนักพระราชวัง

๒ ธันวาคม ๒๕๒๕

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี จะเสด็จพระราชดำเนิน ไปในการพระราชทานเพลิงศพ ร้อยตรี สืบสกุล บรรจงรัตน์ ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๒๕ เวลา ๑๗.๐๐ น.

สฤษดิ์เดช พิมพ์.

(ร้อยตรี) ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ ร้อยตรี สืบสกุล บรรจงรัตน์ เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

ในการจากไปของ ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ จากการปฏิบัติในหน้าที่นั้น บรรดาครอบครัวและญาติทุกคน รู้สึกสำนึกในพระกรุณาธิคุณของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เบ็นล้นพ้นที่ได้ทรงพระกรุณาเสด็จเบ็นองค์ประธานในพิธีพระราชทานเพลิงศพ ในวันที่ 14 ธันวาคม 2525 นับได้ว่าเรือนร่างของร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ มีโอกาสได้รับพระมหากรุณาธิคุณในการจาก ไปเบ็นครั้งสุดท้าย ด้วยเพลิงพระราชทานอย่างมีเกียรติสูงสุด

พระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน จะอยู่ในความทรงจำและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณตลอดกาล ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกและพระสยามเทวาธิราช จงปกบ้องรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ให้สถาพรยิ่งยืนนานเบ็นร่มโพธิ์ทอง ของ ปวงชนชาวไทยและประเทศไทยอันเบ็นที่รักยิ่งและหวงแหนของเราตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

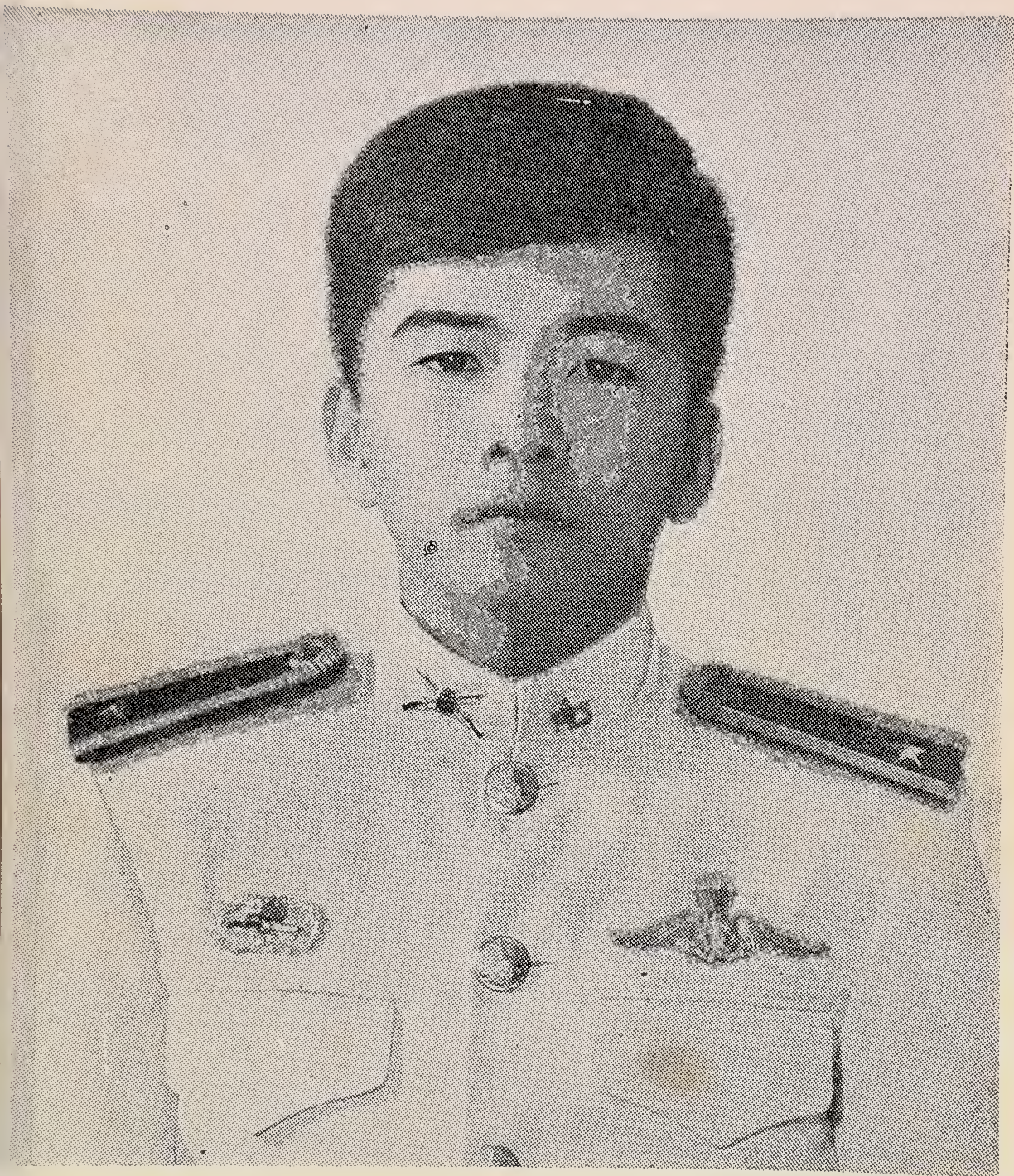
ข้าพระพุทธเจ้า คณะเจ้าภาพ

ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้าจักรักษามรดกของพระองค์ท่านไว้ด้วยเลือด

ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์

ชาตะ 22 พฤศจิกายน 2499

มรณะ 13 มิถุนายน 2525

ประวัติ
ร้อยตรี สืบสกุล บรรจงรัตน์

ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์ มีชื่อเรียกกันในหมู่ญาติพี่น้องว่า "โต้ง" หรือ "เด๋อ" ของเพื่อนๆ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤศจิกายน 2499 เป็นบุตรคนที่ห้าของ พันเอกสวัสดิ์ และ นางประยูร บรรจงรัตน์ มีพี่น้อง 6 คน คือ

1. นางกนกวรรณ ธรรมมิตร
2. นางพินธินี อดิกาญจน์
3. นางดรรชนี เจริญสุข
4. นางสาวสุวดี บรรจงรัตน์
5. ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์
6. นางสุนทรี ตันติอำนวย

การศึกษา ได้รับการศึกษาขั้นต้นจากโรงเรียนพันธะศึกษา โรงเรียนเตรียมทหาร และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

21 เมษายน 2518 บรรจุเข้าเป็นนักเรียนนายร้อย ชั้น 1 เลขประจำตัวนักเรียนนายร้อย 10142 เครื่องหมาย ทบ. 1183304421

27 มีนาคม 2521 - 30 เมษายน 2521 เข้ารับการศึกษาหลักสูตรโดดร่ม รุ่น 115 ตามคำสั่ง ทบ. ที่ 207/21 ลง 26 เมย. 21

17 มกราคม 2523 - 26 มีนาคม 2523 เข้ารับการศึกษา รร. ศสพ. หลักสูตรจู่โจม รุ่น 57 ตามคำสั่ง ทบ. ที่ 101/23 ลง 7 มีค. 23

1 กุมภาพันธ์ 2524 สำเร็จการศึกษาออกรับราชการเป็นว่าที่ร้อยตรี ตามคำสั่ง กห. ที่ 111/24 ลง 11 กพ. 24

หน้าที่ราชการ เดินทางไปรับราชการสังกัด ร. 4 พัน.4 ค่ายวชิรปราการ จังหวัดตากในตำแหน่ง ผบ.มว.ปล. ร้อย. อาวุธเบา เมื่อเดือนเมษายน 2524

ได้เสียชีวิตเนื่องจากเหยียบกับระเบิดของ ผกค. ขณะนำกำลังชุดพัฒนาการรบกิ่งอำเภอพบพระ จังหวัดตาก ไปลาดตระเวนเส้นทางในพื้นที่ปฏิบัติการ บ้านเปิ่งเคลิ่ง ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2525 รวมอายุได้ 25 ปี 6 เดือน 22 วัน.

ครอบครัว และญาติ-มิตร

สวดพระอภิธรรม 14-20 มิถุนายน 2525

ปฏิบัติหน้าที่เข้าถึงประชาชน

ผู้บังคับบัญชาและแขกผู้มีเกียรติ

วันรับพระราชทานปริญญาบัตร

ขณะปฏิบัติหน้าที่

โต้งลูกรัก

แม่คิดไม่ถึงเลยว่า จะเป็นความจริงที่ได้ทราบข่าวการจากไปของลูกอย่างกระทันหัน ว่าลูกได้จากแม่และทุก ๆ คนไปแล้ว ไปอย่างที่ไม่สามารถที่จะกลับคืนมาได้ มันรวดเร็วเกินไปลูกรัก เร็วเกินไปกว่าที่แม่จะคาดคิด พ่อของลูกจากแม่ไปความเศร้าเสียใจยังไม่ทันจางหายไปจากความนึกคิดของแม่ ลูกก็มาจากแม่ไปอีกคนหนึ่งเป็นการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงยิ่งนักในชีวิตแม่

ลูกรักถึงแม้ว่าแม่จะเศร้าโศกเสียใจมากมายเพียงใดก็ตามแต่ส่วนลึกแห่งความเศร้าโศกเสียใจนั้นแม่ก็ยังภาคภูมิใจในลูกของแม่ที่ได้ พลีชีพ เพื่อชาติเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินอันเป็นที่รักยิ่งของเราชาวไทยทั้งมวล เป็นการตายที่สมเกียรติ สมศักดิ์ศรีของชายชาติทหารหาญ ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ที่สุด ลูกรัก ขอให้ดวงวิญญาณของลูกจงสู่สุคติ ณ สัมปรายภพ

แม่

ด้วยรักและคิดถึง "โต้ง"

ตั้งแต่เล็กจนโต โต้งเป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มรับอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดี เรื่องร้ายหรือจะโดนดุ ภาพโต้งยิ้มจึงติดอยู่ในมโนภาพของทุกคน

ข่าวการจากไปอย่างรวดเร็วและกระทันหันทำให้ทุกคนแทบช๊อค และไม่เชื่อว่าจะเป็นความจริง แต่ความจริงก็ยืนยันให้ทุกคนต้องยอมรับด้วยความเศร้าสลดและทุกข์ใจเพียงใดก็ยากที่จะบรรยายความรู้สึกนั้น ๆ ออกมาเป็นตัวอักษรได้

ทุกคนเศร้าสลดใจในข่าว เสียใจที่โต้งจากพวกเราเร็วเกินไป เสียดายความดีความน่ารักที่โต้งมีให้กับทุก ๆ คนเสียดายความร่าเริงแจ่มใสในวัยของโต้ง แต่จากส่วนลึกของหัวใจที่เศร้าสลดนั้น เราทุกคนก็ภาคภูมิใจที่โต้งจากไปในศักดิ์ศรีของชายชาติทหาร และสมกับเป็นสายเลือดของทหารอย่างแท้จริง

จากพี่ น้อง และหลาน ๆ

คิดถึงพี่โต้ง

พี่โต้งที่รัก

เมื่อวันที่พี่โต้งกลับมาเป็นครั้งแรกที่อ้อยไม่ได้ไปรับพี่โต้ง เพราะอ้อยทนไม่ได้ที่จะได้พบพี่โต้งโดยไม่เห็นตัวพี่โต้งมีแต่รูป พี่โต้งที่มองมา ไม่มีคำทักทาย....ไม่มีเสียงพูดคุย....หัวเราะ มีแต่เพียงเงียบ....น้ำตาและความโศกเศร้ามันเหมือนกับความฝัน...... แต่มันเป็นความจริงจนถึงวันนี้

หกเดือนที่พี่โต้งจากไป แต่อ้อยก็ยังรักและคิดถึงพี่โต้ง มากค่ะไม่เคยได้รู้เลยว่าอ้อยจะสูญเสียคนที่รัก....คนที่เป็นทั้งพี่ที่แสนดีและเพื่อนตายที่แท้จริงของอ้อย เร็วจนเกินไปจนอ้อยอยากจะเชื่อว่ามันเป็นเพียงแค่ฝันร้ายเท่านั้น แต่มันก็เป็นความจริงที่เราทุกคนเสียใจอย่างสุดซึ้งในการสูญเสียครั้งนี้ อ้อยเหงาและคิดถึงพี่โต้ง เหตุการณ์ทุกตอนที่ผ่านมา ความดีทุกอย่างที่พี่โต้งมีอยู่ในความทรงจำ....ในหัวใจของอ้อยมันยากที่จะเขียน แต่อ้อยรู้ว่าพี่โต้งรู้และเข้าใจว่าอ้อยรักและคิดถึงพี่โต้งมากเพียงไร

ด้วยรักและอาลัยอย่างสุดซึ้ง

อ้อย

คำสดุดีไว้อาลัย

แด่

ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์

ของ

กองอำนวยการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 34

ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ เมื่อครั้งยังมีชีวิต เป็นผู้ที่มีความอุตสาหในหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้รับมอบภารกิจหรือคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา ได้พยายามปฏิบัติหน้าที่ในภารกิจที่ได้รับนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากอย่างใดทั้งสิ้นได้ผ่าพ้นอุปสรรค สามารถทำให้ภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบดำเนินไปตามนโยบายของทางราชการ จนเป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชาเป็นอย่างยิ่ง โดยทั่วไปแล้ว ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์เป็นผู้ที่มีจิตใจเยือกเย็น สุขุม อันเป็นลักษณะเด่นประจำตัว มีความเอื้ออารีเป็นที่ตั้ง ทำให้เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาอีกด้วย และตลอดเวลาที่ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของกองอำนวยการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 34 ยังได้สร้างความประทับใจให้กับสมาชิกในการฝึกอบรมกลุ่มพลังประชาชนที่ทางราชการจัดขึ้น สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

ที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลยิ่งขึ้น เป็นที่สังเกตได้ว่าพื้นที่ซึ่งร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ เคยเข้าไปปฏิบัติงานจะเป็นที่รู้จักมักคุ้นกับประชาชนเสมือนหนึ่งญาติสนิท ทำให้การปฏิบัติงานได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย

ครั้งหลังสุด ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ ได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาปฏิบัติภารกิจ กวาดล้าง ทำลายฐานที่มั่นของผู้ก่อการร้าย ฯ ที่บ้านเปิ่งเคลิ่ง ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ภายหลังจากที่นำกำลังชุดพัฒนาการรบ จากกิ่งอำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยการลำเลียงทางอากาศไปลงที่บ้านเปิ่งเคลิ่ง เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2525 ต่อมา วันที่ 13 มิถุนายน 2525 เวลาประมาณ 13.00 นาฬิกา ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ ได้นำผู้ใต้บังคับบัญชาออกลาดตระเวนไปบนเส้น-ทางจากบ้านเปิ่งเคลิ่งลงสู่ทิศใต้ เพื่อตรวจค้นและกวาดล้างพื้นที่ปฏิบัติการ ขณะที่กำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้นได้ถูกผู้ก่อการร้าย ฯ จำนวนประมาณ 10 คน ลอบซุ่มโจมตี ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ ได้สั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชายิงตอบโต้ทันที แม้ว่าลักษณะของพื้นที่จะเสียเปรียบต่อผู้ก่อการร้าย ฯ ก็ตาม ร้อยตรีสืบสกุล บรรรงรัตน์ ได้พยายามนำผู้ใต้บังคับบัญชารุกไปข้าง-หน้าบริเวณที่ผู้ก่อการร้าย ฯ วางตัวอยู่ขณะที่กำลังเคลื่อนที่ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ ได้เหยียบกับระเบิดที่ผู้ก่อการร้าย ฯ

วางดักไว้ ทำให้ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ ได้รับบาดเจ็บสาหัส และถึงแก่กรรมในเวลาต่อมา

การปฏิบัติหน้าที่ของ ร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ นับว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานด้วยความ เด็ดเดี่ยว เข้มแข็ง และเสียสละเป็นอย่างสูง มิได้เห็นแก่ภยันตรายใด ๆ ทั้งสิ้น มีจิตใจที่รุกรบเพื่อมาตุภูมิสมชายชาตินักรบอย่างแท้จริง เกียรติประวัติของร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ สมควรที่จะได้จารึกอยู่ในความทรงจำของชนรุ่นหลังตลอดไป

ข้าพเจ้าในฐานะผู้อำนวยการกองอำนวยการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 34 และผู้บังคับบัญชาตลอดทั้งผู้ร่วมงานของร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ มีความเสียดายและอาลัยในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ ในครั้งนี้อย่างจริงใจ ข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานในกองอำนวยการใคร่ขอให้อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลพิภพจงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของร้อยตรีสืบสกุล บรรจงรัตน์ ไปสู่สุขคติอันสูงส่งในสัมปรายภพเทอญ

พันเอกสุรเชษฐ์ เดชาติวงศ์

ผู้อำนวยการกองอำนวยการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 34

อ. แม่สอด จว. ตาก

และผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 4

สดุดี และ อาลัย
แด่
ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์

นับตั้งแต่วินาทีแรกที่พบ ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์ ในวันที่เข้ามารายงานตัว ในฐานะนายทหารใหม่เพิ่งสำเร็จการศึกษาจาก รร. นายร้อยพระจุลจอมเกล้า ก็มีความมั่นใจว่า กองพันที่ 4 กรมทหารราบที่ 4 จะได้นายทหารที่ดีเยี่ยมอีกนายหนึ่งมาช่วยงาน จาก ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์ จัดเป็นนายทหารหนุ่มที่มีบุคลลิกดี หน้าตาหล่อเหลา และสุภาพ มีความขยันขันแข็งการปฏิบัติราชการมีจิตใจโอบอ้อมอารี คุณลักษณะต่างๆ นี้เองที่ทำให้ สืบสกุล เป็นที่รักใคร่ของสมาชิกในค่ายวชิรปราการ ทุกคน พี่ ๆ ทุกคนในกองพันที่ 4 ต่างเอาใจช่วยและสนับสนุนที่จะให้ สืบสกุล ก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง

เมื่อหน่วยพลเรือนตำรวจทหารที่ 34 ซึ่งมีที่ตั้งที่ อ. แม่สอด จ. ตาก ขอตัวนายทหารที่มีความสามารถไปบรรจุในชุดพัฒนาการรบในตำแหน่ง รองหัวหน้าชุด สืบสกุล ได้รับการคัดเลือกให้รับหน้าที่นี้ เนื่องจากมีความเหมาะสมทุกประการ ตลอดระยะเวลาที่ สืบสกุล ไปปฏิบัติราชการนอกหน่วย ได้

เฝ้าติดตามข่าวและผลงานทุกระยะเสียงที่สะท้อนกลับมายังกองพันที่ 4 คือคำชมเชยในการเอาใจใส่และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอันยอดเยี่ยม ของสืบสกุล จากผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น คือ ผู้บัญชาการกองพลที่ 4 ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 4 ในฐานะผู้อำนวยการหน่วย พลเรือนตำรวจทหารที่ 34 และรองผู้บังคับการกรมทหารราบที่ 4 สิ่งนี้เองที่เป็นความประทับใจและความภูมิใจของพี่ ๆ ทุกคน

ใน 13 มิ.ย. 25 เป็นวันที่ทุกคนในกองพันที่ 4 เศร้าและเสียใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อข่าว สืบสกุล โดนกับระเบิดของฝ่ายตรงข้ามเสียชีวิตมันรวดเร็วเกินไปสำหรับนายทหารที่เพิ่งจบมาได้เพียงปีเศษ แต่ก็ได้สร้างผลงานไว้มากมาย จากการติดตามรายละเอียดได้ทราบว่านอกจากการปฏิบัติภารกิจในการฝึกเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพของกำลังพล ทั้งประเภทอาสาสมัคร (อส.) และ ตำรวจตระเวณชายแดนแล้ว สืบสกุล ได้สืบสายเลือดนักรบจากบรรพบุรุษไว้อย่างเต็มตัว จากการที่ สืบสกุล นำกำลังเข้าปราบปราม ผกค. ที่ บ. เบิ่งเคลิ่ง จนสามารถขับไล่ผู้ไม่ปรารถนาดีต่อแผ่นดินไทย ให้ออกจากพื้นที่ได้ สามารถปฏิบัติภารกิจได้สำเร็จสมความมุ่งหมาย แล้วทำให้ประชาชนใน บ.

เบิ่งเคลิ่งได้มีโอกาสกลับเข้าไปอาศัยในหมู่บ้านอีกครั้ง หลังจากที่ต้องอพยพหลบหนีอิทธิพลของ ผกค. ไปเป็นระยะเวลายาวนาน

ด้วยกุศลแห่งความเสียสละ และคุณความดีทั้งปวงที่ สืบ-สกุล ได้สร้างสมไว้ขอให้ดวงวิญญาณของ สืบสกุล จงไปสู่สุคติเทอญ

พ.ท. เจริญ เนตรแพ
(เจริญ เนตรแพ)
ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 4 กรมทหารราบที่ 4

คำสดุดี และ ไว้อาลัย
แด่
ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์

พี่ยังจำได้นับตั้งแต่ที่ ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์ และเพื่อนอีก 2 คน ที่จบออกมาจาก รร. นายร้อยพระจุลจอมเกล้าใหม่ ๆ และได้เลือกมารับราชการกองพันทหารราบที่ 4 เมื่อต้นปี 2524 พี่ยังปฏิบัติราชการอยู่ที่เขาค้อ – หนองแม่นาอยู่แต่พี่ก็ฟังข่าวในปีนี้นายทหารใหม่ว่าจะเอาใครมาอยู่ร่วมกองพันกับพี่บ้างเมื่อพี่มีโอกาสได้ลาพักผ่อนก็ได้มีโอกาสสัมผัสกับน้องแต่ยังไม่เคยปฏิบัติงานร่วมกันเลยจนกระทั่งเมื่อกองพันทหารราบที่ 4 ได้เสร็จสิ้นภารกิจที่เขาค้อ – หนองแม่นา

พี่ก็ได้รับมอบภารกิจให้ เป็น หัว หน้า ชุด พัฒนา การ รบ พตท. 34 โดยมี ร.ต. สืบสกุล ฯ เป็น ฝอ. 3 ของชุดซึ่งนับตั้งแต่วันแรกที่ได้ร่วมงานกันนั้นน้องเป็นนายทหาร ใหม่ ที่มีแววว่าจะเป็นผู้ที่ก้าวหน้าในอาชีพผู้หนึ่งจากลักษณะที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ, กล้าหาญเด็ดเดี่ยวและมีลักษณะผู้นำสูงทำงานโดยมิได้ท้อถอยแม้จะยากลำบาก เสี่ยงอันตรายก็ยังมีความมุมานะจนเป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและใต้บังคับบัญชา

ในช่วงระยะเวลาเดือน ธ.ค. 24 – พ.ค. 25 ทางชุดพัฒนาการรบ พตท. 34 ได้รับมอบภารกิจส่วนใหญ่ทางด้านการเมืองเช่นการฝึก อพป., ฝึก ทสปช., ฝึกชุดเผ้าตรวจชายแดนแนะนำทางยุทธวิธีให้แก่ ตชด., อส. ในเขต อ. อุ้มผาง , อ. แม่สอด , อ. แม่ระมาด พี่จัดมอบภารกิจการฝึกต่าง ๆ ให้น้องควบคุมการปฏิบัติได้ผลดีเป็นอย่างมาก ในด้านการเมืองสามารถถึงมวลชนชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากะเหรี่ยงให้มาเป็นฝ่ายเราได้เป็นอย่างมากตลอดจนได้ข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติมให้กับหน่วยเหนือมาก

จนกระทั่งเมื่อ 12 มิ.ย. 25 ทางชุดพัฒนาการรบได้รับมอบภารกิจให้ปฏิบัติตามแผนยุทธการ "เพชรมงคล" ของ พตท. 34 ให้ชุดพัฒนาการรบจัดกำลังเป็น บก. ควบคุมและเป็นเจ้าหน้าที่โครงการณ์ให้กับกรม อส.ทพ. ที่ 3009 โดยทำการยุทธเคลื่อนที่ทางอากาศเข้ายึดที่หมาย บ้านเบิ่งเคลิ่ง อ. อุ้มผาง ซึ่งเป็นเขตฐานที่มั่นของ ผกค. ซึ่งเป็นแหล่งเสบียงใหญ่ พี่ได้จัดให้น้องเป็น ผบ.มว. ที่ 1 ได้นำหน่วยของตัวเองปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งอย่างได้ผล สามารถยึดที่หมายและค้นพบเสบียงมากมาย เมื่อ 131300 มิ.ย. 25 น้องได้รับมอบภารกิจให้ทำการลาดตระเวณและซุ่มโจมตีทางด้านทิศตะวันออกของบ้านเบิ่งเคลิ่ง

ระหว่างเคลื่อนที่ไปนั้นได้ปะทะกับ ผกค. อย่างรุนแรง ร.ต. สืบสกุล ฯ ได้นำหน่วยต่อสู้อย่างกล้าหาญเด็ดเดี่ยวจนตนเองได้ถูกกับระเบิดของ ผกค. ที่บริเวณ ขา , ข้อมือ , ต้นแขน , ใบหน้าและเสียชีวิตในเวลาต่อมา

น้องรัก น้องได้ทำหน้าที่ปกป้องมรดกอันหวงแหน ซึ่งบรรพชนได้รักษาสืบทอดต่อกันมา อย่างสมเกียรติของชายชาติทหารและสมศักดิ์ศรีแห่ง "อัศวินจาก จปร."

ขอดวงวิญญาณของ "สืบสกุล" จงสู่สุคติ

จากพี่

ร.อ. เอนก อินทร์อำนวย

ร 4 พัน 4 จ. ตาก

อาลัยต่อเพื่อนผู้จากไป

"ข้าพระพุทธเจ้าจะรักษามรดกของพระองค์ท่านไว้ด้วยชีวิต"

เสียงปฏิญาณดังลั่นต่อหน้าพระพักตร์เสด็จพ่อ ซึ่งเป็นที่รวมวิญญาณ เลือดเนื้อ และชีวิต ของพวกเราเหล่า จปร. วันนั้นเป็นวันแรกที่เราย่างเท้าเข้ามาสู่รั้วแดงกำแพงเหลือง ซึ่งเป็นสถานที่หล่อหลอมให้เราทั้งหลายกลายเป็นคนที่ กร้าว แกร่ง อดทนแข็งแรง เฉียบขาดและเต็มไปด้วยเหตุผล นอกจากนั้นยังสอนให้เรารู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างจริงจังและจริงใจ สอนให้พวกเรารักชาติสุดชีวิต ใช่แล้ว "เด๋อ" และพวกเราเหล่า จปร. 27 ได้ย่างเท้าเข้ามาสู่รั้วแดงกำแพงเหลืองในเดือน เมษายน พ.ศ. 2518 ทุกสิ่งทุกอย่างที่นี่ เมื่อเราเข้ามาใหม่ ๆ มีแต่สิ่งที่แปลกและทำให้เราเหนื่อยแต่เราทุกคนก็อดทน เพื่อจะให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่จะออกไปรับใช้ชาติ "เด๋อ" เป็นผู้หนึ่งที่คอยช่วยเหลือเพื่อนทุกวิถีทาง "เด๋อ" เป็นคนคุยสนุก จึงเข้ากับเพื่อนฝูงได้ทุก ๆ คน เมื่อมีเวลาว่างเราคุยกัน "เด๋อ" จะเป็นคนทำให้เพื่อน ๆ ได้หัวเราะดังนั้นเพื่อน ๆ ทุกคนจึงรัก "เด๋อ" งานไหนที่เป็นงานของส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นงานของ กองร้อย กองพัน ของรุ่นหรือของโรงเรียน "เด๋อ" จะช่วยอย่างสุดความสามารถ นอกจากนั้นเพื่อนคนไหนที่มีความเดือดร้อนถ้า "เด๋อ"

สามารถช่วยได้ก็จะช่วยทันที "เด๋อ" เป็นที่รู้จักและรักใคร่ของเพื่อน ผู้บังคับบัญชา และอาจารย์ทุกคนเพราะเหตุที่ "เด๋อ" เป็นคนสุภาพอ่อนโยนและเสียสละ

หลังจากจบแล้ว "เด๋อ" ได้เลือกเข้ารับราชการที่ ร. 4 พัน 4 ที่นั่น "เด๋อ" ทุ่มเทชีวิตให้กับการทำงาน ทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง จนเป็นที่รักของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับ-บัญชา งานทุกงานแม้ว่าจะเสี่ยงขนาดไหน "เด๋อ" ไม่เคยหวั่นเมื่อ "เด๋อ" ได้รับมอบหน้าที่ให้ทำ "เด๋อ" จะรับผิดชอบต่องานนั้นอย่างเต็มความสามารถ "เด๋อ" เป็นคนขยันในการทำงานผู้บังคับบัญชาจึงไว้วางใจ

และแล้วสิ่งที่ทุกคนไม่อยากได้ยินไม่ อยาก ให้ เกิด ขึ้น ก็เกิดขึ้นมาโดยไม่คาดคิด ในวันที่ 13 มิ.ย. 25 ขณะที่ "เด๋อ" ได้รับคำสั่งให้ออกลาดตระเวณในพื้นที่รับผิดชอบกับชุดปฏิบัติการเพื่อพิสูจน์ทราบที่ตั้งและกำลังของฝ่ายตรงข้าม จนเวลาประ-มาณ 1530 "เด๋อ" ได้เหยียบกับระเบิดของฝ่ายตรงข้ามซึ่งวางดักไว้ผู้ร่วมงานในชุดปฏิบัติการได้ช่วยกันห้ามเลือด และ ติดต่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยเหนือเพื่อส่งกลับแต่ด้วยสภาพของภูมิประเทศและอากาศในขณะนั้นทำให้การส่งกลับเป็น ไปอย่างทุลักทุเล กว่าจะเอา "เด๋อ" ซึ่งขณะนั้นเลือดไหลออกมากมา

ส่งยังสนามบินเร่งด่วนได้ก็กินเวลา 2 ชั่วโมงกว่าและประมาณเวลา 2145 ของ 13 มิ.ย. 25 "เด๋อ" ก็สิ้นใจ

"เด๋อ" ตายในหน้าที่ ซึ่งพวกเราเหล่า จปร. หลายคนได้ทำมาแล้ว "เด๋อ" ได้ทำหน้าที่ลูกผู้ชายชาวไทยอย่างเต็มภาคภูมิ และ "เด๋อ" ได้ทำตามคำปฏิญาณที่ให้ไว้ต่อ เสด็จ พ่อ อย่างสมบูรณ์นั้นคือ "ข้าพระพุทธเจ้าจะรักษามรดกของพระองค์ท่านไว้ด้วยชีวิต"

พวกเรา จปร. 27 ขอแสดงความเสียใจ อย่างสุดซึ้งต่อการจากไปของ "เด๋อ" และพวกเราจะดำรงรักษาสิ่งที่ "เด๋อ" ทำมาแล้วต่อไปอย่างเต็มที่และสุดความสามารถ ถ้าดวงวิญญาณมีจริงขอให้ "เด๋อ" รับทราบไว้ว่าเราทุกคน ยังระลึกถึง "เด๋อ" เสมอชาติหน้ามีจริงขอให้เราเกิดมาร่วมเป็นเพื่อนกันอีก เพื่อนทุก ๆ คนยังคิดถึง "เด๋อ" เสมอ

เพื่อน จปร. 27 (ต.ท. 16)

คำอาลัย

ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์

เด็กชายสืบสกุล บรรจงรัตน์ เข้าเรียนในโรงเรียนพันธะศึกษา เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2504 เลขประจำตัว 1236 สืบสกุลเป็นเด็กดี เป็นที่รักใคร่ของครูทุกคน เป็นผู้ที่มีเพื่อนเล่นมากและมีแววการเป็นผู้นำมาตั้งแต่ยังเล็ก

เมื่อเรียนอยู่ในชั้นประถมปีที่ 5 สืบสกุลได้สมัครเข้าเป็นลูกเสือสามัญประจำกองลูกเสือโรงเรียนพันธะศึกษาซึ่งเป็นรุ่นแรกของโรงเรียน ลักษณะการเป็นผู้นำของเขายิ่งเด่นชัดขึ้น สืบสกุลได้รับเลือกเป็นนายหมู่ อันเป็นตำแหน่งที่เขาภาคภูมิใจมาก เขาได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งของเขาด้วยความตั้งใจเรื่อยมาจนกระทั่งได้เลื่อนขึ้นเป็นลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่และจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 อันเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2516

แม้ว่าจะได้จบการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียนไปแล้ว นักเรียนเตรียมทหารสืบสกุล บรรจงรัตน์ ก็ไม่เคยลืมโรงเรียนเก่าของเขา หรือแม้กระทั่งเมื่อได้เลื่อนขึ้นเป็นนักเรียนนายร้อยและสำเร็จการศึกษาได้รับพระราชทานยศเป็นว่าที่ร้อยตรีแห่ง-กองทัพบกไทย ร.ต. สืบสกุล ยังคงแวะเวียนมาเยี่ยมเยียนโรง

เรียนเก่าของเขาและร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนเสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแนะแนวการศึกษาให้กับนักเรียนรุ่นน้อง หรือเป็นครูฝึกให้กับลูกเสือรุ่นหลังๆ หรือกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียนชื่อ สืบสกุล บรรจงรัตน์ จึงเป็นที่รู้จักของชาวพันธะศึกษาเป็นอย่างดี

ก่อนหน้าที่จะจากไปอย่างไม่มีวันกลับ ร.ต. สืบสกุล ได้มาเยี่ยมโรงเรียนเก่าของเขาและได้เล่าให้ฟังถึงการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเทศชาติของเขา สืบสกุล ได้บอกบุญขอรับการบริจาคเสื้อผ้า แบบเรียน เครื่องเขียน จากทางโรงเรียนเพื่อนำไปช่วยเหลือคนยากจนในพื้นที่รับผิดชอบของเขา ครูและนักเรียนทุกคนต่างยินดีร่วมบริจาคและเฝ้ารอให้สืบสกุลมารับของที่บริ-จาคเหล่านั้น แต่แล้ววันหนึ่งโดยที่ไม่มีใครคาดฝันมาก่อน ร.ท. การุณ รัตนสุวรรณเพื่อนนักเรียนเก่ารุ่นเดียวกับ ร.ต. สืบสกุลก็ได้มาพบกับครูใหญ่และแจ้งข่าวอันน่าเศร้าสลดใจให้ทราบว่า ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์ ได้เสียชีวิตเสียแล้วเนื่องจากเหยียบกับระเบิดขณะปฏิบัติหน้าที่ลาดตระเวณ ทุกคนตกตลึงและคำเดียวที่ทุกคนกล่าวทุกครั้งที่พูดถึง สืบสกุล บรรจงรัตน์คือคำว่า "เสียดาย"

ขอให้ดวงวิญญาณของสืบสกุล ลูกศิษย์ที่รักของครูทุกคน เพื่อนที่รักของเพื่อนทุกคน พี่ที่รักของน้องทุกคน ผู้ซึ่งเสียสละชีวิตเพื่อประเทศชาติ จงไปสู่สุคติโดยเร็ว

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนพันธะศึกษา
เพื่อนนักเรียนพันธะศึกษา พ.ศ. 2516

เจ้าภาพสวดพระอภิธรรม

วันจันทร์ที่ 14 มิถุนายน 2525	ร.4 พัน 4
วันอังคารที่ 15 มิถุนายน 2525	มารดา–พี่–น้อง
วันพุธที่ 16 มิถุนายน 2525	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี.ดี. เคมี-คอล
วันพฤหัสบดีที่ 17 มิถุนายน 2525	เพื่อน จปร. 27
วันศุกร์ที่ 18 มิถุนายน 2525	โรงสีสมบุญ
วันเสาร์ที่ 19 มิถุนายน 2525	เพื่อนพันธะศึกษา
วันอาทิตย์ที่ 20 มิถุนายน 2525	พ.ต.ท. 34

รายนามผู้นำพวงมาลามาเคารพศพ

1. มทภ. 3 และ ผอ. ปค. ภาค 3
2. ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก/ ผอ. ปค. จว. ตาก
3. รอง ผวจ. ตาก/รอง ผอ. ปค. จว. ตาก
4. พล. ร.ท. สัมฤทธิ์ ชาตินันท์ และโรงสีสมบุญ
5. กอ. รมน. จว. ตาก
6. พล. 4
7. พตท. 34

8. ตร. ภูธร กก.ภ จว. ตาก
9. คณะข้าราชการ ร.พ. ตาก
10. สถานี ตร. ภูธร อ. เมืองตาก
11. สนง. ที่ดิน จว. ตาก
12. จทบ. พ.ล. (ส่วนแยกที่ 1) ตาก
13. กรมทหารราบที่ 4
14. คณะข้าราชการ ร.4 พัน 4
15. ชมรมแม่บ้านค่ายวชิรปราการ
16. ร.4 พัน 5
17. บ. ถาวรฟาร์ม จก.
18. กองร้อยสนับสนุน ร.4 พัน 5
19. กองร้อยเตรียมพร้อม ร.4 พัน 5
20. เภสัชกร พี.ดี.
21. กองเลขา บ. ศรีกรุงวัฒนา
22. รร. พันธะศึกษา
23. กองลูกเสือ รร. พันธะศึกษา
24. พนักงานพลาซ่า
25. คณะข้าราชการกิ่ง อ. พบพระ
26. อส. ทพ.ทภ. 3 สน

27. ร้อยผึก ร.4 พัน 4
28. กองร้อยอาวุธเบาที่ 1
29. กองร้อยอาวุธเบาที่ 2
30. ชุดพัฒนาการรบ พตท. 34
31. ร.4 พัน 1
32. กองร้อยสนับสนุนการรบ ร.4 พัน 4
33. ร.4 พัน 3
34. ร.4 พัน. 2
35. คณะข้าราชการ ตร. ทางหลวง ตาก.
36. คุณถนอมจิตต์ ปั้ทมานุช
37. ตท. รุ่น 16
38. จปร. รุ่น 27
39. ครอบครัว เม็งสุวรรณ
40. คุณวรรณา-วัณวณัต
41. เพื่อนโต้ง
42. รอ. เลิศ-อุไร พิทักษ์สาลี บุตร-ธิดา
43. พตท. ยงยุทธ จิรภา เทพจำนงค์
44. คุณสุพัตร-ทวีศักดิ์-สงัด

ยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎก

ผู้ใดสร้างไว้สวดมนต์ สักการะบูชาเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ และจะมีความสุขศิริสวัสดิ์เจริญต่อไปทั้งปัจจุบัน กาลอนาคต และภายหน้า ภาคหน้าด้วยอำนาจของความเคารพในพระคาถานี้

สร้างครบ 7 วัน ครบอายุ หมดเคราะห์โศกทุกประการ ฯ

ประวัติกล่าวไว้ต้นฉบับเดิมว่า

หนังสือยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎกนี้ มีคำกล่าวไว้ในหนังสือนำว่าศักดิ์สิทธิ์ ถ้าผู้ใดได้สวดมนต์ภาวนาทุกค่ำเช้าแล้ว ผู้นั้นจะไม่ตกอบายภูมิ แม้ได้บูชาไว้กับบ้านเรือนก็อาจป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้จะภาวนาพระคาถาอื่น ๆ สัก 100 ปีอานิสงส์ก็ไม่เท่าภาวนาคาถานี้ครั้งหนึ่ง ถึงแม้ว่า อินทร์ พรหม ยม ยักษ์ ที่มีอิทธิฤทธิ์จะเนรมิตรแผ่นอิฐเป็นทองคำก่อเป็นพระเจดีย์ ตั้งแต่มนุษย์โลกสูงขึ้นไปจนถึงพรหมโลก อานิสงส์ก็ยังไม่เท่าภาวนายอดพระกัณฑ์ไตรปิฎกนี้ และมีคำอธิบายคุณความดีในต้นฉบับเดิมอีกหลายประการ ฯ

ต้นฉบับเดิมเปิดกรุได้ที่สวรรคโลก เป็นอักษรขอมจารึกไว้ในใบลาน จึงแปลเป็นอักษรไทย (พระภิกษุแสง) หลวงธรรมาธิกรณ์ได้มาจากพระแท่นศิลาอาสน์ มณฑลพิษณุโลก

ยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎกนี้ ถ้าผู้ใดบริจาคทรัพย์สร้างถวายพระภิกษุสงฆ์ สามเณร หรือญาติ มิตรสหาย จนครบ 7 วัน หรือครบอายุปัจจุบันของตน จะบังเกิดโชคลาภทำมาค้าขายเจริญพ้นเคราะห์และภัยพิบัติทั้งปวง ฯ

ยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎก

1. อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง อะระหัง วะตะ โส ภะคะวา ฯ อิติปิ โส ภะคะวา สัมมาสัมพุทโธ สัมมาสัมพุทโธ วะตะโส ภะคะวา ฯ อิติปิ โส ภะคะวา วิชชาจะระณะสัมปันโน วิชชาจะระณะสัมปันโน วะตะ โส ภะคะวา ฯ อิติปิ โส ภะคะวา ภะคะวา สุคะโต สุคะโต วะตะ โส ภะคะวา ฯ อิติปิ โส ภะคะวา โลกะวิทู โลกะวิทู วะตะ โส ภะคะวา ฯ

2. อะระหันตัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ อะระหันตัง สิระสา นะมามิ สัมมาสัมพุทธัง สะระณัง คัจฉามิ สัมมาสัมพุทธัง สิระสา นะมามิ วิชชาจะระณะสัมปันนัง สะระณัง คัจฉามิ วิชชาจะระณะสัมปันนัง สิระสา นะมามิ สุคะตัง สะระณัง คัจฉามิ สุคะตัง สิระสา นะมามิ โลกะวิทัง สะระณัง คัจฉามิ โลกะวิทัง สิระสา นะมามิ ฯ

3. อิติปิ โส ภะคะวา อะนุตตะโร อะนุตตะโร วะตะโส ภะคะวาฯ อิติปิ โส ภะคะวา ปุริสะทัมมะสาระถิ ปุริสะทัมมะสาระถิ วะตะ โส ภะคะวาฯ อิติปิ โส ภะคะวา สัตถา เทวะมะนุสสานัง สัตถา เทวะมะนุสสานัง วะตะ โส ภะคะวาฯ อิติปิ โส ภะคะวา พุทโธ พุทโธ วะตะ โส ภะคะวาฯ

4. อะนุตตะรัง สะระณัง คัจฉามิ อะนุตตะรัง สิระสา นะมามิ ปุริสะทัมมะสาระถิ สะระณัง คัจฉามิ ปุริสะทัมมะสาระถิ สิระสา นะมามิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง สะระณัง คัจฉามิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง สิระสา นะมามิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ พุทธัง สิระสา นะมามิ อิติปิ โส ภะคะวาฯ

5. อิติปิ โส ภะคะวา รูปักขันโธ อะนิจจะลักขะณะปาระมี จะ สัมปันโน อิติปิ โส ภะคะวาฯ อิติปิ โส ภะคะวา เวทะนาขันโธ อะนิจจะลักขะณะปาระมี จะ สัมปันโน อิติปิ โส ภะคะวาฯ อิติปิ โส ภะคะวา สัญญาขันโธ อะนิจจะลักขะณะปาระมี จะ สัมปันโน อิติปิ โส ภะคะวาฯ อิติปิ โสภะคะวา สังขารักขันโธ อะนิจจะลักขะณะปาระมี จะ สัมปันโน อิติปิ โส ภะคะวาฯ อิติปิ โส ภะคะวา วิญญาณักขันโธ อะนิจจะลักขะณะปาระมี จะ สัมปันโน อิติปิ โส ภะคะวาฯ

6. อิติปิ โส ภะคะวา ปะฐะวีธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา เตโชธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา วาโยธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา อาโปธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา อากาสะธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา จักกะวาฬะธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา จาตุมะหาราชิกาธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ

7. อิติปิ โส ภะคะวา ตาวะติงสาธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา ยามาธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา ตุสิตาธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา นิมมานะระติธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา กามาวะจะระธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา รูปาวะจะระธาตุ สัมมาทิยานะสัมบันโนฯ

8. อิติปิ โส ภะคะวา ปะฐะมะฌานะธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา ทุติยะฌานะธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา ตะติยะฌานะธาตุสัมมาทิยานะสัมบันโนฯ อิติปิ โส ภะคะวา จตุตถะฌานะธาตุ สัมมา

ทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา ปัญจะมะฌานะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ

9. อิติปิ โส ภะคะวา อากาสานัญจายะตะนะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา วิญญาณัญจายะตะนะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โสภะคะวา อากิญจัญญายะตะนะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา เนวะสัญญานาสัญญายะตะนะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา อะรูปาวะจะระธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ

10 อิติปิ โส ภะคะวา โสตาปะฏิมัคคะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา สะกิทาคาปะฏิมัคคะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา อะนาคาปะฏิมัคคะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัตตะปะฏิมัคคะธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ

11. อิติปิ โส ภะคะวา โสตาปะฏิผะละธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา สะกิทาคาปะฏิผะละธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวา อะนาคาปะฏิผะละธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ อิติปิ โส ภะคะวาอะระหัตตะปะฏิผะละธาตุสัมมาทิยานะสัมปันโน ฯ

12. กุสะลา ธัมมา อิติปิ โส ภะคะวา อะอา ยาวะชีวัง พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ชุมพูทิปัญจะอิสสะโร กุสะลา ธัมมา นะโมพุทธายะ นะโม ธัมมายะ นะโมสังฆายะ ปัญจะพุทธานะมามิหัง อาปามะจุปะ ทีมะสังอังขุ สังวิธาปุกะยะปะ อุปะสะชะสุเห ปาสายะโส โสสะ สะอะ อะอะ อะนิเตชะ สุเนมะภูจะนาวิเว อะสังวิสุโลปุสะพุภะ อิสวาสุ สุสวาอิกุสะลา ธัมมา จิตติวิอัตถิ ฯ

13. อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง อะอา ยาวะชีวัง พุทธัง สะระณังคัจฉามิ สา โพธิ ปัญจะ อิสสะโรธัมมา ฯ

14. กุสะลา ธัมมา นันทะวิวังโก อิติสัมมาสัมพุทโธ สุคะลาโน ยาวะชีวัง พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ จาตุมะหาราชิกา อิสสะโรกุสะลา ธัมมา อิติวิชชา จะระณะสัมปันโน อุอุยาวะตาวะติงสาอิสสะโร กุสะลา ธัมมา นันทะปัญจะสุคะโต โลกะวิทู มะหาเอโอยาวะชีวัง พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ยามา อิสสะโร กุสะลา ธัมมาพรหมาสัททะปัญจะ สะตะสัตตาปาระมี อะนุตตะโร ยะมะกะขะยาวะชีวัง พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

15. ตุสิตา อิสสะโร กุสะลาธัมมา ปุยะปะกะ ปุริสะทัมมะสาระถิ ยาวะชีวัง พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

16. นิมมานะระติ อิสสะโร กุสะลา ธัมมา เหตุโปวะสัตถาเทวะมะนุสสานัง ตะถะ ยาวะชีวังพุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

17. ปะระนิมมิตตะอิสสะโรกุสะลา ธัมมา สังขารักขันโธ ทุกขัง อะนิจจัง อะนัตตา รูปักขันโธพุทธะปะผะยาวะชีวัง พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

18. พรหมา อิสสะโร กุสะลา ธัมมา นัจจิปัจจะยาวินะปัญจะภะคา ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ นะโม พุทธัสสะ นะโม ธัมมัสสะ นะโม สังฆัสสะ พุทธิลาโร กะลากะระกะนา เอเตนะสัจเจนะถิ สุวัต โหนตุ หุลู หุลู หุลู สะวาหายะ ฯ

19. นะโม พุทธัสสะ นะโม ธัมมัสสะ นะโม สังฆัสสะ วิตติ วิตติ วิติ วิติ วิติ มิตติ มิตติ จิตติ จิตติ วัตติ วัตติ มะยะสุ สุวัตถี โหนตุ หุลู หุลู สะวาหายะ ฯ

20. อินทะสาวัง มะหาอินทะสาวัง พรหมะสาวัง มะหาพรหมะสาวัง จักกะวัตติสาวัง มะหาจักกะวัตติสาวัง เทวาสาวัง มะหาเทวาสาวัง อิสีสาวัง มะหาอิสีสาวัง มุนีสาวัง มะหามุนีสาวัง สัปปุริสะสาวัง พุทธะสาวัง ปัจเจกะพุทธะสาวัง

อะระหัตตะสาวัง สัพพะสิทธิวิชาธะราณัง สาวัง สัพพะโลกา อะริยานัง เอเตนะสัจเจนะ สุวัตถี โหนตุ ฯ

21. สาวัง คุณัง วะชะพะลังเตชัง วิริยัง สิทธิกัมมัง นิพพานังโมกขัง คุยหะกัง ถานะสีลังปัญญานิกขัง ปุญญัง ภาคยัง ตะปังสุขัง สิริ รูปัง กะวิสสะติเสนังเอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถี โหนตุ หุลู หุลู สะวาหายะ ฯ

22. นะโม พุทธัสสะ ทุกขังอะนิจจัง อะนัตตา รูปักขันโธ เวทะนากขันโธ สัญญากขันโธ สังขารักขันโธ วิญญาณักขันโธ นะโม อิติปิ โส ภะคะวา ฯ

23. นะโม พุทธัสสะ ทุกขัง อะนิจจัง อะนัตตา รูปักขันโธ เวทะนากขันโธ สัญญากขันโธ สังขารักขันโธ วิญญาณักขันโธ นะโม สะวากขาโต ภะคะวะตาธัมโม ฯ

24. นะโม ธัมมัสสะ ทุกขังอะนิจจัง อะนัตตา รูปักขันโธ เวทะนากขันโธ สัญญากขันโธ สังขารักขันโธ วิญญาณักขันโธ นะโม สะวากขาโต ภะคะวะตาธัมโม ฯ

25. นะโม ธัมมัสสะ ทุกขังอะนิจจัง อะนัตตา รูปักขันโธ เวทะนากขันโธ สัญญากขันโธ สังขารักขันโธ วิญญาณักขันโธ นะโม สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ฯ

26. นะโม สังฆัสสะ ทุกขังอะนิจจัง อะนัตตา รูปักขันโธ เวทะนากขันโธ สัญญากขันโธ สังขารักขันโธ วิญญาณักขันโธ นะโม สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ วาหะปะริตตัง ฯ

27. นะโม พุทธายะ มะอะอุทุกขัง อะนิจจัง อะนัตตา ยาวะตัสสะ หาโย นะโม อุอะมะ ทุกขัง อะนัจจัง อะนัตตา อุอะมะอะวันทา นะโม พุทธายะ นะอะกะติ นิสะระนะอาระปะขุธัง มะอะอุทุกขัง อะนิจจัง อะนัตตาฯ

สัพพะทุกขา สัพพะภะยา
สัพพะโรคา วินาสันตุเต ฯลฯ

กราบ 3 ครั้ง

จบบริบูรณ์

กรวดน้ำ

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ ด้วยเดชะผลบุญแห่งข้าได้สร้างและสวดยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎกนี้ ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่ คุณมารดา บิดาและทั้ง 16 ชั้นฟ้า 15 ชั้นดินผู้มีพระคุณ และญาติกาครูอุปัชฌาย์อาจารย์แลเจ้ากรรมนายเวร พระมหากษัตริย์

และมิตรรักสนิท เพื่อสัตว์น้อยใหญ่ พระภูมิเจ้าที่ เจ้ากรุงพาลี นางพระธรณี นางพระคงคา พระยายมราช นายนิริยะบาล ทั้งท้าวจตุโลกบาล ศิรพุทธอำมาตย์ชั้นจาตุมะหาราชิกาเบื้องบน จนถึงที่สุดพรหมเบื้องต่ำ ตั้งแต่อเวจีขึ้นมาจนถึงมนุษย์โลกโดยรอบสุดขอบจักรวาฬ อนันตจักรวาฬ คุณพระศรีรัตนตรัยและเทพยดาทั้งหลาย ตลอดทั้งอินทร์ พรหม ยม ยักษ์ คนธรรพ์ นาคา ท่านทั้งหลายที่ต้องทุกข์ ขอให้พ้นจากทุกข์ ท่านทั้งหลายที่ได้สุขขอให้ได้สุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยเดชะผลแห่งข้าอุทิศให้ไปนี้ จงเป็นอุปนิสัยให้ถึงพระนิพพานในอนาคตกาลเบื้อง-หน้าโน้นเทอญ ฯ

พุทธัง	อนัตตัง	ธัมมัง
จักรวาละ	สังฆัง	นิพพะนัง

อันทานศีลภาวนาอย่าเลยละ
อุตสาหะสืบสร้างทางสวรรค์
นิสัยส่งคงนิพพานไม่นานครัน
เกษมสันต์แสนสุขสิ้นทุกข์ภัย

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

"การให้ธรรม ย่อมชนะการให้ทั้งปวง"

เผยธรรมเผื่อแผ่ให้ เป็นทาน
มุ่งเมตตาสงสาร โลกกว้าง
มวลชนอยู่สุขสราญ สามัค-คีนา
ทานอื่นเอามาอ้าง ย่อมด้อยกว่ากัน

สังขารลุล่วงเข้า เดือนปี
ความแก่ใกล้ ทุกข์มี เจ็บไข้
มรณายิ่งคลุกคลี คลานคืบ มานา
ทุกข์ท่วมทวีคูณไว้ แวดล้อมแรงกรรม

ความเข้าใจหลักธรรมะ
ในทางพระพุทธศาสนา

โดยวฒฺนสนฺธิ

ธรรมบรรณาการ

จาก

พ.อ. สนธิ เลื่อนฉวี

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมทาน ชนะการให้ทั้งปวง

"คำปรารภ"

แรงดลใจให้ข้าพเจ้าต้องจับปากกาเขียนเรื่องที่เกี่ยวกับ "ความเข้าใจหลักธรรมะในทางพระพุทธศาสนา" ของพวกเราชาวพุทธในปัจจุบันนี้ ก็เนื่องมาจากประสพการณ์ต่างๆ ที่ได้พบเห็นมาตลอดระยะเวลาในชีวิตของข้าพเจ้า ซึ่งรู้สึกว่าหลักธรรมะของพระพุทธองค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้น ได้มีบุคคลในชั้นหลัง ๆ ตีความและขยายความออกไป ตามความรู้ความเข้าใจของตนเองมากยิ่งขึ้น จนธรรมะบางส่วนผันแปรออกไปจากเจตนาเดิมของพระพุทธองค์ไปก็มี

ข้าพเจ้าเป็นชาวพุทธมาแต่กำเหนิด บิดามารดาเป็นชาวพุทธ เมื่อเยาว์วัยได้ไปวัด และฟังธรรมกับคุณยายของข้าพเจ้าทุกวันพระ เนื่องจากบ้านของข้าพเจ้าอยู่ติดกับวัดชีวิตในเยาว์วัยจึงคลุกคลีอยู่ใกล้กับเรื่องของการบุญ–การกุศลได้ยินพระท่านสวดมนต์เย็นในเวลาลงโบสถ์แทบทุกวัน จนจำได้แต่ก็ไม่ทราบว่าท่านสวดบทอะไร มีความหมายในภาษาไทยว่าอย่างไร เพราะข้าพเจ้าไม่เคยศึกษาภาษาบาลีเลย

เมื่อเติบโตขึ้นมีโอกาสได้บวชเป็นนวกะภิกขุที่วัดเทพศิรินทราวาส โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ-

ญาณวโร) เจ้าอาวาสเป็นพระอุปัชฌายะในปี พ.ศ. 2486 เวลาท่านรับนิมนต์ไปเทศน์ตามบ้าน ข้าพเจ้ามักหาโอกาสติดตามไปฟังท่านเทศน์แทบทุกครั้ง สังเกตว่าตอนสุดท้ายของการเทศน์ก่อนที่จะลงท้าย "เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้" นั้น ท่านจะต้องกล่าวประโยคมีข้อความที่สะดุดใจข้าพเจ้าว่า "หากชาติหน้ามีจริงก็ขอให้....ไปเกิด.... เป็นการแสดงความปรารถนาดีต่อผู้ตายซึ่งทายาทของผู้ตายเป็นผู้รับฟังนั่นเอง เมื่อกลับถึงวัดมีโอกาสข้าพเจ้าได้ถามท่านถึงเรื่อง "ชาตินี้–ชาติหน้า" เพราะเห็นท่านกล่าวหลายครั้งแล้ว ตัวของข้าพเจ้าเองในขณะนั้นก็เข้าใจว่า มีชาติหน้า คนเราตายแล้วต้องไปเกิดตามกรรมที่ตนได้ทำไว้ดี–ชั่ว ก็จะเป็นวิบากของผู้นั้นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วเหตุไฉนเวลาท่านเทศน์จึงใช้คำว่า "ถ้าหาก" ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่แน่นอนชัดลงไปว่า ชาติหน้า "มีหรือไม่มี" กันแน่

ข้าฯ ยังจำได้ติดหู ท่านตอบว่า "เรื่องตายแล้วไปเกิดใหม่ไม่มีปรากฏแสดงไว้ในคัมภีร์ใด ๆ ในพระไตรปิฎกเลย หากแต่บุคคลส่วนมากเขาเชื่อกันว่าตายแล้วต้องไปเกิดอีก จึงต้องเทศน์ไปเช่นนั้น" ข้าฯ ฟังท่านแล้วก็จำเอาไว้ แต่ก็มิได้นำเอามาคิดคำนึงแต่อย่างใด

ชีวิตของการรับราชการไม่มีเวลาเพียงพอที่จะศึกษา ค้นคว้าอย่างจริงจังว่า ธรรมะของพระพุทธองค์ที่ได้ถ่ายทอดต่อๆ กันมาตั้งกว่า ๒๐๐๐ ปีมาแล้วนี้ จะมีตอนใดบ้างที่เลือนลาง หรือแปรเปลี่ยนไปจนกระทั่งใกล้เกษียณอายุราชการ จึงดิ้นรนที่จะศึกษาธรรมะอย่างจริงจัง ได้อาศัยความรู้เดิมจากประวัติศาสตร์ของประเทศอินเดียอันเป็นถิ่นกำเนิดของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือศึกษาพุทธประวัติ คัมภีร์วิสุทธิมรรคที่แต่งโดยพระพุทธโฆษาจารย์ แห่งประเทศอินเดีย เมื่อ ๑๒๐๐ กว่าปีมาแล้ว, การพิจารณารวบรวมหลักธรรมะตลอดจนประวัติการทำสังคายนาในหลักธรรมของพระองค์ แยกเป็นวินัยปิฎก–สุตตันตปิฎกและอภิธรรมปิฎก ซึ่งเรียกกันว่าพระไตรปิฎก ที่พวกเราได้อาศัยศึกษาเล่าเรียนกันมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ก็เห็นว่ายังคงรูปเดิมอยู่ หากแต่ความหมายของภาษาบาลีที่เป็นหัวข้อธรรมะที่สำคัญๆ นั้น ได้มีผู้ตีความแตกต่างกันออกไปเท่านั้น

ในด้านหลักธรรมของพระพุทธองค์ กล่าวโดยทั่วไปแล้วก็จะต้องถือเอาพระไตรปิฎกเป็นหลัก ถือหลักเกณฑ์ในกาลามสูตรเป็นเครื่องชี้ว่า อันไหนเป็นธรรมะของพระองค์หรือมิใช่ ต้องเป็นสวากขาตธรรมที่ผู้ใดนำเอามาประพฤติปฏิบัติแล้วย่อมพ้นจากความทุกข์ในปัจจุบันนี้ได้. ศึกษาหลักสำคัญของ "อริย-

อัฏฐังคิกมรรค" คืออริยะสัจจ ๔ มรรคมีองค์แปด, หลักของอิทัปปัจจยตาในปฏิจจสมุปบาทธรรม, การเจริญสติปัฏฐาน โพชฌงค์ ๗, สังโยชน์ ๑๐, ศึกษาธรรมอันเป็นกุศลและอกุศลทั้งหลาย ฯลฯ ตามลำดับขั้นตอนซึ่งสรุปก็อยู่ในเรื่องของ ศีล-สมาธิ–ปัญญา เพื่อวิมุติคือการหลุดพ้นจากกองทุกข์นั่นเอง

ปรากฏในปัจจุบันนี้ แนวโน้มหลักธรรมะของพระพุทธ-องค์ได้ถูกเบียดเบียนโดยพวก มิจฉาชีพ, บางพวกที่หลงผิดรู้เท่าไม่ถึงการทวีความกว้างขวางมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ทั้งในฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร ผู้มีหน้าที่สืบพระพุทธศาสนาก็ประพฤติปฏิบัติย่อหย่อน ทั้งยังปรากฏว่าขาดหลักความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอันแท้จริงอยู่ก็มีจำนวนมิใช่น้อย จึงเห็นเป็นหน้าที่ของศิษย์ตถาคตทุกคนที่จะต้องแสดงข้อเท็จจริงในหลักธรรมที่พระองค์ได้วางไว้ เพื่ออนุชนในรุ่นหลัง ๆ ผู้มีปัญญาจะได้พิจารณาใคร่ครวญความถูกต้อง เพื่อเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชาเพื่อความมั่นคงแห่งพระศาสนานี้ตามกำลังปัญญาที่มีอยู่

อนึ่งในการรวบรวมจัดทำหนังสือเล่มนี้ก็เพื่อพิมพ์แจกเป็นธรรมบรรณาการแก่บรรดามิตรสหายผู้สนใจตามกำลังที่จะทำได้ โดยเชื่อว่าการให้ธรรมเป็นสิ่งที่เหนือการให้ทั้งปวง จึงได้หยิบยกเอาเฉพาะหัวข้อธรรมที่สำคัญ ๆ บางส่วนขึ้นมาวิจัย

ในความหมายเพื่อความถูกต้องเท่านั้น มิได้มีเจตนาจะลบหลู่ดูถูกผู้ใดโดยเฉพาะ หากแต่ประสงค์จะได้ให้ชาวพุทธผู้มีปัญญาได้ใคร่ครวญถึงความถูกต้อง เพื่อสืบต่อพระศาสนานี้ให้มั่นคงอยู่ในโลกได้ตลอดกาลนาน

การถกเถียงกันในเรื่องธรรมของพระพุทธองค์ ตามความเข้าใจของบุคคลแต่ละประเภท มีมานานแล้ว แม้แต่ในสมัยเมื่อครั้งพุทธกาล ยิ่งมาในสมัยต่อ ๆ มาจนถึงยุคปัจจุบันก็ยิ่งมีความคิดความเห็นแตกต่างกันมากยิ่งขึ้นไปอีก ความเข้าใจของข้าพเจ้าในเรื่องนี้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะต้องถูกตำหนิอย่างรุนแรง แต่จะขอรับพึ่งโดยไม่โต้เถียงแต่ประการใดเพราะเจตนาของข้าพเจ้านั้น เพียงเพื่อต้องการให้หลักธรรมของพระพุทธองค์ดำรงคงอยู่คู่กับสันติสุขแห่งโลกตลอดไป

วฒฺนสนฺธิ

๓๐ เม.ย. ๒๓

บุคลาธิษฐาน - ธรรมาธิษฐาน

ความเข้าใจในความหมายของคำว่า "บุคลาธิษฐาน" และ "ธรรมาธิษฐาน" ในทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึงการกล่าวเปรียบเทียบการดำเนินพุทธกิจและธรรมะของพระองค์ โดยกำหนดเอาตัวบุคคลขึ้นมากล่าว เพื่อสอนคนในยุคนั้นให้เกิดความเลื่อมใสและเข้าใจได้ง่ายในธรรมะ คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การที่พระคันถรจนาจาริย์กล่าวเยินยอพระเกียรติ เพื่อให้คนในสมัยนั้นอภินิหารและเป็นสิ่งมหัศจรรย์สำหรับพระองค์ท่าน พอประสูติออกจากครรภ์พระราชมารดาก็เดินได้ 7 ก้าว แล้วหยุด ท่านกล่าวเป็นบุคลาธิษฐานเอาไว้ แท้จริงนั้นท่านมุ่งหมายถึงระยะเวลาที่พระพุทธองค์บำเพ็ญพุทธกิจกล่าวคือ ท่านเสด็จเที่ยวประกาศพระศาสนา หลังจากที่ได้ตรัสรู้แล้วดำเนินด้วยพระบาทของพระองค์ เอง ไป ทาง อุดร ทิศ แพร่พระศาสนา คือ ลัทธิของพระองค์ไปในเขต 7 ชนบทใหญ่ ๆ คือ.-

-กาสี กับ โกสละ

-มคธ กับ อังคะ

-สักกะ

-วัชชี

–มัลละ

–วังสะ และ

–กุรุ ก็พอดีครบ 7 แคว้นใหญ่ สิ้นเวลาที่พระองค์ต้องเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานไปเพียงเท่านั้น ในตอนที่ประสูติออกมาก็พูดได้เลย มีใจความว่า พระองค์ท่านเป็นเอกในโลก ซึ่งก็หมายความว่า พระองค์ตรัสธรรมเทศนาที่คนได้รับฟังแล้ว อาจหยั่งเห็นพระคุณว่า พระองค์เป็นยอดปราชญ์เพียงใดเท่านั้น

ข้อที่ว่า พอประสูติ ก็มี เทวบุตรมาคอยรับ มีท่อน้ำร้อน–น้ำเย็นตกมาจากอากาศสนานพระวรกาย ก็หมายถึงว่า อาฬารดาบส และ อุททกดาบส หรือนักบวชอื่นๆ รับพระองค์เข้าไว้ศึกษาในสำนักตน ท่อน้ำร้อนก็คือ การทำทุกรกิริยา, วิริยะทางจิตของพระองค์ก็หมายถึงท่อน้ำเย็น ชำระพระวรกายก็คือ ชำระสันดานให้สิ้นสงสัยว่า ทางใดเป็นทางที่ถูกต้อง – ทางใดที่ไม่ถูกต้อง

สำหรับข้อที่กล่าวว่า อยู่ในครรภ์พระราชมารดาพระวรกายก็ไม่แปดเปื้อนมลทิน ทรงนั่งขัดสมาธิ ไม่ได้คุดคู้อยู่กับทารกในครรภ์ทั้งหลาย พอคลอดก็ยืนได้ ได้แก่การที่ท่านได้ดำรงฆราวาส ไม่หลงเพลิดเพลินในกามคุณ ทรงทำกิจที่ควรทำ มีพระเกียรติปรากฏ เสด็จออกบรรพชาด้วยปรารถนาดีไม่ใช่เพราะเหตุขัดข้องทางฆราวาสแต่ประการใด

ตอนเสด็จจุติจากชั้นดุสิต เข้าสู่ครรภ์มารดานั้นก็ว่า พระราชมารดาทรงพระสุบินว่า ช้างเผือกเข้าสู่ครรภ์ก็หมายถึงว่ามหาบุรุษมาเกิดก็เป็นที่ยินดีแก่ชนทั้งปวงนั่นเองทั้งนี้เจตนาของผู้รจนาก็คือ ต้องการให้ชนทั่วไปเทิดทูนพระเกียรติยศ อย่างไม่มีวันที่จะเลือนลางหายไปได้

คนพึ่งที่ไม่ใช้วิจารณญาณใคร่ครวญ ถ้าเป็นคนในสมัยพุทธกาลก็เชื่อถือ เพราะเห็นเป็นเรื่องมหัศจรรย์ ประกอบกับความเคารพนับถือที่มีอยู่ จึงเห็นว่าเป็นจริงเช่นนั้น แต่สำหรับคนในสมัยปัจจุบันที่เจริญทางวิทยาศาสตร์แล้ว ไม่เชื่อเห็นเป็นเรื่องเหลวไหล น่าขัน ซึ่งความจริงแล้วก็เพราะความบกพร่องขาดสติ ไม่มีการศึกษาพิจารณาดูให้ถ่องแท้ถึงเจตนาของผู้รจนานั่นเอง ท่านรจนาเอาไว้เป็นแบบบุคลาธิษฐานไว้สั่งสอนคนสมัยโน้น ฉะนั้นมาในยุคปัจจุบัน ผู้มีปัญญาย่อมพิจารณาถึงความถูกต้องของประวัติย่อมไม่เห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหล แล้วก็ผ่านไปเสียโดยไม่ได้รับประโยชน์อันใดเลยซึ่งเป็นเรื่อง ที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

นอกจากนี้แล้วก็ยังมีประวัติของพระองค์ท่านซึ่งโบราณาจารย์กล่าวเยินยอไว้ในที่ต่าง ๆ เป็นอันมาก ซึ่งมาในสมัยนี้เป็นสิ่งที่เหลือเชื่อว่าจะเป็นจริงเช่นนั้น ทั้งนี้ย่อมเห็นได้ง่ายว่า

การที่พระพุทธองค์ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ สัมมา สัม พุทธ เจ้าแล้ว ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ปวงมนุษย์ อุปมาเสมือนความมืดมีอยู่แล้ว เกิดมีแสงสว่างขึ้น ฉะนั้นจึงได้กล่าวเยินยอ แม้แต่ประวัติความเป็นอยู่ของพระองค์ก่อนที่จะได้ตรัสรู้ก็ตาม ทั้งนี้ก็เพื่อเทิดทูนพระเกียรติของพระองค์ท่านให้ปรากฏไว้

"พรหม - เทวดา - มนุสส์ - เปรต - อสุรกาย - สัตว์นรก"

ความหมายคำว่า พระพรหม–เทวดา–มนุสส์–เปรต–อสุรกาย–สัตว์นรก เหล่านี้ก็เป็นเพียงการเปรียบเทียบความหมายของบุคคลที่มีลักษณะอุปนิสัยใจคอแตกต่างกัน มีการกระทำหรือประพฤติปฏิบัติเข้าอยู่ในลักษณะใดหรือหลาย อย่าง ก็ ได้ หา ใช่หมายถึงการมีตนจริง ๆ อย่างที่เข้าใจกันก็หามิได้ เป็นการอุปมาเปรียบเทียบในลักษณะของบุคคลาธิฏฐานเอาไว้ เพื่อให้ชนทั้งหลายเกิดความเกรงกลัว จะได้ไม่กล้าทำความชั่วและประพฤติปฏิบัติแต่ทางดี

พรหมวิหาร 4 ซึ่งแปลว่าที่อยู่ของพรหมนั้น มีความหมายถึงว่าบุคคลประเภทหนึ่ง ซึ่งมีธรรมะประจำใจ คือ เมตตา-กรุณา-มุทิตาและอุเบกขา ซึ่งธรรมะ 4 ประการที่กล่าวนี้ มีอยู่ในตัวบุคคลใดแล้วก็ได้ชื่อว่าเป็นพระพรหม มิใช่ว่าจะมีตัวมีตนจริง ๆ มี 4 หน้า ดังที่มีรูปปั้นกันไว้

เทวดา หมายถึงบุคคลที่มี หิริโอตตัปปะ กล่าวคือมีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป อกุศล ทั้ง ปวง หากบุคคลใดมีธรรมะประจำใจ ดังกล่าว ก็ได้ชื่อว่าเป็นเทวดา

มนุสส์ บุคคลใดที่ได้ชื่อเรียกว่าเป็นมนุสส์ ก็เพราะเขามีธรรมะประจำใจอยู่ คือศีล 5 ไม่ใจบาปหยาบช้าทำลายชีวิตสัตว์ – ไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น – ไม่ประพฤติผิดในกาม – ไม่เสพสุราเครื่องดองของเมา – ไม่พูดมุสา เมื่อมีธรรมะประจำใจปฏิบัติเช่นนี้ ก็ได้ชื่อว่าเป็นมนุสส์

เปรต นั้นก็หมายถึงบุคคลที่มีความ โลภ ประจำ อยู่ ในสันดาน คิดอยากได้แต่จะเอาของ ๆ ผู้อื่นมา

เป็นของ ๆ ตน มีตัณหาความอยากอยู่ไม่รู้จักจบจักสิ้น

อสุรกาย นั้นก็คือได้แก่คนที่มีความกลัว คอยแต่จะหลบๆ ซ่อน ๆ เพราะได้กระทำความผิดเอาไว้ กลัวว่าจะต้องถูกจับตัวเอาไปลงโทษ

สัตว์นรก นั้นก็ได้แก่บุคคลจำพวกที่ประกอบไปด้วยโทษะจริต การคิดทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น ฯลฯ ดังนี้

ขอยกตัวอย่างสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าท่านตรัสถามพราหมณ์ 2 คนว่า อาบน้ำชำระร่างกายในแม่น้ำคงคาแล้วจะไปหาพระพรหมนั้นเคยเห็นพระพรหมบ้างหรือเปล่า ? พราหมณ์ทั้งสองตอบว่าไม่เคยเห็นแม้แต่บิดา ปู่ ย่า ตา ยาย ก็ไม่เคยเห็นตัวพระพรหมมาก่อนเลย ผลที่สุดพราหมณ์ก็ย้อนถามพระพุทธเจ้าบ้างว่าพระองค์เคยเห็นบ้างหรือไม่ท่านตอบกับพราหมณ์ ว่าเคยเห็น และตัวท่านนั่นเอง แหละ เป็น พระพรหม พราหมณ์ทั้งสองหัวเราะแล้วก็เดินหลีกไป ต่อมาพระองค์ก็ตรัสเทศนาสั่งสอนสาวกของ พระองค์อธิบายถึงผู้ที่มีคุณธรรม 4 ประการนั้นได้ชื่อ

ว่าเป็นที่อยู่ของพรหมด้วยประการดังนี้ แต่ในปัจจุบัน บุคคลประเภทปัญญาอ่อนก็สอนว่ามีตัวมีตนจริง ๆ พระพรหมมี 4 หน้าซึ่งก็เป็นความเชื่อถือของพวกพราหมณ์ หาใช่ในทางพระพุทธ-ศาสนาไม่ ท่านกล่าวอุปมาเป็นบุคลาธิษฐานเอาไว้ สอนคนในสมัยเมื่อกว่า 2000 ปีมาแล้ว สถานที่บางแห่งถึงกับลงทุนสร้างรูปเปรต ให้มีรูปร่างสูงใหญ่ ท้องโต แต่มีปากเท่ารูเข็ม เพื่อจะให้คนเกิดความเกรงกลัว แต่คนทั้งหลายกลับเข้าใจว่ามีตัวมีตนอยู่จริง ๆ ดังนี้เป็นต้น.

"อัตตา-อนัตตา"

การสอนพุทธสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกี่ยวกับคำว่า "อัตตา" คือการสอนว่ามีตัวมีตน เป็นสัตว์ บุคคล ตัวตนเรา–เขา นั้นอย่างหนึ่ง กับการสอนคำว่า "อนัตตา" คือไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ตัวตน เรา–เขา นี้ก็อีกอย่างหนึ่งผู้ได้ยินได้ฟัง อาจมีการสับสนไม่เข้าใจในความมุ่งหมายการสอนธรรมะของพระองค์ท่าน แล้วเกิดความลังเลใจ เกี่ยวกับเรื่อง

คนเราตายไปแล้วจะเกิดอีกหรือไม่? หรือว่าตายแล้วก็สูญอะไรเหล่านี้เป็นต้น

คำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เป็นสวากขาตธรรม สั่งสอนมนุษย์ในโลกนี้เพื่อมุ่งหมายให้พ้นออกไปเสียจากความทุกข์ในปัจจุบัน ซึ่งจำเป็นต้องแบ่งแยกประเภทคำสอนเพื่อความเหมาะสมไว้เป็นสองฝ่าย คือ.-

1. ฝ่าย "โลกียธรรม" เป็นการสอนขั้นศีลธรรมให้ละชั่วประพฤติดี สำหรับปุถุชนทั่วไปที่ยังหนาด้วยกิเลสติดแนบแน่นอยู่ในสันดาน ประเภทที่เชื่อว่าตายแล้วไปเกิดอีกจะไปเกิดเป็นอะไร ๆ นั้น สุดแต่วิบากหรือผลของกรรมที่ตนได้กระทำเอาไว้จะเป็นกรรมดี-กรรมชั่ว อะไรก็ตาม เป็นการสอนศีลธรรมเพียงผิวเผิน เพื่อให้ครองชีวิตอยู่ในโลกนี้ด้วยความสุขตามสมควรแก่อัตภาพของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ซึ่งที่แท้จริงแล้วในโลกนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ ความสุขที่ปุถุชนเข้าใจนั้น แท้จริงนั้นมันก็คือความทุกข์นั่นเองแหละ เพราะความสุขตามที่ตนเข้าใจนั้น มันเป็น "อนิจจัง" คือไม่เที่ยงแท้คงทนถาวรตลอดไป มันจึงได้ชื่อว่าเป็น "ทุกขัง" และเป็น "อนัตตา"

2. ฝ่าย "โลกุตรธรรม" เป็นการสอนขั้นปรมัตถ-ธรรมสำหรับสอนบุคคลอีกประเภทหนึ่ง ที่เปรียบเสมือนกับผู้

ที่มีฝุ่นละอองติดค้างอยู่ในดวงตาเพียงเล็กน้อย พอที่จะกระทำความเข้าใจในธรรมที่สูงขึ้นไปอีกได้ บุคคลประเภทนี้ยังพอมีอยู่ในโลกนี้บ้างพระองค์ท่านได้พิจารณาไตร่ตรองแล้ว จึงนำออกมา

แสดงเพื่อชี้ทางสายกลาง (มรรคมีองค์แปดประการ) ซึ่งเป็นทางที่ถูกต้องเอาไว้ให้ประพฤติปฏิบัติ ท่านจึงสอนอีกแบบหนึ่ง คือ แบบ "อนัตตา" ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ตัวตนเรา–เขา แม้แต่ตัวของพระองค์เองมีแต่เหตุและปัจจัยปรุงแต่งมีขึ้น เกิดขึ้น ตั้งอยู่ชั่วระยะหนึ่งแล้วก็ดับไป ซึ่งพระองค์ท่านได้แสดงไว้อยู่ในธรรมที่สำคัญ ยากที่จะเข้าใจได้สำหรับผู้ที่มี "สัสตทิฏฐิ" คือเชื่อว่า มีคนมีสัตว์ตายแล้วต้องไปเกิด หรือบุคคลประเภทที่เชื่อว่าตายแล้วก็สูญซึ่งเป็น "อุจเฉททิฏฐิ" และทั้งสองประเภทที่กล่าวนี้ก็จัดเข้าอยู่ในมิจฉาทิฏฐิด้วยกันทั้งคู่

ธรรมที่กล่าวถึงนี้ก็คือ "ปฏิจจสมุปบาทธรรม" ซึ่งพุทธศาสนิกชนจะต้องทำการศึกษาทำความเข้าใจ ให้ได้ถูกต้องถึงจุดประสงค์ ความมุ่งหมายของพระองค์ท่าน ซึ่งมีรายละเอียดที่จะต้องทำความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากอธิบายอย่างบุคคลบางพวกซึ่งเป็นแบบของอัตตา ก็จะเป็นพวกสัสตทิฏฐิ แบบของพวกพราหมณ์ ไม่ใช่แบบของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นแบบของอนัตตา ที่กล่าวโดยไม่มีสัตว์, ไม่มีบุคคลฯ

ปัจจุบันนี้ ชาวพุทธมากกว่า 80% ยังยึดในแบบของสัสตทิฏฐิอยู่ จึงให้คำอธิบายธรรมข้อนี้ ไปในทำนองตายแล้วเกิด อธิบายปฏิจจสมุปบาท คล่อมภพ คล่อมชาติ ไม่เป็นสวากขาตธรรม เพราะได้อธิบายความหมายของคำว่า "ชาติ" ในปฏิจจสมุปบาทผิดไปจากพุทธประสงค์เสียแล้ว สำหรับเรื่องนี้ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมพระวชิรญาณวงษ์ ท่านก็ ได้ทรงอธิบายว่า อธิบายกันผิดๆ มาตั้งแต่ครั้งพระพุทธโฆษาจาริย์ (ผู้แต่งหนังสือคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งกำเนิดของท่านเป็นพราหมณ์) ซึ่งถ้านับเป็นเวลาก็กว่า 1200 ปี มา แล้ว นัก อภิธรรม ที่ ศึก ษาคัมภีร์วิสุทธิมรรคก็ยึดถือเป็นหลัก กับมีแนวความคิดเพิ่มเติมเสริมแต่งเข้าไปอีกเพื่อให้เข้าใจว่า " คนเรานี้ตายแล้วต้องไปเกิดอีก" ตามกรรมดีหรือกรรมชั่วที่ตนได้กระทำเอาไว้ จึงไม่มีปัญหาอะไรที่เห็นได้ชัดว่า ขัดกับคำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่า ผู้เชื่อเช่นนั้นเป็นพวกสัสสตทิฏฐิ แม้แต่เมื่อครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าท่านก็ ได้ขนาบพระภิกษุ สาติเกวัตบุตร มาแล้วและถ้า เชื่อว่าตายแล้วสูญก็เป็นอุจเฉททิฏฐิไม่ถูกต้องอีก ฉะนั้นคนในสมัยใหม่ที่มีเหตุมีผลในใจเป็นของตัวเองอยู่จึงมักจะต้องตั้งคำถามต่อไปอีกว่า ถ้าท่าน (หมายถึงพระพุทธองค์) ตรัสเช่นนั้นแล้ว "ตายแล้วจะไปไหนกันเล่า? คำถามอันนี้ ผู้ถามกล่าวว่า เขามี

สิทธิที่จะได้ทราบเอาไว้ ซึ่งถ้าจะว่ากันไปแล้ว ก็พิจารณาได้ว่าเป็นคำถามที่ไร้สาระประโยชน์ และผู้ถามเองก็ไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งในคำว่า "ชาติ" และ "มรณะ" ตามความหมายที่มีอยู่ในปฏิจจสมุปบาทธรรม คำว่า "ชาติ" มิได้หมายเอาแต่เฉพาะการเกิดมาจากครรภ์ของมารดาแต่อย่างเดียวเท่านั้น แนวความคิดความเห็นจนเป็นเหตุให้เกิดมีความเป็นตัวเป็นตนขึ้นมา การเกิดจากประสาทการรับรู้ แล้วแสดงออกมา เหล่านี้ก็เรียกว่า "ชาติ" คือการเกิด เหมือนกันซึ่ง ผู้มีปัญญา ควรหลีกหนีออกไปจากโลกแห่งการเกิดเช่นนี้เสีย

สำหรับคำว่า "มรณะ" นั้น นอกจากหมายถึงความตายของสิ่งมีชีวิตที่มีตัวตน มองเห็นกันได้แล้ว รูปนิมิตที่เกิดขึ้นกับจิตของบุคคล ที่มีอัสสาทะ (ความอร่อย) มีนันทิ (ความเพลิดเพลิน) จนเกิดอุปาทานเข้ายึดถือเอานั้น เมื่อดับลงไปก็ถือได้ว่าเป็นมรณะของรูปนิมิตนั้น ๆ

เมื่อมีการอธิบายปฏิจจสมุปบาท ไม่เป็นสายเดียวติดต่อกัน อธิบายแบบคร่อมภพ–คร่อมชาติเช่นนี้แล้ว ก็พากันเข้าใจไปว่า บุคคลทำกรรมใดไว้เมื่อชาติก่อน ก็มารับผลของกรรมในชาตินี้ ทำกรรมในชาตินี้จะเป็นผู้ได้รับผลของกรรมในชาติหน้า ตกลงบุคคลนั้นตายแล้วก็จะต้องไปเกิดรับผลของกรรม

ที่ตนทำไว้เช่นนี้ ก็เห็นได้เลยว่ามันเป็นความเชื่อถือของพวก "สัสตทิฏฐิ" ซึ่งเป็นมิจฉาทิฏฐิดังกล่าวแล้วนั่นเอง

คำว่า "ภพ" ในปฏิจจสมุปบาท ซึ่งมีความหมายถึง "ความมี–ความเป็น" แบ่งได้เป็น 3 ภพคือ กามภพ รูปภพและอรูปภพ ก็เช่นเดียวกัน นักอภิธรรมบางท่านตีความหมายไปในทำนองสัสตทิฏฐิ สำหรับคำว่า ภพนี้นั้น มีคำบาลีที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องควรจะได้ทราบไว้ก็คือ

1. คำว่า ทิฏฐธรรม ซึ่งมีความหมายแปลว่าทันควัน เช่นมีคำอธิบายกล่าวถึงวิบากในทิฏฐธรรม ก็หมายถึงผลของกรรมได้รับทันที

2. คำว่า อุปปัชชะเวทนียะ มีความหมายว่า ในเวลาถัดมา

3. คำว่า อปราปรเวทะนียะ มีความหมายว่า ในเวลาที่ถัดต่อๆ มาอีก

คำว่า ทิฏฐธรรม ก็หมายถึงกรรมที่จะให้ผลทันทีทันควัน ส่วนอุปปัชชะเวทนียะ และอัปราปรเวทะนียะ ก็หมายถึงในเวลาที่ถัดต่อมาและต่อๆ ไปอีก แต่ต้องเป็นไปในอัตภาพนี้ไม่ใช่ว่าต้องตายเสียก่อนแล้วจึงไปรับผลในชาติหน้า สองคำหลังดังกล่าวมีความหมายเหมือนกับคำว่า "สัมปรายะ" คือในเวลา

ถัดต่อ ๆ มาจะใช้เวลานานสักเท่าใดก็ได้ แต่ก็จะต้องหมายถึงเฉพาะแต่ในอัตภาพนี้ ถ้าหมายถึงเมื่อตายแล้วก็ไม่ใช่ความหมายในทางพระพุทธศาสนา แต่เป็นความเชื่อถือในลัทธิของพราหมณ์ อยู่ในทิฏฐิ 62* ดังที่พระพุทธองค์ท่านได้ทรงอธิบายมีอยู่ในสุตปิฎกแล้ว แต่ในยุคปัจจุบันนี้เราจะเห็นได้จากหนังสือแจกในงานฌาปนกิจศพในตอนท้ายของข้อความที่ผู้เขียนแสดงความ ปรารถนาดี ต่อ ผู้ตาย ในตอน ท้ายโดย ใช้ประโยคว่า "ขอให้วิญญาณของผู้ตายจงไปสู่สุคติในสัมรายภพเทอญ" ดังนี้เป็นต้น

ในอัตภาพนี้อัตภาพเดียวหากท่านทำความเข้าใจคำว่า "ภพ" คำว่า "ชาติ" ในปฏิจจสมุปบาท ได้ถูกต้องตามพุทธ-ประสงค์แล้ว ก็จะเห็นได้ว่าในชีวิตประจำวัน ของคนเรา นั้น ตาย–เกิด (ทางจิตใจ) กันในวันหนึ่ง ๆ นับครั้งไม่ถ้วนอยู่แล้ว เหตุไฉนจะต้องไปเอาลัทธิความเชื่อถือของพราหมณ์ เข้ามาใช้อธิบายให้มันผิดพุทธประสงค์ไปเสียเล่า? ซึ่งอันนี้แหละเป็นการทำลายหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าไปโดยไม่รู้สึกตัวแล้ว

ในที่สุดก็มาถึงเรื่องของคำพูดที่ว่า "การเวียนว่ายตายเกิด" (วัฏฏสงสาร) ซึ่งจัดเป็นกองทุกข์อย่างยิ่งที่ตามหลักของ

* พรหมชาลสูตร์ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายที่สวนอัมพลัฏฐิกา

พุทธศาสนา จะต้องขจัดออกเพื่อความพ้นทุกข์ หากถือเอาบุคคลเป็นผู้เวียนว่ายตายเกิดก็เลยไปกันใหญ่ ปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ในชีวิตปัจจุบันไม่ได้เสียแล้ว แต่ถ้าได้อธิบายตามหลักของ "อิทัปปัจจยตา ในปฏิจจสมุปบาทธรรมแล้ว" มีสติ-สัมปชัญญะดีพอที่จะควบคุม "อายตนะ" เมื่อมี ผัสสะ เกิดขึ้นก็รู้เท่าทัน มีการควบคุม "เวทนา" เมื่อ "ตัณหา" ไม่เกิด "อุปาทาน" ก็ไม่มี เมื่อไม่มีอุปาทาน "ภพ" ก็ไม่มี เมื่อไม่มีภพ "ชาติ" ก็ไม่เกิด ดังนี้ ชรา-มรณะ-โศก-ปริเทวะ-ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส ซึ่งจัดเป็นกองทุกข์อย่างยิ่งก็มีไม่ได้ด้วยอาการอย่างนี้

การอธิบายเรื่อง "เวียนว่ายตายเกิด" ในประเทศอินเดียก็อธิบายกันผิด ๆ อย่างที่ DR.B.R. AMBEDKAR รัฐบุรุษผู้มีชื่อเสียงของชาวอินเดียซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา ชาวอินเดียพากันยกย่องนับถือท่านว่าเป็นรัฐบุรุษที่สำคัญลำดับที่ 2 ต่อจากพระเจ้าอโศกมหาราช เลยทีเดียว เมื่อครั้งที่ท่านแสดงปาฐกถาในการประชุมครั้งที่ 4 ของพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก เมื่อระหว่างวันที่ 15-21 พ.ย. พุทธศักราช 2501 ท่านก็ได้ยืนยันว่า ตัวของท่านเองก็ไม่เชื่อในคำอธิบายของโบรานาจาริย์การเกิด หรือ Rebirth ว่า การเวียนว่ายตายเกิดในลักษณะ

เช่นนี้เป็นความทุกข์ ซึ่งเรื่องนี้หากท่านด๊อกเตอร์อัมเบ็ดก้ายัง มีชีวิตอยู่มาทำความเข้าใจเรื่อง การเกิด (ชาติ) ในปฏิจจสมุปบาท เสียใหม่แล้ว ท่านก็คงจะเห็นได้และยอมรับด้วยความพอใจ เนื่องด้วยในปัจจุบันนี้ ในประเทศอินเดีย เชื่อในเรื่องของพวก สัสตทิฏฐิเสียแล้ว หลักคำสอนในศาสนาพุทธของประเทศนั้น จึงหมดไปโดยปริยายนั่นเอง และถ้าหากในประเทศไทยยังคง เชื่องมงายกันอยู่เช่นนี้ด้วยอีก พุทธทำนายที่ว่า "พุทธบริษัท" คือภิกษุ-ภิกษุณี-อุบาสกและอุบาสิกาจะเป็นผู้ทำให้พระศาสนา นี้เสื่อม ซึ่งพวกเราก็พอจะมองเห็นลางๆ ได้แล้ว หากไม่มีการ ปฏิรูปคำสอนกันเสียใหม่ โดยอย่าเห็นแก่อามิสใดๆ ดังที่ภิกษุ ส่วนมากสอนกันว่า "ทำบุญไว้เถิดญาติโยม เท่ากับเป็นการฝัง ทรัพย์เอาไว้ ตายแล้วจะได้ไว้กินชาติหน้า" ดังนี้เป็นตัวอย่าง ซึ่งมันก็ดีแต่เฉพาะสอนกับคนโง่ เพียงแค่ศีลธรรมละชั่วประพฤติ ดีเท่านั้นแต่ไม่ทำให้คนฉลาดกันขึ้นมาได้เลย

พระพุทธองค์ได้พยายามพร่ำสอนสาวกของท่าน ว่า จง รีบ ศึกษาทำความเข้าใจ (พึงทำสังคีติ) ในธรรมที่สำคัญสองประการ ให้ถูกต้องตรงกันคือ.-*

1. อายตนกุศลตา พึงเป็นผู้ฉลาดในอายตนะ

---

* สังคีติสูตร – ทีฆะนิกาย

2. ปฏิจจสมุปบาทกุศลตา พึงเป็นผู้ฉลาดในปฏิจจสมุปบาท ไม่พึงวิวาทกันในธรรมะสองข้อนี้ ศาสนานี้จึงจะมั่นคงตั้งอยู่นาน เพื่อหิตสุขแก่มหาชน เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์หิตสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งปวง เพื่อความพ้นทุกข์โดยเร็ว

ส่วนมากการสอนธรรมะกันในปัจจุบันนี้ก็ เป็น แบบ ของสัสตทิฏฐิ พวกปัญญาชนจึงไม่ค่อยจะเอาด้วย ความจริงหลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นแบบวิทยาศาสตร์ สามารถพิสูจน์กันได้ไม่ใช่สอนแบบบังคับว่าต้องเชื่ออย่างกับลัทธิศาสนาอื่น ๆ ที่มีผู้สอนกันอยู่ในโลกพุทธศาสนา เป็นสวากขาตธรรม ซึ่งพวกเราก็สวดมนต์ทบทวนกันอยู่ทุกวัน ๆ สำหรับข้อคิดในเรื่องนี้ก็เห็นจะต้องนำเอาคำกล่าวของพระองค์ท่านมายืนยัน ที่ตอน นี้อีกโดยที่ท่านกล่าวไว้มีข้อความดังนี้ "ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น "ธรรมกถึก" นั้นจะต้องแสดงธรรม เพื่อความเบื่อหน่าย – เพื่อคลายความกำหนัด – เพื่อความดับไม่ เหลือ แห่ง ตัณหา (ในปฏิจจสมุปบาทธรรม ซึ่งก็หมายรวมตลอดทั้งสาย) แล้วไซร้ ก็เป็นการสมควรที่จะเรียกภิกษุนั้นว่า "ภิกษุธรรมกถึก" ดังนี้ ฉะนั้นการที่จะพิจารณาว่าผู้ใดเป็นสมณะหรือไม่เป็นสมณะ ก็ขึ้นอยู่กับการรู้หรือไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทโดยนัย 4 กล่าวคือ รู้กองทุกข์ คือชรามรณะ ฯ, รู้เหตุให้เกิดขึ้นแห่ง ชรา–มรณะฯ

รู้ความดับไม่เหลือแห่งชรา–มรณะฯ (ในสายของปฏิจจสมุปบาท ปรากฏอยู่ใน "ญาณวัตถุ 44)* ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้ว

การสอนหลักธรรมะทางพุทธศาสนาหากยังคงเป็นอยู่อย่างทุกวันนี้แล้ว ในไม่ช้าพุทธศาสนาก็จะต้องหมดไปโดยปริยายดังตัวอย่างที่เห็น ๆ กันแล้วในประเทศอินเดีย คำพยากรณ์ของพระพุทธองค์ก็เคยตรัสมาแล้วว่า ศาสนานี้จะเสื่อมโทรมลงไปก็เพราะมีต้นตอมาจากพวกพุทธบริษัทดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ตอนต้น ในปัจจุบันนี้พระภิกษุสงฆ์บางองค์ที่พุทธ ศาสนิกชน หลง นับ ถือ กราบไหว้บูชา ว่าเป็นผู้สืบต่อพระพุทธศาสนา แต่ปรากฏว่าเมื่อมีการบรรยายอบรมคำสั่งสอน อย่างดีที่สุดก็เพียงแค่ให้ละชั่วและประพฤติดี พอถึงขั้นการชำระจิตให้บริสุทธิ์เพื่อให้เกิดปัญญาการหลุดพ้นออกจากกองทุกข์ก็กลับเบี่ยงไปในทาง เพื่อ ให้ เกิดพลานุภาพยิ่งใหญ่มีอำนาจเหนือมนุษย์ อาทิ มีการหลับตามองเห็นการออกเลขสลากกินแบ่งของรัฐบาลเรียกว่ามีหูทิพย์ ตาทิพย์ ฯลฯ ดังที่ได้พบเห็นกันอยู่ในทุกวันนี้ที่นับว่าสำคัญแพร่หลายอย่างกว้างขวางไปทั่วประเทศ ก็คือการอ้างความศักดิ์สิทธิ์

---

* เครื่องรู้ในปฏิจจสมุปบาท 11 อาการ

ตรัสแก่ภิกษุที่เชตวันในกพารขัตตยวรรค นิทานสังยุตต์

ต่าง ๆ นานา ปั้น "วัตถุมงคล" ออกขายกันโดยอ้างว่าจะเอาเงินมาสมทบทุนก่อสร้างวัด-สร้างโบสถ์ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นการสร้างวัตถุขึ้นมาเท่านั้น หาได้สร้างจิตใจให้กับพวกเราชาวพุทธให้มั่นคงถูกต้องตามพุทธประสงค์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ ขอให้ท่านผู้มีปัญญาพึงใคร่ครวญ หากผู้นำ (พุทธสาวก) มีการประพฤติปฏิบัติกันเช่นนี้แล้ว ก็เป็นที่หวังได้ว่าพระพุทธศาสนาจะต้องมีการเสื่อมโทรมหมดสิ้นไปตามคำพุทธทำนายอย่างแน่นอน เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครเล่าจะเป็นผู้แก้ไข คงไม่หนีพ้นจากพวกเราที่เป็นชาวพุทธนั่นเองที่จักต้องช่วย กัน ปก ป้องสอดส่องโดยเฉพาะก็พวกอลัชชีทั้งหลายที่อาศัยผ้าเหลืองเป็นการบังหน้า โดยประโยชน์จากพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์มาเป็นเครื่องทำมาหากิน โดยใช้วิธีการหลอกลวงด้วยประการต่าง ๆ

สำหรับองค์พระประมุขหรือผู้นำของประเทศนั้น ท่านเป็นองค์ศาสนูปถัมภก ย่อมปกครองประชาชนที่มีลัทธิความเชื่อถือแตกต่างกันออกไปหลายประเภท จึงย่อมต้องกระทำหน้าที่ไปตามความเชื่อถือหลักนิยมของคนเหล่านั้น ๆ แต่สถาบันและผู้นำของพวกเราชาวพุทธนี่ซิ หากยังปล่อยปละละเลยไม่สนใจต่อความผิด ความถูกต้อง แบบตัวใครตัวมันเช่นนี้อยู่อีก

ต่อไปแล้ว ความเสื่อม การทำลายจะต้องมีเกิดขึ้นอย่างหนี
ไม่พ้น

ท่านทั้งหลายที่เป็นชาวพุทธ ย่อมทราบกันดีอยู่แล้วว่า บัญญัติข้อห้ามทางพุทธศาสนานั้น พระภิกษุสงฆ์ในศาสนานี้จะมีทรัพย์สมบัติเป็นส่วนตัวได้ก็เพียงแค่ "อัฏฐบริขาร" เท่านั้น (มีดโกน, เครื่องกรองน้ำ, บาตร, ไตรจีวร, และประคดเอว, เข็มเย็บผ้า) จะมีทรัพย์สินสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นใดมากไปกว่านี้ไม่ได้เพราะเป็นภาระไม่สะดวกต่อการที่จะ ประพฤติพรหมจรรย์* ทั้งยังจะเป็นชนวนก่อให้เกิดตัณหาความอยากในสิ่งอื่น ๆ ต่อไปได้อีก แต่ในปัจจุบันนี้ท่านเห็นแล้วมิใช่หรือว่า พระภิกษุบางองค์ที่มีผู้เคารพนับถือ เพราะเชี่ยวชาญในการรดน้ำมนต์ ดูหมอดู ปลุกเสกทำเครื่องรางของขลัง ฯลฯ มักจะมีเครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นเครื่องส่งเสริมกิเลสมากมายหลายอย่าง เช่น รถยนต์ ตู้เย็น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น มีเงินฝากธนาคารเป็นหมื่นเป็นแสนยิ่งที่มียศได้รับการแต่งตั้งให้เป็น เจ้าคุณ, สมเด็จ, เข้าด้วยแล้วก็ยิ่งละเลยต่อวินัยข้อห้ามเสียสิ้น โดยถือเสียว่าเป็นเรื่องเล็กจนลืมตัวไปก็มีมากมายอยู่ในคณะสงฆ์ของเราในทุกวันนี้ ที่จำเป็นต้องนำข้อ

* การดับทุกข์

เท็จจริงเหล่านี้มากล่าวไว้ก็เพราะเราเป็นชาวพุทธต้องซื่อตรงต่อองค์พระศาสดาของเรา มิเช่นนั้นความวิบัติทั้งหลายก็จะติดตามมาอย่างไม่ต้องสงสัย ขอให้ท่านผู้มีปัญญาพึงใคร่ครวญถึงเวลาแล้วที่ต้องเอาจริงเอาจังเข้าแก้ไขสถานะการณ์โดยช่วยกันกำจัดพวกอลัชชีอย่าให้ความเคารพกราบไหว้บูชาแก่ผู้ที่ย่อหย่อนต่อวินัยบัญญัติ หากทำได้เพียงแค่นี้ ก็นับว่าท่านเป็นศิษย์ของตถาคตโดยแท้

"อนุสัย" เกี่ยวกับความหมายของคำนี้ พระพุทธเจ้าท่านเคยตรัสสั่งสอนพระภิกษุสาวกของพระองค์ใจความว่าดังนี้. "บุคคลใดเมื่อสุขเวทนาถูกต้องอยู่ย่อมไม่เพลิดเพลิน ย่อมไม่สรรเสริญ ไม่เมาหมกอยู่ อนุสัยคือราคะ ย่อมไม่ตามนอนคือไม่เพิ่มความเคยชินให้กับบุคคลนั้น ฉะนั้นคำว่าอนุสัยจึงหมายถึงการเพิ่มความเคยชินโดยมีใจฝังลงไปในสิ่งนั้น ๆ การเพิ่มความเคยชินขึ้นนั้นก็แบ่งออกได้เป็นประเภท ๆ ดังนี้ คือ–

–"ราคานุสัย" (ราคะ+อนุสัย) คือความเพิ่มความเคยชินในสุขเวทนาซึ่งจัดเข้าอยู่ในกิเลสประเภท โลภะ

–"ปฏิฆานุสัย" (ปฏิฆะ+อนุสัย) คือเพิ่มความทุกข์ในทุกขเวทนา อันจัดเข้าอยู่ในกิเลสประเภท โทสะ

- "อวิชชานุสัย" (อวิชชา+อนุสัย) คือจัดเข้าอยู่ในกิเลสประเภท โมหะ ทุกชนิดซึ่งจะต้องละอวิชชานุสัยทำวิชชาให้เกิดขึ้น

คำว่า "อนุสัย" นี้นักอภิธรรมได้อธิบายความหมายว่าเป็นตัว "กิเลส" เลย โดยให้รายละเอียดอธิบายว่ามันนอนเนื่องอยู่ในสันดานของมนุษย์ เปรียบดุจกับตะกอนที่ตกนอนอยู่ในก้นตุ่มน้ำ พอไปกวนมันเข้า อนุสัยคือกิเลสที่นอนรออยู่นี้ก็จะฟุ้งตัวออกมา การอธิบายเช่นนี้ หากจะยกเอาคำกล่าวที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสสอนแก่สาวกขององค์มาพิจารณาให้รอบคอบก็เห็นความแตกต่างกันได้ ท่านกล่าวเป็นภาษาบาลีว่าดังนี้ "ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ ตญฺจโข อาคนฺตุเกหิ อุปกิเลเสหิ อุปกิลิฏฺฐํ" แปลความได้ว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลายจิตนี้ประภัสสร กิเลสเครื่องเศร้าหมอง เหมือนอาคันตุกะจรมาเยี่ยมเป็นครั้งคราว" ดังนี้ก็พอจะมองเห็นว่าการอธิบายในแบบใหม่ของบุคคลในยุคใหม่ ผิดกับของพระพุทธเจ้าผู้ให้กำเนิดหลักธรรมอย่างตรงกันข้ามเลยทีเดียว ขออธิบายเพิ่มเติมเป็นสังเขปอีกว่าตามธรรมดาจิตของคนเรานั้นว่างอยู่ (ประภัสสร) แต่พอมี "ผัสสะ" (อวิชชาสัมผัส) เกิดขึ้นจะเป็นทางตา-หู-จมูก-ลิ้น-กาย-หรือใจก็ตาม หากไม่มีสติ-สัมปชัญญะควบคุมแล้ว เวทนา

-ตัณหา-อุปาทาน-ภพ-ชาติ ก็จะติดตามมาเกิดเป็นกองทุกข์ คือ ชรา-มรณะ....อยู่ร่ำไป

คำว่า "โลก" ในความหมายทางพระพุทธศาสนา นั้น แตกต่างกับความเข้าใจในภาษาของชาวบ้านที่ใช้กันอันหมายถึงพื้นพิภพที่มนุษย์ สัตว์ ฯลฯ ได้อยู่อาศัยกันนี้ แต่ความหมายของคำว่า "โลก" ที่พบเห็นในบทสวดมนต์เจริญพระพุทธคุณก็ดี หรือในที่อื่นโดยเฉพาะที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้นั้นมีความหมายอีกอย่างหนึ่งไม่เหมือนกัน เช่นคำว่า "โลกวิทู" แปลว่า "รู้แจ้งโลก" นี้มิได้หมายความว่ารู้แจ้งว่า "พิภพ" นั้น มีลักษณะรูปพรรณสัณฐานใหญ่โตกว้างขวาง ฯลฯ ขนาดไหน แต่มีความหมายถึงอีกสิ่งหนึ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าท่านเคยตรัสไว้มีใจความดังนี้* "โลกก็ดี เหตุให้เกิดโลกก็ดี ความดับสนิทแห่งโลกก็ดี ฯ ตถาคตได้บัญญัติไว้ในร่างกายที่ยาววาหนาคืบอันมีพร้อมทั้งสัญญาและใจ" ดังนี้ก็มีความหมายเห็นได้ชัดว่าพระองค์หมายถึงบุคคลเป็น ๆ ที่ยังไม่ได้ตาย ในตัวของผู้นั้นมีทั้งโลก, เหตุให้เกิดโลก, ความดับสนิทแห่งโลกคือพรหมจรรย์ทั้งหมดอยู่ในร่างกายที่มีความยาวประมาณหนึ่งวา หนาประมาณหนึ่งคืบนี้เอง ในบทสวดมนต์เจริญพระพุทธคุณว่าพระพุทธ-

---

* ในโลกสูตร์ โยคเขมิวัคค์ สฬายตนสังยุตต์

เจ้าท่านเป็นโลกวิทู ท่านรู้แจ้งโลกอย่างนี้ ซึ่งก็คือเรื่องของการรู้ "อริยสัจ 4 ประการ" นั่นเอง มิได้หมายถึงโลกคือพื้นพิภพที่มีมนุษย์เป็นพลโลก อย่างที่คนส่วนมากเข้าใจกัน หากมีการเข้าใจผิด ๆ แบบนี้ก็จะกลายเป็นความเชื่อถือในลัทธิของพราหมณ์ไปแล้ว ไม่ใช่เป็นชาวพุทธ สิ่งสำคัญที่สุดก็คือรู้แจ้งโลก อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านรู้ และตรัสแก่สาวกของพระองค์แล้วนั้น มันทำให้คนพ้นทุกข์ได้

โบราณาจาริย์ท่านก็ได้มีกล่าวถึงความหมายอันลึกซึ้งที่เกี่ยวอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ว่า "ตถาคต ภาษิตตา คัมภีรา คัมภีรัตถา โลกุตตรา สุญญตะปฏิสังยุตตา" แปลความว่า "ภาษิตคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น มีข้อความหมายลึกซึ้งมีอรรถะอันลึกซึ้ง ว่าด้วยการอยู่เหนือโลก อันเนื่องด้วยความว่าง" ซึ่งก็หมายถึง ไม่ให้ยึด ไม่ให้ถือว่ามีสัตว์ มีบุคคล ฯลฯ ให้มีปกติตั้งอยู่เหนือสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือความว่าง (ว่างจากกิเลส ตัณหา อุปาทาน) ทั้งนี้ก็เพราะการเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ ทั้งปวง ก็คือ การเกิดขึ้นแห่งโลกนั่นเอง

คำต่าง ๆ ที่เป็นภาษาบาลี ปรากฏอยู่ใน "ปฏิจจสมุปบาทธรรม" นั้นเห็นว่าพวกเราชาวพุทธต้องสนใจศึกษาพิจารณากันเป็นพิเศษถึงความหมายอันแท้จริง เพราะธรรมะข้อนี้พระ

พุทธองค์ท่านเคยตรัสแก่พระอานนท์มาแล้วว่า อย่าเห็นว่าเป็นธรรมะที่จะเข้าใจได้ง่าย ๆ เพราะเหตุว่ามีอรรถะข้อความหมายที่ลึกซึ้งยากที่คนทั่วไปจะทำความเข้าใจได้อย่างถูกต้อง ฉะนั้นจึงจะขอนำมากล่าวตามลำดับของคำที่มีปรากฏอยู่ทั้ง ๑๑ อาการในธรรมะข้อนี้คือ

๑. "อวิชชา" คำนี้แปลว่า "ความไม่รู้" และความหมายของคำว่าไม่รู้ในที่นี้หมายถึงความไม่รู้ในเรื่องของ "อริยะสัจ ๔" คือไม่รู้ในทุกข์, เหตุให้เกิดทุกข์, ความดับทุกข์และหนทางที่จะนำไปให้ถึงความดับทุกข์, อวิชชาความไม่รู้นี้เป็นปัจจัยทำให้เกิดมี สังขาร

๒. คำว่า "สังขาร" เป็นคำในภาษาบาลีหมายถึง "สิ่งที่ปรุงแต่งจิต" แต่คำนี้ชาวบ้านเอามาใช้พูดกันอย่างแพร่หลายในความหมายของอีกอย่างหนึ่ง คือไปหมายเอาถึงสรีระร่างกายของคน เช่น กล่าวว่า "อายุมากขึ้นสังขารก็ร่วงโรยไป" อย่างนี้เป็นต้น สำหรับผู้ที่ศึกษาธรรมจักต้องทำความเข้าใจเสียใหม่ให้ถูกต้องของคำว่า "สังขาร" อันนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็ที่ปรากฏมีอยู่ใน "ปฏิจจสมุปบาทธรรม" เกี่ยวกับคำว่า "สังขาร" พระพุทธเจ้าท่านเคยตรัสกับสาวกของพระองค์มาแล้วว่าดังนี้ "ตโยเม ภิกขเว สังขารา กาย

สังขาโร วจีสังขาโร จิตตสังขาโร" แปลความว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันสังขารทั้งหลายนั้นมีอยู่ ๓ เหล่า คือสิ่งปรุงแต่งที่ทำให้เกิดหน้าที่ทางกาย, สิ่งปรุงแต่งที่ทำให้เกิดหน้าที่ทางวาจา, สิ่งปรุงแต่งที่ทำให้เกิดหน้าที่ทางใจ" ท่านตรัสว่า สังขารนั้นมีอยู่ ๓ เหล่าเท่านั้นส่วนว่าจะเป็นสังขารประเภท ปุญญาภิสังขาร อปุญญาภิสังขาร หรือ อเนญชาภิสังขาร คือประเภทที่เป็นบุญ เป็นบาป หรือไม่เป็นทั้งบุญทั้งบาปอะไรนั้น มันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง พระองค์ไม่ได้ตรัสไว้ในตอนนั้น

ฉะนั้น หากจะมีการอธิบายความหมายของคำว่า "สังขาร" นอกเหนือไปจากนี้ ก็ขอให้เข้าใจเถิดว่ามันเป็น ส่วนเกินนอกเหนือจากพุทธประสงค์ไปแล้ว และ "สังขาร" นี้เป็นปัจจัยทำให้เกิดมีวิญญาณ"

๓. คำว่า "วิญญาณ" นี้ก็อีกคำหนึ่งที่ชาวบ้านผู้ไม่รู้ธรรมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย คำว่าวิญญาณนี้มีปรากฏอยู่ใน "ปฏิจจสมุปบาทธรรม" ต่อจากคำว่า "สังขาร"ก ล่าว คือ "เพราะเหตุว่ามีสังขารจึงมีวิญญาณเกิดขึ้น" วิญญาณคำนี้แปลว่า "การรับรู้" เป็นนามธรรม ไม่มีตัวตนอย่างที่เข้าใจกันว่าเป็นดวง ๆ คนที่ตายแล้วร่างกายเปื่อยเน่าไปแล้ว แต่ดวงวิญญาณของคน ๆ นั้นไม่ได้ดับไปด้วย แต่จะออกจากร่างของผู้ตาย

ล่องลอยอยู่ต่อไปอีก อันนี้เป็นความเชื่อถือของลัทธิพราหมณ์ ไม่ใช่เรื่องของพุทธศาสนาซึ่งในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าท่านเคยปฏิเสธเรื่องนี้ไปแล้ว ดังตัวอย่างว่ามีภิกษุรูปหนึ่งชื่อสาติเกวัฏบุตร์มีทิฏฐิดังกล่าว ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า "วิญญาณนี้เท่านั้นที่แล่นไป ที่ท่องเที่ยวไป ไม่มีอย่างอื่น" พระพุทธเจ้าท่านตรัสเรียกภิกษุรูปนี้มาขนาบว่าเป็นพวก "มิจฉาทิฏฐิ" ประเภท "สัสตทิฏฐิ" เพราะถือเอา วิญญาณเป็นสัตว์เป็นบุคคล แล่นท่องเที่ยวไปในวัฏฏสงสาร คือเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดใหม่อีก หลักฐานมีปรากฏชัดดังตัวอย่างที่นำมากล่าว เหตุใดจึงยังมีคนเป็นจำนวนมาก นับถือพระพุทธศาสนาว่าเป็นที่พึ่งแห่งตนแต่ยังคงงมงาย อ้างตนเป็นศิษย์พระพุทธเจ้า แต่กลับไม่เชื่อพึ่งธรรมของท่าน พระพุทธเจ้าท่านเคยตรัสแก่สาวกของพระองค์เกี่ยวกับคำว่าวิญญาณไว้ว่าดังนี้ "ฉยิมานิ ภิกขเว วิญ-ญาณานิ จักษุวิญญาณัง, โสตวิญญาณัง, ฆานวิญญาณัง, ชิวหาวิญญาณัง, กายวิญญาณัง, มโนวิญญาณัง" ซึ่งแปลความในภาษาไทยว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลายอันวิญญาณทั้งหลายนั้นมี ๖ เหล่าคือ

การรับรู้ทางประสาทตา เรียกว่า จักษุวิญญาณ
" หู " โสตะวิญญาณ
" จมูก " ฆานะวิญญาณ

" ลิ้น " ชิวหาวิญญาณ
" กาย " กายะวิญญาณ
" ใจ มโนวิญญาณ ดังนี้

ฉะนั้นเมื่อพบเห็นคำว่า "วิญญาณ" ในความหมายของพระพุทธเจ้าก็หมายถึงวิญญาณ ๖ เหล่านี้เท่านั้น ส่วนจะมีคำอื่นอีกเช่นคำว่า "จุติวิญญาณ" (ดับ) หรือ "ปฏิสนธิวิญญาณ" (เกิด) ก็เป็นความหมายอีกอย่างหนึ่งซึ่งผู้มีเจตนาที่จะนำมาใช้อธิบายให้มันพิศดารไปซึ่งไม่เกี่ยวกับคำว่า "วิญญาณ" ที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสถึงไว้ว่ามีอยู่ ๖ เหล่าเท่านั้น จุติวิญญาณและปฏิสนธิวิญญาณพระองค์ก็มิได้กล่าวถึงในตอนนั้นเลย และ "วิญญาณ" นี้ เป็นปัจจัยให้เกิด "นาม-รูป ขึ้น

๔. คำว่า "นาม-รูป" หมายถึงขันธ์ ๕ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นตัวบุคคล มีรูป-เวทนา-สัญญา-สังขาร และวิญญาณ ร่างกายของคนเรามีส่วนประกอบของเนื้อหนัง กระดูก เลือด ลม ฯลฯ ภายในกายเรานี้ เรียกว่ารูป หรือ มหาภูตรูป ประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน-น้ำ-ลม-ไฟ และเหลืออีก ๔ กอง จัดเป็นนามธรรม อันมี เวทนา (ความรู้สึก) สัญญา (ความจำได้หมายรู้) สังขาร (การปรุงแต่งของจิต) และ

วิญญาณ (การรับรู้) ดังที่ได้อธิบายไว้แล้ว และนามรูปนี้เป็นปัจจัยให้เกิดสฬายตนะ

๕. คำว่า "สฬายตนะ" ก็คือ อายตนะ ๖ อย่างที่ปกติมีอยู่ภายในร่างกายของคนเรา คือตา เรียกว่า จักษุอายตนะ หู เรียกว่า โสตายตนะ จมูก เรียกว่า ฆานายตนะ ลิ้น เรียกว่า ชิวหายตนะ กาย เรียกว่า กายายตนะ และใจ เรียกว่า มนายตนะ และ สฬายตนะ นี้ เป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ

๖. คำว่า "ผัสสะ" คือการกระทบกันของอายตนะภายใน ๖ อย่างที่มีอยู่ในตัวของบุคคล กับ อายตนะภายนอก คือ รูป–เสียง–กลิ่น–รส–โผฏฐัพพะ และ ธรรมารมณ์และมีชื่อเป็นไปตามทวารต่างๆ ของร่างกายนั้น คือ เมื่อมีการกระทบหรือสัมผัสทางตา ก็เรียกกันว่าจักขุสัมผัสโส ทางหู ก็เรียกว่า โสตสัมผัสโส ทางจมูก ก็เรียกว่า ฆานะสัมผัสโส ทางลิ้น ก็เรียกว่าชิ่วหาสัมผัสโส ฯลฯ และผัสสะนี้เป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา

๗. คำว่า "เวทนา" หมายถึง "ความรู้สึก" ที่เกิดกับจิตของบุคคล ความรู้สึกนี้มาจากทวารทั้ง ๖ ภายในร่างกายของคนเรานั่นเอง คือ ความรู้สึกที่เกิดได้ทางตา–หู–จมูก–ลิ้น กาย–ใจ คำว่าเวทนาชาวบ้านนำเอามาใช้ในชีวิตประจำวันมี

ความหมายว่า "สงสาร" แต่ในทาง "ธรรม" สำหรับผู้รู้ธรรมไม่ได้หมายถึง สมเพช หรือ สงสาร อย่างที่เข้าใจ เวทนาความรู้สึกนี้แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ ความรู้สึกพอใจ–ความรู้สึกไม่พอใจ–และความรู้สึกเฉย ๆ และเวทนานี้เป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา

๘. คำว่า "ตัณหา" หมายถึงความทยานอยาก ซึ่งแบ่งประเภทที่มาได้ ๖ ประเภท คือความพอใจปรารถนาในรูป–เสียง–กลิ่น–รส–โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์อันเกิดขึ้นกับจิต รวมเรียกว่า กามภาวะ คำว่าตัณหาตัวนี้ชาวบ้านส่วนมากนำเอาไปใช้ในความหมายของความต้องการในทางเพศ ซึ่งตรงต่อความมุ่งหมายเดิมที่มีอยู่ในปฏิจจสมุปบาทธรรม ตัณหานี้เป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน

๙. คำว่า "อุปาทาน" หมายถึงการที่เข้าไปยึดมั่นถือมั่น ต่อสิ่งต่างๆ ว่าเป็นตัวเรา–ของเรา ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท คือ (๑) กามุปาทาน อันหมายถึงการเข้ายึดถือเอาว่ากามคุณเป็นความสุข (๒) ทิฏฐุปาทาน คือ ยึดถือเอาความเห็นของตนว่าถูกต้อง (๓) สีลัพพตุปาทาน ยึดถือเอาความเชื่ออย่างงมงายมาเป็นหลักปฏิบัติ (๔) อัตตวาทุปาทาน คือการเข้าไปยึดถือเอาว่ามีตัว–มีตน ฯลฯ อุปาทานทั้ง ๔ ประ

เภทนี้ นำมาซึ่งความทุกข์เพราะความเพลิดเพลินในรสอร่อยแห่งความรู้สึกนั้น ๆ ฉะนั้นจึงมีพุทธภาษิต กล่าวไว้ว่า "สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย" ซึ่งแปลความหมายว่า "ธรรมะทั้งหลายทั้งปวง อันบุคคลไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่น" เพราะเหตุว่ามันจะกลายมาเป็นความทุกข์ได้ในภายหลังนั่นเอง และอุปาทานนี้เป็นปัจจัยให้เกิดมี "ภพ"

10. คำว่า "ภพ" หมายถึงความมีความเป็นแบ่งได้เป็น 3 ภพ คือ (1) "กามภพ" หมายถึงโลกที่เราอาศัยอยู่อันกอรปไปด้วยตัณหา (2) รูปภพ หมายถึงที่อาศัยอยู่ของพรหมซึ่งยังมีตัณหาอยู่ในรูป จำกัดอยู่ในขอบเขตหนึ่ง เรียกว่า "รูปพรหม" และ (3) อรูปภพ หมายถึงที่อาศัยอยู่ของพรหมซึ่งยังมีตัณหาอยู่ในอรูป ในขอบเขตจำกัดนี้ เรียกว่า "อรูป–พรหม" เนื่องจากการที่มีอุปาทาน เข้ายึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งนั้น ๆ จึงเกิดภาวะของการที่จะมี – ที่จะเป็นขึ้นมา และต้นเหตุอันแท้จริงก็มาจาก "อวิชชาผัสสะ" แล้วเกิดความหลงใหลในภพต่าง ๆ ดังกล่าวอันเป็นปัจจัยให้เกิดมี

11. "ชาติ" ขึ้นมา ดังที่อธิบายไว้แต่ตอนต้น จนกลายมาเป็นกองทุกข์ คือ ชรา–มรณะ ฯ นั่นเอง

- การเกิดแห่งปฏิจจสมุปบาท (วัฏฏจักร์) พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่านี้แหละคือ การเกิดขึ้นแห่งโลก
- การเกิดขึ้นแห่งทุกข์นั้นก็คือการเกิดขึ้นแห่งโลก มันมีเกิดขึ้นได้เพราะอายตนะภายในกับอายตนะภายนอกกระทบกัน(อวิชชาผัสสะ) เกิดมีวิญญาณการรับรู้รับเอาเข้ามาใส่ตัวนั่นเอง และเรื่องการดับแห่งโลกก็ลักษณะเดียวกันคือเมื่อดับอวิชชา –สังขาร–วิญญาณได้ก็เป็นการดับลงแห่งทุกข์ ซึ่งก็คือ ความดับลงแห่งโลก นั่นเอง

"กรรม"

คำว่า "กรรม" ชาวบ้านทั่วไปหมายถึงการกระทำของบุคคล จะเป็นการกระทำความดีหรือความชั่วอะไรก็ตาม และส่วนมากยังหมายเอาผลของการกระทำรวมเข้าไปไว้ด้วย เช่น กล่าวว่า "เขาต้องได้รับโทษเพราะกรรมตามทัน" ซึ่งหมายถึงเอาการกระทำและผลของการกระทำรวมเข้าไว้ด้วย เกี่ยวกับคำว่า "กรรม" นี้ พระพุทธเจ้าท่านเคยตรัสไว้มีดังนี้ ว่า "ตถาคตกล่าวว่าเจตนาคือกรรม" คือมีความจงใจที่จะทำ ลงมือทำด้วยกาย–วาจา และใจ แม้แต่เพียงอยู่ในความคิดยังมิได้ลงมือก็ถือ

ได้ว่ากระทำแล้ว เรียกว่า "มโนกรรม" ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า กรรมเป็นเครื่องชี้ หรือแสดงออกให้เห็นว่าเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วหรือเจตนาชั่ว ๆ (กุศลเจตนา–อกุศลเจตนา) การพิจารณาในเรื่องกรรมนี้ ต้องไม่ลืมว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา เปรียบเหมือนคลื่นลมที่เกิดขึ้นในมหาสมุทรมันไม่ใช่ตัวลูกคลื่นที่ซัดไปตามกระแสน้ำนั้น แต่มันเป็นการขึ้น–ลงสูง ๆ ต่ำ ๆ ของปริมาณน้ำที่มากน้อยต่างกัน ในทำนองเดียวกันก็จะต้องทำความเข้าใจไว้ว่า จะไม่มีการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนดังเช่นคลื่นในมหาสมุทร หากแต่มันเป็นคลื่นของชีวิตซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติของกรรม (กรรมดีหรือกรรมชั่ว) นั่นเอง ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการเป็นคน – เป็นสัตว์และเป็นอะไรต่าง ๆ ที่ที่เรามองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ขอย้ำอีกว่าความหมายของกรรมในที่นี้ก็คือการกระทำ (กายกรรม–วจีกรรม–มโนกรรม) และไม่ได้หมายไปถึงผลของกรรม คือ "วิบาก" ด้วย

อนึ่ง การนำเอาความหมายของคำว่ากรรมมาใช้ผิดๆ โดยเข้าใจเพียงผิวเผินจะเป็นอันตราย อย่างยิ่ง ทั้ง ทาง โลก และ ทางธรรมดังเช่นมีผู้พูดว่า "บุคคลผู้นั้นร่ำรวยมหาศาลก็เพราะเมื่อชาติก่อนทำบุญเอาไว้มาก (แม้ถึงว่าจะได้ทรัพย์นั้นมาจากการทุจริต) หรือว่า "บุคคลผู้นั้นยากจนก็เพราะเมื่อชาติ

ก่อนไม่ได้ทำบุญสร้างสมของตนเองเอาไว้ ชาตินี้จึงยากจน” ซึ่งเป็นการกล่าวของบุคคลประเภทที่มีมิจฉาทิฏฐิ อยู่ทั้งนั้น การกระทำกรรมอันกอรปด้วย โลภะ–โทสะ–โมหะ แล้วกรรมนั้นย่อมมีผลปรากฏให้เห็นทันทีหรืออนาคตข้าง หน้า เสมอ แต่หากการกระทำนั้นมิได้กระทำด้วยความโลภ–โกรธ–หลง แล้วมันก็ไม่มีเผ่าพันธุ์ ที่จะเป็นบ่อเกิดจากการกระทำนั้น ๆ ต่อไปอีกได้ ดังเช่นการกระทำใด ๆ ของพระอริยเจ้านั้น ถือเป็นเพียงกิริยาเท่านั้น ไม่ใช่กรรมจึงไม่มีวิบากที่จะติดตามมาในภายหลัง

“วิบาก”

คำว่า “วิบาก” แปลความหมายว่า “ผลของกรรม” เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตข้างหน้าของชีวิตนี้ มนุษย์มีกรรมเป็นของตนเอง มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ เป็นผู้รับมรดกผลของกรรม การกระทำของบุคคลเป็นเสมือนครรภ์ของมารดาที่มี “วิ-บาก” จะปรากฏผลออกมาได้ กรรมของผู้ใด ผู้นั้นย่อมเป็นผู้ได้รับผล ไม่ว่ากรรมนั้นจะเป็นกรรมดี–กรรมชั่ว ตนจะต้องได้รับผลกรรมที่ตนทำขึ้นไว้นั้น

เมื่อบุคคลก้าวเข้าไปสู่ความรู้สึกนึก คิด ว่าเป็น ตัวเป็นตนขึ้นเมื่อใด วิบากก็จะติดตามมา เมื่อผลของกรรมสุก

งอมได้ที่แล้ว ตนก็จะเป็นผู้เสวยจากผลของกรรมนั้น อาจจะเป็นขึ้นโดยทันควัน หรือต่อไปในอนาคตข้างหน้า แต่ขอให้เข้าใจว่าในอัตภาพนี้ มิใช่ว่าต้องตายไปเสียก่อนแล้วไปเกิดใหม่เพื่อรับผลของกรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ตอนต้นก็หามิได้ เพราะการเข้าใจผิดเช่นนี้ พิจารณาได้ว่าไม่ถูกต้องเพราะไม่เป็นสวากขาตธรรม นอกจากเกิดการเข้าใจผิด คิดนึกเอาเองตามความเห็นของตน หลักธรรมะของพระองค์ที่ว่า ถ้าใครเชื่อว่าตาย (ร่างกายเปื่อยเน่าเข้าโลง) แล้ว จะต้องไปเกิดอีก ก็เป็นพวกที่มีความเห็นผิดจัดอยู่ในประเภทสัสตทิฏฐิ และถ้าเชื่อว่าตายแล้วก็สูญเลยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำใด ๆ ที่ทำไว้ก่อนตาย เช่นนี้ก็เป็นความเห็นผิดอีกจัดเข้าอยู่ในประเภท อุจเฉททิฏฐิ ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วแต่ตอนต้น ว่ามันเป็นลัทธิสุดโต่งของพวกพราหมณ์ซึ่งถือหลัก "อัตตา" อันเป็นหลักตรงกันข้ามกับ "อนัตตา" ของพระพุทธเจ้าที่ถือว่า ไม่มีสัตว์–บุคคล ตัวตนเรา–เขา มีแต่เหตุและปัจจัย จึงให้ถือปฏิบัติตามทางสายกลาง คือ มรรคมีองค์แปด ซึ่งเป็นทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งทั้งหลายทั้งปวง เพราะมาทำความเข้าใจในความจริงของขันธ์ห้าได้อย่างถูกต้องแล้วจึงหลุดพ้นออก เสีย ได้จากกองทุกข์ การกระทำใด ๆ ของพระภิกษุผู้อรหันต์ ถือเป็นเพียง "กิริยา" ไม่ใช่ "กรรม" จึงไม่มีวิบากที่จะติดตามมา

"อรหันต์"

คำว่า "อรหันต์" หมายถึง "ผู้ที่พึงเคารพสักการะ" คือสาวกของพระพุทธเจ้าที่มีจิตใจผ่องใสสงบระงับ จะทำสิ่งหนึ่งประการใดก็ตาม ไม่มีจิตเจือปนเข้าไปเป็นห่วงด้วยความพอใจ หรือไม่พอใจด้วยประการใด ๆ ทำไปตามหน้าที่ที่เห็นว่าดีที่สุด ประพฤติตนให้มีจิตหนักแน่นดุจก้อนหิน ไม่อ่อนไหวไปตามกระแสฯ ไม่ว่าจะเป็นกระแสคลื่นของ รูป–รส–กลิ่น–เสียง โผฏฐัพพะ ที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจก็ตาม มีความมั่นคงไม่อ่อน-ไหว ปล่อยวางละเสียได้แล้ว ท่านจึงเป็นผู้สงบปราศจากความโกรธ ปราศจากความทุกข์ จึงได้ชื่อว่า ท่านอยู่เหนือความเกิดและความชรา ฯ ไปแล้ว จึงเป็นผู้ที่พึงให้ความเคารพสักการะด้วยประการดังนี้

"นิพพาน"

คำว่า "นิพพาน" มีความหมายว่า การหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง เป็นความสุขความสงบอย่างสูงสุดในทางพระพุทธ-ศาสนา ดังที่มีกล่าวในพระคัมภีร์ว่า "นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ" แปลว่า นิพพานเป็นความสุขอย่างยิ่ง กล่าวคือไม่มีสังขารการปรุงแต่ง

เกิดขึ้นกับจิต ไม่มีการเกิด ตัณหาหมดสิ้นแล้วปราศจากการยึดมั่นถือมั่นหลุดพ้นจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แล้วหมดความหลงใหลมัวเมาต่อความรัก–ความโกรธ–ความหลง มีจิตใจอยู่เหนือสิ่ง ทั้งหลายทั้งปวง เห็นความพินาศของตนเองของผู้อื่น หรือทั้งสองประการ เข้าใจได้อย่างถูกต้องต่อความทุกข์ความทรมานอันเกิดขึ้นกับจิต เมื่อปราศจากเสียแล้วซึ่งความโลภ–ความโกรธ–ความหลง เช่นนี้แล้ว ความพินาศฉิบหาย เมื่อเกิดขึ้นกับตนเองหรือกับผู้อื่น หรือทั้งสองประการนี้ก็ตาม ก็จะไม่ทำให้ผู้นั้นมีความเศร้าโศกเสียใจแต่ประการใด ๆ เลยด้วยประการดังกล่าว นิพพานจึงเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ทันทีในชีวิตปัจจุบันนี้ น่าจะเป็นสิ่งที่พึงประสงค์และอยู่ในความพินิจพิจารณาของผู้มีปัญญา

การละความโลภ – ความโกรธ – ความหลง เสียได้แล้วนี้แหละที่เรียกว่า "นิพพาน" แต่ชาวบ้านส่วนมากที่เข้าใจพุทธศาสนาไม่ถูกต้อง บางคนถึงขนาดกล่าวว่ากลัว นิพพาน เพราะถ้านิพพานแล้วตายจากโลกนี้แล้วจะสูญเลย ด้วยมีคำกล่าวปรากฏในคัมภีร์ว่า "นิพฺพานํ ปรมํ สุญฺญํ" นิพพานเป็นการสูญจากความโลภ–ความโกรธ–ความหลง ต่างหาก ไม่ได้หมายความว่าตายแล้วสูญ กลัวจะไม่ได้เกิดอีกจึงกลัวนิพพานดังนี้

ในพระสุตันตปิฎกท่านกล่าวไว้ว่า นิพพาน หรือการหลุดพ้นนี้แบ่งออกได้เป็นสองลักษณะ คือ "สอุปาทิเสสนิพพาน"

คือ นิพพานในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ คือ ยังมีขันธ์ 5 อยู่ และ "อนุปาทิเสสนิพพาน" คือพระอรหันต์ที่ตายทิ้งขันธ์ 5 ไป แล้วเป็นนิพพานที่ไม่มีเศษเหลืออยู่อีก

"สิ่งมหัศจรรย์-ปาฏิหารย์-การระลึกชาติ"

เนื่องจากในปัจจุบันนี้ ผู้ที่อ้างตนเป็นชาวพุทธที่ยังไม่มีความเข้าใจในหลักธรรมอันแท้จริงทางพุทธศาสนา พากันไปสนใจต่อสิ่งอัศจรรย์ต่าง ๆ แล้วนำมาคิดคำนึงเอาเอง เข้าใจเอาเองตามแบบของเหตุผลที่ตนมองเห็น โดยเชื่อว่ามีสิ่งมหัศ-จรรย์–ปาฏิหารย์ต่าง ๆ ซึ่งโดยแท้จริงนั้น สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดมีขึ้นนั้นมันเป็นสิ่งมหัศจรรย์หรือเป็นปาฏิหารย์ จริงเฉพาะสำหรับเขาที่เป็นคนโง่เท่านั้น เพราะเขาไม่ได้ศึกษาไม่มีความรู้ในธรรมที่เขาควรจะได้รู้เกี่ยวกับเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่จะทำให้เกิดปรา-กฏการณ์นั้นๆ ตามกฎของ อิทัปปัจจยตา ในปฏิจจสมุปบาทธรรมซึ่งก็เริ่มมาจากความไม่รู้ คือ อวิชชา ฯ ซึ่งพอจะนำมาเทียบกับความโง่ความไม่รู้ของผู้นั้นว่า เพราะสิ่งนี้มันมีอยู่ มันจึงเกิดมีสิ่งนี้ขึ้นสิ่งที่มันมีอยู่เขาโง่ เขาไม่รู้เขาไม่เห็น พอเกิดมีสิ่งนี้ขึ้นมาก็เรียกมันว่า เป็นสิ่งมหัศจรรย์เป็นสิ่งปาฏิหารย์ ดังเช่นกรณี

ของผู้ที่อ้างตนว่ามี "ตาทิพย์" ใช้ผ้าปิดตาจนมองไม่เห็นแล้วยังขับรถยนต์ออกให้คนชมกันได้ เรื่องนี้ต้องขอขอบใจบุคคลผู้หนึ่งที่ยังมีใจเป็นกุศลช่วยอธิบายว่าการลวงเล่นกลแบบนี้ เขาเรียนมาศึกษามาเขาทำได้ และเอาผ้าดำมาปิดตาขี่จักรยานยนต์ให้คนชมด้วย ค่อยหายเห่อหายสนใจกันลงไปได้บ้าง เพราะมาได้รับคำอธิบายให้รู้ว่ามีการเจาะรูที่ผ้าเท่ากับรูเข็ม ซึ่งคนทั่วไปไม่สังเกตก็ไม่รู้ดังนี้

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่ง ที่อยู่ในความสนใจของผู้คนเป็นจำนวนมากก็เรื่อง "การระลึกชาติได้" นับว่าเป็นเรื่องอื้อฉาวอยู่ในความสนใจของชาวพุทธทั่ว ๆ ไปในขณะนี้ ถึงกับมีคนที่เชื่อถือในเรื่องนี้เดินทางออกไปนอกประเทศเพื่อจะทำการพิสูจน์ว่าวิญญาณมีจริง คนตายไปแล้ววิญญาณออกจากร่างไปเกิดใหม่ถ้าใครพิสูจน์ได้มีมูลนิธิอยู่แห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา ตั้งเงินรางวัลไว้ให้สำหรับผู้ที่พิสูจน์ได้จนเป็นที่พอใจของคณะกรรมการมูลนิธินี้ แต่จนแล้วจนรอดกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่มีผู้ใดได้เงินรางวัลที่ตั้งไว้นี้ คนไปพิสูจน์ก็ล้มเหลวกลับมา

เรื่องการระลึกชาติได้นี้ก็หมายถึงว่าคนเมื่อตายไปแล้วร่างกายเปื่อยเน่าเข้าโลง แต่วิญญานของผู้ตายจะออกจากร่างไปเกิดได้ใหม่ ซึ่งเป็นลัทธิความเชื่อถือของพราหมณ์ บางจำพวกที่มีมานานแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในครั้งนั้นมีปริพาชก

ชื่อว่า "อุทายิ" เข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับเรื่องการระลึกชาติได้ ว่าเมื่อชาติก่อนเคยอยู่ภพโน้นมีชื่ออย่างนั้นมีโคตร มีวรรณะ มีอาหารอย่างนั้น ๆ ครั้นจุติจากภพโน้นมาปฏิสนธิเกิดใหม่ในภพนี้ เขาระลึกขันธ์ที่เคยอยู่อาศัยในภพก่อนได้หลายประการนั้น มีความจริงประการใด ? พระพุทธเจ้าท่านตรัสกับพราหมณ์ "อุทายิ"* ว่า ดูก่อน อุทายิ เรื่องขันธ์ในอดีต ขันธ์ในอนาคตยกไว้ก่อน แล้วท่านก็แสดงกฎของอิทัปปัจจยตา ว่า เมื่อสิ่งนี้มี-สิ่งนี้ย่อมมี เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ย่อมไม่มี เพราะความดับไปไม่เหลือแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป" ดังนี้ ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อแบบของพราหมณ์ อุทายิ นั้นไม่เป็นสาระประโยชน์ที่จะนำมาปรารภ เพราะถ้าหากเขารู้ปฏิจจ-สมุปบาทธรรมแล้ว เขาก็จะหมดความสงสัยในเรื่องตัวตนทั้ง 3 กาล กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หากมี ยถาภูตสัมมัปปัญญาแล้ว ก็จะสิ้นสงสัยว่า เมื่ออดีตมีเราหรือไม่มี มีเกิดเป็นอะไรแล้วต่อไปจะเป็นอะไรอีก แม้ในปัจจุบันนี้ก็ไม่สงสัยเลยว่าตัวเรามีอยู่หรือไม่มี สัตว์นี้มาจากไหน แล้วจะไปไหนอีก ฯลฯ

หลักฐานการปฏิเสธยืนยันมีอยู่อย่างนี้ แล้วพวกเราส่วนมากก็ยังดันทุรังพยายามที่จะหาเหตุผลหลักฐานต่าง ๆ มายืนยัน

---

* "จูฬสกุลุทายิสูตร ตรัสที่ปริพาชการามในเมืองราชคฤห์

ว่า คนตายแล้ววิญญาณออกจากร่างไปเกิดอีก ดูจะเป็นเรื่องที่พุทธศาสนิกชนในประเทศไทย ในยุคปัจจุบันนี้เชื่อกันอย่างสนิทใจเลยว่า เด็กคนนั้นระลึกชาติได้ เมื่อชาติก่อนเคยเป็นสามีภรรยาของคนโน้น–คนนี้กลับมาเกิดอีก อ้างหลักฐานพาคนไปดูเพื่อยืนยันในสิ่งต่าง ๆ ที่ตนได้ทำไว้ ฯลฯ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ หากยังมีผู้ใดเชื่อกันอย่างนี้ ก็ขอความกรุณาอย่าอ้างตนว่าเป็นชาวพุทธเลย เพราะมันเป็นความเชื่อถืออยู่ในลัทธิ-ของพราหมณ์ (สัสตทิฏฐิ) ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านก็ได้ยืนยันแก่บรรดาสาวกของพระองค์มาแล้วแต่ในอดีต

ตามหลักฐานในพระไตรปิฎก มีปรากฏกล่าวถึง "อภิญ-ญา 6" ไว้ว่า บุคคลที่เจริญมหาสติปัฏฐาน 4 อยู่เป็นนิจพัฒนาให้กล้าแข็ง มีการตั้งสติพิจารณากายในกายจนเกิดเป็นปกติวิสัย อภิญญา 6 จะบังเกิดขึ้นแก่ผู้นั้น และ 1 ในจำนวน 6 ประการนี้ก็คือ "จะทำให้ผู้นั้นสามารถจดจำหรือระลึกชาติปางก่อนได้" เรียกว่า บุพเพนิวาสานุสติญาณ" (คงจะเป็นหลักฐานข้อนี้เองที่ยังทำให้มีคนเชื่ออยู่เพราะเข้าใจผิดในเรื่องชาติ) สำหรับผู้ที่จะได้เครื่องรู้ประเภทนี้ จะต้องมีเจตนาแน่วแน่เพ่งถึงความปรารถนานี้ – มี การรวบรวมพลัง ที่จะประพฤติปฏิบัติ – ต้องมีกำลังใจ ตั้งมั่นมีการ พิจารณา ตรวจสอบ อยู่เป็นนิจจึงจะได้

ผลเมื่อพิจารณาตามหัวข้อหลักปฏิบัติดังกล่าวก็จะเห็นได้ว่าผู้นั้นยังมีตัณหาเหลืออยู่ จึงจัดเข้าอยู่เพียงชั้นของโลกียญาณ ซึ่งยังมิใช่เป็นจุดประสงค์สูงสุด ตามความมุ่งหมายของศาสนานี้ที่จะต้องสามารถหยุดสิ่งที่ยั่วยวนทั้งหลายเสียได้ คือเข้าถึง "อาสวะขยญาณ" ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง บรรลุถึงความเป็นอรหันต์ผู้บริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสกับผู้ถาม เรื่องตายไปแล้วไปเกิดว่า ให้ยกไว้ก่อน เพราะถ้าเห็นด้วยเช่นนั้นก็จะกลายเป็น "อัตตา" มีสัตว์ มีบุคคล ฯ ไป เราจะตีความหมายของคำว่า "อดีตชาติ" และ "ชาติหน้า" เสียใหม่ เพื่อให้มันเข้ากันได้กับความมุ่งหมายของพระพุทธเจ้าท่านก็ไม่เห็นจะมีข้อผิดพลาดเสียหายแต่อย่างใด คือ "อดีต-ชาติ" ก็หมายถึง อุปาทานอันเกิดขึ้นแก่จิตเมื่อวานนี้ เมื่อปีกลายนี้ เมื่อ 5 หรือ 10 ปี ที่แล้วมา ฯ และชาติหน้าก็คืออนาคตข้างหน้า จะยาวนานสักเท่าใดก็ตามแต่ต้องอยู่ในอัตภาพของชีวิตนี้ เพราะเราถือว่า "ชาติ" นั้นคือการเกิดของอุปาทานที่ปรากฏขึ้นในจิตใจของบุคคลผู้นั้น ซึ่งพระพุทธองค์ท่านตรัสไว้ว่า การเกิดแบบนี้เกิดที่ไรเป็นทุกข์ทุกที จึงขอฝากให้กับผู้มีปัญญาทั้งหลายพึงใคร่ครวญความถูกต้องในเรื่องนี้ด้วย.

"ภูตสัตว์-สัมภเวสี"

ปรากฏในพระบาลี สูตรที่ 3 มหาวรรคอภิสมยสังยุตต์ พระพุทธเจ้าท่านตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายที่เชตวันเรื่อง วิธีปฏิบัติต่ออาหารสี่อย่างมีข้อความว่าดังนี้ :

"ดูกร! ภิกษุทั้งหลาย อาหาร 4 อย่างเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ของภูตสัตว์ทั้งหลาย หรือว่าเพื่ออนุเคราะห์แก่สัมภเวสีสัตว์ทั้งหลาย อาหาร 4 อย่างเป็นอย่างไรเล่า ? สี่อย่างนั้นก็คือ

1. กพฬีการาหาร ที่หยาบบ้างละเอียดบ้าง
2. ผัสสาหาร
3. มโนสัญเจตนาหาร
4. วิญญาณาหาร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาหาร 4 อย่างเหล่านี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ของภูตสัตว์ทั้งหลาย หรือว่าเพื่ออนุเคราะห์แก่สัมภเวสีสัตว์ทั้งหลาย"

จากพระพุทธวจนะข้างต้น จะพิจารณาเห็นได้ว่ามีสัตว์อยู่สองจำพวกที่พระพุทธเจ้าท่านกล่าวถึงคือ **ภูตสัตว์** หรือภูตาอย่างหนึ่ง และสัตว์ประเภทที่เรียกว่า **สัมภเวสี** อีกพวกหนึ่ง จำพวกภูตสัตว์ หรือภูตานี้ หมายถึงสัตว์ประเภทที่เกิดแล้ว

เช่นอย่างกับบรรดาพวกเราท่านทั้งหลายที่กำลังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ส่วนสัมภเวสีก็คือสัตว์ที่ยังไม่ได้เกิด คือกำลังแสวงหาที่เกิดเพื่อจะเกิดใหม่อีกนั้นก็มีอยู่อีกพวกหนึ่ง สัตว์ทั้งสองประเภทนี้มีผู้เข้าใจผิด อธิบายกันผิด ๆ มานานจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ตราบใดเท่าที่ผู้อธิบายนั้น ๆ ยังมีแนวความคิดเห็นเป็น "สัตตทิฏฐิ" อยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือสัตว์ประเภทสัมภเวสี เพราะไม่เข้าใจลึกซึ้งในความหมายของคำว่า "ภพ" คำว่า "ชาติ" ในปฏิจจสมุปบาทธรรม โดยที่เชื่อว่าคนเราตายไปแล้วจะต้องไปเกิดอีก ระหว่างที่กำลังรอการไปเกิดอยู่นี้แหละเขาเรียกว่า "สัมภเวสี" ยิ่งมีคาถาบทสวดมนต์ที่แต่งขึ้นโดยโบราณาจารย์เกี่ยวกับการกรวดน้ำ หลังจากการทำบุญเลี้ยงพระ มีการอุทิศส่วนกุศลไปให้กับภูตาและสัมภเวสีด้วยแล้ว ก็ยิ่งกระชับความเชื่อถืออย่างเหนียวแน่นฝังใจลงไปว่ามีสัตว์ประเภทที่กำลังรอการเกิดอยู่ดังกล่าว เป็นพวกวิญญาณ (Soul) ไม่มีร่างกายเที่ยวล่องลอยอยู่ในอากาศนี้ เป็นพวกสัมภเวสี ซึ่งก็เป็นความเชื่อถือในลัทธิของพราหมณ์ ไม่ใช่ในทางพุทธ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เรื่องพระพุทธเจ้าท่านขนาบพระภิกษุสาติเกวัฏฏบุตรที่ไปเชื่อว่ามีวิญญาณล่องลอยเที่ยวหาที่เกิดใหม่ ซึ่งความจริงแล้ว ความหมายของคำว่า สัมภเวสีนั้น

ก็คือ หมายถึงจิตของคนอย่างเรา ๆ ท่าน ๆ นี่เองในขณะที่ยังไม่มีตัณหา–อุปาทาน ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเป็นตน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ในขณะที่จิตยังว่างอยู่ก็เป็นสัมภเวสีแต่พอขณะใดที่ไม่มีการควบคุมสติ–สัมปชัญญะ เกิดมี อวิชชาผัสสะขึ้นมา เวทนา–ตัณหา–อุปาทาน–ภพ–ชาติ ก็จะติดตามมาเกิดเป็นภูตสัตว์ชนิดใดก็ได้ ดังนี้จะเห็นได้โดยง่ายว่าคนเรานั้นในวันหนึ่ง ๆ เป็นได้ทั้งภูตาและสัมภเวสี หมุนเวียนเปลี่ยนไปตกอยู่ในวัฏฏะแห่งการเกิด จนกว่าผู้นั้นจะสิ้นภพสิ้นชาติ เพราะได้กำจัดอาหารทั้ง 4 ให้หมดไปได้แล้ว ตามคำสอนของพระศาสดา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังยกมากล่าวแล้วข้างต้น

"โอปปาติกะ"

คำว่า "โอปปาติกะ" เป็นคำในภาษาบาลี ปัจจุบันนี้มีผู้ที่เข้าใจไม่ถูกต้อง นำมาใช้ประกอบการสอนธรรมะในทางพระพุทธศาสนา โดยกล่าวว่าเป็นสัตว์พิเศษอีกประเภทหนึ่งเป็นจำพวก ภูต–ผี–ปีศาจ หรือเทวดาอะไรทำนองนั้นความจริงที่มีคำว่า "โอปปาติกะ" ปรากฏอยู่ในพระบาลีนั้นก็มีเหตุเนื่องมาจากสมัยก่อนพุทธกาลและสืบต่อ ๆ กันมาจนถึงยุคที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้นมาในโลกแล้วปรากฏว่า

มีบรรดาพวกพราหมณ์บางเหล่าที่มีความเชื่อยึดมั่นอยู่ในเรื่องของ "อัตตา" การมีตัวมีตน ฯลฯ ได้ปรารภหรือตั้งปัญหาถามกับพระพุทธเจ้าซึ่งก็ปรากฏว่าพวกพราหมณ์เหล่านั้นมีทิฏฐิแตกต่างกันอยู่ถึง 62 ประการ ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า มันเป็นเพียงความรู้สึกที่ผิดๆ ของผู้ไม่รู้ "ปฏิจจสมุปบาทธรรม" นั่นเอง จนถึงกับพระองค์ต้องมาตรัสแก่บรรดาภิกษุสาวกทั้งหลายที่สวน อัมพลัฏฐิกา มีปรากฏอยู่ในพรหมชาลสูตรแล้ว

ตามความเชื่อถือของพวกพราหมณ์บางเหล่านั้น รูปที่สำเร็จได้ด้วยใจหรือที่เรียกเป็นภาษาบาลีว่า "มโนมโย" นี้ประกอบด้วยอวัยวะน้อยใหญ่ มีอินทรีย์ไม่ทราม จะปรากฏตัวให้เห็นได้สำหรับผู้ที่มีคุณสมบัติเฉพาะบางคนเท่านั้น และบางพวกก็ว่าเป็นสัตว์จำพวก "กายทิพย์" บางพวกก็ว่าเป็นวิญญาณล่องลอยไปในอากาศ สุดแล้วแต่บุคคลที่เชื่อถือเหล่านั้นๆ จะคิด–จะตรึกตรอง–เข้าใจ และมองเห็นความหวั่นไหวของจิตในตนที่มีอยู่ต่อเวทนา และตัณหาทั้งหลายนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อถือแบบนี้ มีติดอยู่อย่างเหนียวแน่นในบุคคลประเภทที่มี "สัสตทิฏฐิ" ที่เชื่อว่าคน (ภูตสัตว์) ตายแล้ว วิญญาณออกจากร่างล่องลอยไปแสวงหาที่เกิดใหม่ (สัมภเวสี) หรือที่เรียกว่ายังรอการเกิดใหม่อยู่นี้เป็น "โอปปาติกะ" บางทีก็ออกมาปรากฏ

กายให้เห็นเฉยๆ หรือบางทีก็เที่ยวมาหลอกหลอนคนเป็นๆ บางโอกาสก็แสดงฤทธิเดชอำนาจเหนือมนุษย์ อาจารย์เก่ง ๆ ทางไสยศาสตร์เท่านั้น (บรรดานักล่อลวงเล่นกลทั้งหลาย) สามารถเรียกเอามาใช้งานได้ เช่น เอามาบอกทางบีดตาขับรถยนต์ให้ก็ได้ เอามาให้ช่วยบอกเลขหวยเบอร์ล่วงหน้า ฯลฯ ให้ก็ได้ ดังนี้แหละจึง ขอกล่าวว่า พวกมิจฉาชีพ นำเอา ความ หมาย ของคำว่า โอปปาติกะในทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อแสวงประโยชน์แก่ตน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า "โอปปาติกะ" คือรูปที่สำเร็จได้ด้วยใจฯ บรรดาพวกพราหมณ์ทั้งหลายนำมาถกเถียงกัน ตามที่ตนรู้–ตนเห็น ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามขีดความสามารถของแต่ละเหล่าแต่ละพวก ซึ่งก็มิใช่เป็นหนทางที่ถูกต้องในทางพระพุทธศาสนา ฉะนั้น จึงเห็นว่าพุทธศาสนิกชนไม่ควรจะให้ความสนใจจนเกินความจำเป็นไป แล้วเลยออกไปนอกลู่นอกทาง จนตกไปเป็นเหยื่อของบรรดาพวกมิจฉาชีพทั้งหลาย.

สุญญตา-สมาธิ-วิปัสสนากัมมัฏฐาน-สมถะกัมมัฏฐาน

คำว่า "สุญญตา" แปลว่า "ความว่าง" ซึ่งก็หมายถึงจิตของคนที่ว่างจากกิเลส–ตัณหา–อุปาทาน อันเป็นจุดหมาย

ปลายทางที่สำคัญสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาที่ต้องการจะให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปเข้าให้ถึงความว่างอันนี้ โดยที่ผู้นั้นยังมี "สติ–สัมปัชชัญญะ" อยู่อย่างสมบูรณ์พอที่จะพิจารณาต่อสภาวะธรรมทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริงของมันได้ หลักธรรมอันนี้พระพุทธเจ้าท่านเป็นผู้ค้นพบและตัวของพระองค์เองก็ใช้เวลาของพระองค์ให้อยู่กับความว่างอันนี้ที่เรียกกันว่า "สุญญตมหาปุริสวิหาร" หรือ "ปรมานุตตรสุญญตา"

ความว่างในแบบของสุญญตาตามที่กล่าวนี้ มีบุคคลบางคนเข้าใจไม่ถูกต้องและกล่าวว่าหากมนุษย์เข้าถึงความว่างอันนี้แล้ว โลกก็จะไม่มีความเจริญก้าวหน้ามีแต่ทรงกับทรุด เพราะคนจะพากันว่างไปเสียหมด นิ่งเฉยอยู่ไม่ประกอบการงานอะไรให้เป็นประโยชน์ขึ้นมา ซึ่งก็น่าสงสารที่มีความคิดเห็นผิดเช่นนั้น ทั้งๆ ที่พระพุทธองค์ท่านได้พยายามพร่ำสอน เพื่อให้มนุษย์พ้นจากกองทุกข์ ด้วยวิธีใช้ความเพียรเข้าให้ถึงความว่างอันนี้มาแล้ว แต่เขากลับเห็นว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ควรทำ ทั้งๆ ที่เขาอ้างตนเองว่าเป็นพุทธศาสนิกชน แต่ก็ยังแตกคอกออกไปจนได้

ก่อนที่พระพุทธองค์จะทรงค้นพบธรรมอันเป็นเครื่องทำให้คนพ้นทุกข์ได้นี้ ปรากฏว่าบรรดาพวกฤาษี–ชีไพรต่างก็

ได้พยายามค้นคว้าหาวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขแห่งตนกันมาก่อนแล้วเหมือนกัน แต่ว่ามันเป็นแบบของความเชื่ออยู่ในเรื่องของ "อัตตา" คือการที่เชื่อว่าการมีตัวมีตน คนเราตายแล้วก็ต้องไปเกิดกันอีก ผลลัพท์จึงแตกต่างกันกับแบบของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นแบบของ "อนัตตา" คือการไม่ยึดมั่นถือมั่นว่ามีตัว–มีตน เป็นสัตว์เป็นบุคคลตัวตนเราเขาฯ

ดังที่กล่าวแล้วบรรดาพวก พราหมณ์ หรือฤาษีในสมัยก่อนพุทธกาล นั้น ได้เพียรพยายาม กำหนดจิต ของตน ให้ อยู่ในความสงบโดยการภาวนาทำความรู้สึกว่า ทั้งหมดในโลกนี้ไม่มีอะไรเลยมีแต่อากาศที่ไม่มีที่สิ้นสุด การปฏิบัติได้ในขั้นนี้เรียกว่าเข้าถึง "อากาสานัญจายตนะ" (ยังไม่ใช่ความว่างที่เรียกว่าสุญญตา) และขยับสูงขึ้นไปอีกก็คือการกำหนดไว้ในใจว่า มันไม่มีอะไรเลยนอกจากมีแต่วิญญาณที่ไม่มีที่สิ้นสุด ขั้นนี้เรียกว่าเข้าถึง "วิญญาณัญจายตนะ" (ว่างขึ้นไปอีกหน่อย) และขยับสูงขึ้นไปอีกก็คือ การกำหนดจิตว่า มันไม่มีอะไรเลย ที่แท้มันไม่มีอะไรเลย ในขั้นนี้เรียกว่าเข้าถึง "อากิญจัญญายตนะ" และการทำให้ว่างละเอียดขึ้นไปอีกก็คือการทำความรู้สึกอยู่ด้วยความไม่รู้สึก หมายถึงการไม่ทำสัญญาในอะไร ๆ เลย เรียกว่าถึงขั้น "เนวสัญญานาสัญญายตนะ"

ความว่างทั้ง 4 อย่าง ตามที่พวกฤาษีก่อนพุทธกาล เข้าใจและพยายามคลำหาทางจนถึงที่สุดก็ได้แค่นี้ ไม่มีทางที่จะไปไหนอีกแล้ว ซึ่งมันก็เป็นเพียงขั้นของการได้ โลกียฌาน ไม่ใช่เป็นความว่างในแบบของสุญญตา เพราะเหตุว่าจิตของผู้ที่ได้ฌานในขั้นต่างๆ เหล่านี้ยังมี "โมหะ" อยู่ ท่านจึงเปรียบเสมือนกับหินทับหญ้าอยู่ หญ้าก็เปรียบเหมือนกับ "กิเลส" ไม่อาจที่จะเจริญงอกงามขึ้นมาได้ แต่เมื่อยกเอาหินออกเมื่อใด หญ้าคือกิเลสก็จะกลับเจริญงอกงามขึ้นมาอีก ดังนั้นในเรื่องเกี่ยวกับการทำจิตให้บริสุทธิ์ ตามความมุ่งหมายของพระพุทธ-องค์นั้นจึงต้องเป็นการถาวรมั่นคงอยู่ได้ตลอดไป โดยที่ยังมี "สติ-สัมปชัญญะ" สมบูรณ์พอที่จะพิจารณาสภาวะธรรมทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริงของมันได้อย่างถูกต้องเป็นเหตุให้จิตเกิดความเบื่อหน่าย-คลายความกำหนัด ปล่อยวางละเสียได้ โดยไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งใดๆ จึงเป็นการพ้นทุกข์เสียได้ในปัจจุบันของชีวิตนี้เอง

การที่บรรดาพวกฤาษีก่อนพุทธกาลเข้าใจว่าพวกตนได้พบความว่างทั้ง 4 ประการถึงที่สุดแล้วนั้น ก็เพราะเหตุว่าพวกเหล่านี้ยังไม่มีความรู้ในธรรมที่สำคัญที่เขาควรจะได้รู้ คือ "ปฏิจจสมุปบาทธรรม" ฉะนั้นจึงเป็นความเข้าใจผิด มันมิใช่

เป็นความว่างที่แท้จริงตามแบบที่เรียกว่า "สุญญตา" มันมีลักษณะเป็นเพียงการประคับประคองจิตให้อยู่ในอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังที่เราเข้าใจกันในความหมายทั่ว ๆ ไปว่า เป็นขั้นของการทำ "สมถภาวนา" ทำให้จิตสงบเย็นลงได้เพียงอย่าง-เดียวองค์ฌาณ คือ วิตก–วิจาร–ปีติ–สุข ก็อาจมีบ้างเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกัน

วิธีการปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงจุดหมายที่ต้องการ กล่าวโดยทั่วไปก็มีขั้นตอนของการปฏิบัติดังนี้

"การทำ สมาธิ" คำว่า "สมาธิ" นี้ถ้าให้คำจำกัดความกระทัดรัดเข้าใจง่ายก็คือ "การตั้งใจไว้ในอารมณ์เดียวไม่เกาะเกี่ยวเศร้าหมองด้วยนิวรณ์ทั้ง 5" จิตเป็นเอกัคคตา นี้แหละเรียกว่า "สัมมาสมาธิ" อธิบายให้ละเอียดลงไปอีกก็คือการทำจิตให้แน่วแน่เฉพาะการบุญการกุศล เรียกว่า "กุศลจิต" และด้วยประการดังกล่าว จิตของผู้นั้นก็จะต้องมี สัมมาสังกัปปะคือการคิดชอบร่วมอยู่ในอารมณ์นี้ พร้อมทั้ง สัมมาวายามะคือการเพียรชอบ และสัมมาสติ คือการระลึกชอบซึ่งเป็นองค์อริยมรรคร่วมอยู่ด้วย สำหรับการทำสมาธิที่ผิด ๆ นั้น ก็จะนำมาซึ่งจิตที่เป็นอกุศล จะยังผลได้แต่เฉพาะ "กามโลก" ไม่อาจจะหลุดพ้นออกเสียจากโลกได้ ฉะนั้นคำว่า "สมาธิ" ในที่นี้จึงหมายใช้แต่ สัมมาสมาธิ เท่านั้น

อนึ่งการทำสมาธิ นั้นมีอยู่มากมายหลายแบบหลายวิธี ที่จะเลือกปฏิบัติเอาตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ที่นิยมกันโดยทั่ว ๆ ไปก็คือวิธีการทำอานาปานสติ คือเอาสติมากำกับระลึกอยู่เฉพาะที่ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก จนกระทั่งจิตสงบหยั่งลึกถึงขั้นที่เรียกว่า "อุปจาระสมาธิ" Neighbourhood Concentration) ซึ่งเป็นก้าวแรกที่จะต้องให้ถึง และมันก็เป็นแต่เพียงว่ามีพลังพอที่จะนำเข้าไปสู่โลกุตระมรรคได้เพียงเท่านั้นการที่จะบรรลุขั้นโลกุตระมรรคได้ ก็เฉพาะแต่ขณะที่มีการทำ "วิปัสสนา" มองลึกลงไปให้เห็นสภาวะธรรมทั้งหลายทั้งปวงว่าเป็นของไม่เที่ยงแท้คงทนถาวร เปลี่ยนแปรไปได้ตลอดเวลาหากหลงเข้ายึดมั่นถือมั่นก็จะมีความทุกข์เกิดขึ้น เพราะมันไม่มีตัวมีตนเป็นเราเป็นเขาหรือของเราของเขาแต่อย่างใด โดยเฉพาะก็พิจารณาขันธ์ 5 ที่มีอยู่ในตัวของผู้ปฏิบัตินั่นเอง ให้เห็นว่ามันเป็นอนิจจตา ทุกขตา และ อนัตตา และการนี้ก็ย่อมต้องอาศัยรากฐาน คือมีศีลเป็นรากฐานรองรับอยู่ก่อนแล้ว มีการพัฒนาสติปัฏฐาน 4 ให้กล้าแข็งอยู่เป็นนิจ จนทำให้เกิดโพชฌงค์ 7 ประการ เป็นไปอย่างสมบูรณ์ สามารถละสังโยชน์เครื่องร้อยรัดได้ เข้าถึงซึ่งพระนิพพาน อันเป็นสิ่งที่ถือว่ายอดแห่งความปรารถนาของชาวพุทธทุกคนที่จะต้องเพียรพยายาม

ปฏิบัติไปตามกำลังความสามารถของแต่ละคนด้วยตัวของตนเอง

การทำสมาธินี้ เมื่อจิตหยั่งลึกลงถึงขั้นที่เรียกว่า "อุปจารสมาธิ" แล้ว หากยังคงดิ่งลึกลงไปอีกจนถึงขั้นที่เรียกว่า "อัป-ปนาสมาธิ" (Attainment Concentration) แล้วภาวะของจิตก็จะอยู่เหนือสูงไปจากประสาทการรับรู้ทั้ง 5 คือ ทางตา–หู–จมูก–ลิ้น-กาย ซึ่งก็หมายความว่าประสาททั้ง 5 ดังกล่าวจะถูกแขวนไว้ชั่วคราว หยุดทำงาน ไม่มีการเห็น–ไม่มีการได้ยินเสียง–ไม่มีการดมรู้กลิ่น–ไม่มีการชิมรู้รส–ไม่มีการรับรู้สัมผัสว่าเย็นร้อนอ่อนแข็งแต่ประการใดเลย แต่อย่างไรก็ดีจิตยังมีการตื่นตัวอยู่ ภาวะเช่นนี้อยู่ในประเภทที่เรียกว่า การทำ "สมถะ-ฌาน" จิตสงบเย็นเพียงอย่างเดียว ไม่อาจบรรลุถึงขั้นสูงสุดแห่งการหลุดพ้นถึงซึ่งพระนิพพานได้ การทำวิปัสสนากัมมัฏฐานและสมถกัมมัฏฐาน จึงมีความมุ่งหมายและวิธีการแตกต่างกันที่กล่าวมาแล้วแต่ต้นด้วยประการฉะนี้

อนึ่ง ได้มีผู้อธิบายรายละเอียดบางท่าน กล่าวว่า การเจริญสมถภาวนานี้ เมื่อจิตหยั่งลงลึกจนถึงขั้นอัปปนาสมาธิแล้วบุคคลผู้นั้นจะไม่มีการหายใจเลย ซึ่งน่าจะตั้งข้อสังเกตไว้ว่าทางการแพทย์สมัยปัจจุบันนี้ เชื่อว่าภายใน 3–5 นาที หากปอดของคน ๆ นั้นไม่ได้รับธาตุอ๊อกซิเจนเข้าไปฟอกโลหิตแล้วคน ๆ

นั้นก็จะต้องตาย ฉะนั้นในกรณีดังกล่าวน่าจะเป็นว่า ปอดยังคงทำงานอยู่ แต่ทว่าแผ่วเบาเหลือเกิน จนคนภายนอกไม่อาจจะพิสูจน์ได้ว่าที่แท้ปอด และหัวใจยังคงทำงานอยู่แต่มันละเอียดแผ่วเบาเหลือเกินเท่านั้น

คำว่า "วิปัสสนา" แปลความหมายว่า "การเพ่งดูแล้วเห็นตามความเป็นจริง" มิใช่เป็นเรื่องของการคิดคำนึงเอาเองตามเหตุตามผลที่ตนเข้าใจ หรือว่ามีอาจารย์ที่ตนเคารพนับถือบอกไว้ให้ มันต้องเป็นการดูแล้วเห็นแจ้งด้วยตัวของตนเอง การดูแล้วเห็นที่ใกล้ และง่ายที่สุดก็คือการดูที่ตัวของเรานี่เองหรือแม้แต่ของผู้อื่นก็เช่นเดียวกัน โดยพิจารณาความจริงของขันธ์ 5 อันมีรูป–เวทนา–สัญญา–สังขาร และวิญญาณให้เห็นว่าสภาวะดังกล่าวมีความไม่เที่ยง (อนิจฺจํ) และเป็นความทุกข์ (ทุกฺขํ) เป็นอนัตตา ที่แท้ก็ไม่มีตัวมีตนที่จะไปยึดมั่นถือมั่น ว่าเป็นตัวเราหรือของเราแต่อย่างใด มันเป็นแต่เพียงธรรมชาติ (ธาตุทั้ง 4) ที่มาประชุมกันขึ้น ตั้งอยู่ได้ชั่วระยะหนึ่ง แล้วก็ดับไปเท่านั้น จึงเป็นการเห็นแจ้งด้วยปัญญาทางด้านอารมณ์ของการพิจารณา ซึ่งสรุปแล้วก็คือการมองเห็นไตรลักษณะได้ทะลุปรุโปร่ง ส่วน

"สมถกัมมัฏฐาน" นั้น เพื่อความมุ่งหมายให้จิตสงบนิ่งอยู่อย่างเดียว ไม่มีอารมณ์ของการที่เรียกว่า "ดูแล้วเห็นตาม

สภาพความเป็นจริง" อยู่เลย เพราะประสาทการรับรู้ทั้ง 5 ถูกแขวนไว้ชั่วคราวไม่รับรู้อะไรทั้งสิ้นดังที่กล่าวมาแล้ว

การตั้งสติกำกับอยู่ที่ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกที่เรียกว่าอานาปานสตินี้เป็นการเข้าสมาธิที่สำคัญที่สุดและก็มีวิธีการปฏิบัติรายละเอียดประกอบอยู่ด้วยหลายประการ นำมาใช้เพื่อพัฒนาให้บรรลุถึงขั้น "ปัสสัทธิ" คือ สมถภาวนาซึ่งจะบรรลุถึงฌาน 4 ประการ เตรียมการที่จะทำวิปัสสนาต่อไปผู้ที่เข้าถึงโลกุตระมรรค แม้แต่ยังไม่ได้ฌานทำวิปัสสนาอยู่นี้เรียกว่า "สุขวิปัสสนา" อันจะเป็นพาหนะที่นำบุคคลผู้นั้นไปสู่การบรรลุธรรมที่สูงขึ้นต่อไปได้

องค์ฌาน (The Four Absorptions)

คำว่า "องค์ฌาน" หมายถึงฌาน 4 ที่บังเกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติ อันจะเป็นการส่งจิตใจให้บริสุทธิ น้อมนำมาซึ่งความสุข อันมี "วิตก-วิจาร-ปีติและสุข" คำว่า "วิตก" (Thought Conception) หมายถึงการนึกถึงอารมณ์ที่น้อมนำเอามาเป็นเครื่องพิจารณา คำว่า "วิจาร" (Discursive Thinking) หมายถึงการเอาใจใส่จดจ่ออยู่ในอารมณ์ ที่น้อมเอามาเป็นเครื่องพิจารณา ความหมายแตกต่างเปรียบคำว่า "วิตก" ก็เหมือนกับการปั้นหม้อ และ "วิจาร" ก็เหมือนกับการขัดหม้อ มิได้

หมายถึงการใช้ความคิดอ้อมค้อมกวน แต่มันเป็นลักษณะของการสำรวจตรวจสอบ จัดอยู่ในฌานขั้นที่ 1 แต่ทั้งสองประการนี้จะหมดไปเมื่อเข้าสู่ฌานขั้นที่ 2 อันมี "ปีติ" (Repture) และ "สุข" (Happiness) จิตตั้งอยู่ในอารมณ์เดียว และย่างเข้าสู่ฌานขั้นที่ 3 ด้วยอุเบกขาสัมโพชฌงค์ มีสติกำกับอยู่อย่างมั่นคง ซึ่งในขั้นนี้แยกออกได้เป็น 2 ประเภทคือ "อุเบกขา-สุขะ" (Equanimous Happiness) และจิตเอกัคคตา (Concentration) เมื่อมีสติตั้งมั่นกำกับอยู่ขัดเกลาให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น คือการตั้งใจไว้ในอารมณ์เดียว และการมีอุเบกขา ก็นับว่าเข้าสู่ฌานขั้นที่ 4 แล้ว

การน้อมนำเพ่งพิจารณาเรื่องของกาย (กายานุปัสสนา) ว่ากายนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร และแตกดับไปอย่างไรให้เห็นถึงการเกิดขึ้นและการดับไปแห่งกายนี้ มีสติกำกับอยู่กับกายนี้ ทำปัญญาให้เกิดขึ้น ก็นับว่าได้สร้างรากฐานความมั่นคงเข้มแข็งขึ้นแล้วและเพียรพัฒนาให้ก้าวหน้าจนเกิดเป็นปกตินิสสัย ก็จะเป็นผลให้ได้รับพร 10 ประการ อันเป็นผลพลอยได้จากการทำสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐานเนื่อง

พร 10 ประการ (The Ten Blessings) มีดังนี้ :-

1. สามารถควบคุมเป็นนายไม่ให้เกิดอาการดีใจและเสีย-

ใจเกิดขึ้นกับเขา ไม่ยอมให้ตกไปอยู่ในอำนาจของความเสียใจ เขาระงับมันเสียได้เมื่อมันเกิดขึ้นกับตัวเขา

2. เป็นผู้ชนะความกลัวและความกระหายทยานอยากทุกชนิด เขาไม่ยอมเป็นทาสแห่งความกลัวและความอยาก ระงับมันเสียได้ในขณะใด ๆ ที่มันเกิดขึ้นมา

3. เขาอดทนต่อความหนาวความร้อน ความหิวกระหาย อดทนต่อสายลมแสงแดดสัตว์แมลงที่มารบกวน ยุงและสัตว์เลื้อยคลาน ทนต่อความชั่วร้ายหยาบคาย และการมุ่งร้ายของผู้อื่นได้ ทั้งความเจ็บปวดแห่งร่างกายที่บังเกิดขึ้นแก่ตนถึงแม้ว่าจะถูกของมีคมมาทิ่มแทง ได้รับความขมขื่น ไม่มีความสุขความสบาย ไม่ชอบใจ หรือที่จะเกิดเป็นอันตรายต่อชีวิตของตนเองก็ไม่รู้สึกแต่อย่างใด

4. ฌาน 4 จะบังเกิดขึ้นกับบุคคลผู้นั้น ซึ่งจะเป็นการส่งจิตใจให้บริสุทธิ และน้อมนำมาซึ่งความสุข

5. บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัตินั้น จะพึงได้รับ อิทธิวิธี (Magical Powers) แสดงฤทธิได้ต่าง ๆ นานา เป็นต้นว่าทำคน ๆ เดียวให้เห็นเป็นหลาย ๆ คน หรือทำปาฏิหาริย์หาตัวได้ ฯลฯ

6. จะมีทิพย์โสต คือหูทิพย์ สามารถได้ยินเสียงทั้งใกล้และไกลในท้องฟ้าอากาศและบนผิวพื้นโลก

7. จะสามารถหยั่งรู้จิตใจของผู้อื่นได้ เรียกว่า ปราสะเจ-โตปริยญาณ

8. จะสามารถจดจำและระลึกถึงชาติปางก่อนได้ เรียกว่า บุพเพนิวาสนุสติญาณ

9. มีทิพย์จักษุ คือตาทิพย์ สามารถที่จะเห็นการเกิดและการดับของสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายว่าเป็นพวก สา มัญ ธรรม ดา หรือประเสริฐกว่า มีผิวพรรณวรรณะดี–เลว มีความสุขสงบหรือทุกข์ยาก จะหยั่งรู้ได้ว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะได้รับวิบากกรรมจากการกระทำของเขาเหล่านั้น แล้วไปเกิดใหม่เป็นอย่างไรในอนาคต

10. จะสามารถหยุดสิ่งที่ยั่วยวนทั้งหลายเสียได้ เข้าถึงอาสวขยะญาณปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง รู้ตัวว่าจิตมั่นคงปล่อยว่าง กิเลสหมดสิ้นแล้ว บรรลุถึงความเป็นผู้มีปัญญาวิเศษ

จะเห็นได้ว่าบารมีหรือพร 10 ประการนี้ มีทั้งฝ่ายที่เป็นโลกียะ และโลกุตตระซึ่งก็มีอภิญญา 6 (Six Psychical Powers) รวมอยู่ด้วย ในประการสุดท้ายคือ ข้อ 10 การเข้าถึงอาสวักขย-ญาณ ซึ่งเป็นลักษณะของผู้บรรลุถึงอรหันต์ผู้บริสุทธิอย่างแท้-จริง

ปรากฏในปัจจุบันนี้ว่าได้มีผู้จัดตั้ง "สำนักวิปัสสนา" กันขึ้นมามากมายราวกับดอกเห็ด แนะนำแนวทางปฏิบัติผิดแผก

แตกต่างกันออกไปตามความรู้ความเห็นของอาจารย์หัวหน้าสำนักฯ ซึ่งส่วนมากก็จะมุ่งหมายให้ศิษย์ผู้ปฏิบัติได้บรรลุถึง ความ เป็น ผู้วิเศษมีอำนาจเหนือมนุษย์ แทนที่จะมีจุดหมายปลายทางให้เกิดความเบื่อหน่าย–คลายความกำหนัดด้วยการพิจารณารวบรวมในคุณของ พระพุทธ – พระธรรม – พระสงฆ์ในเรื่องของศีล ในเรื่องของการปล่อยวางให้มีความเป็นอยู่อย่างสงบระงับ พิจารณาความตายอยู่เป็นนิจ พิจารณาความน่ารังเกียจแห่งอาหาร พิจารณาแยกแยะให้เห็นชัดในเรื่องของธาตุทั้ง 4 เพื่อให้เกิดการหลุดพ้นถึงซึ่งพระนิพพาน แต่ก็หาได้ยากที่จะมีสำนักปฏิบัติได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ตามแบบดังกล่าว

ปกติวิสัยของปุถุชนคนทั่วไปนั้น มีความอยากเป็นความเคยชินติดตัวเป็นเดิมพันมาตั้งแต่จำความได้อยู่แล้ว เมื่อมาได้รับคำแนะนำที่ผิดทาง จิตของผู้นั้นก็จะเกิดการปรุงแต่งน้อมนำไปตามอารมณ์ของความปรารถนาที่ฝังลึกอยู่ภายในขณะที่จิตของผู้เข้ากัมมัฏฐานสงบระงับลงไปถึงจุด ๆ หนึ่ง ภาพนิมิตต่างๆ ที่บังเกิดขึ้นก็ดี อาการแปลก ๆ ที่เกิดขึ้นตามความรู้สึกของตนก็ดี มันล้วนแต่เป็นสิ่งที่จิตปรุงแต่งขึ้นเองทั้งนั้น ภาพนางฟ้า–เทวดา–นรก–สวรรค์วิมาน อย่างที่เขียนกันไว้ตามผนังโบสถ์ในวัดต่างๆ นั้น พวกนี้เขาเห็นของเขามาจริง ๆ ทั้งนี้

ก็เนื่องจากเขาขาดหลักธรรมที่สำคัญคือ "สติ – สัมปชัญญะ" ปล่อยให้เป็นไปตามอารมณ์ของความอยากตามที่อาจารย์แนะนำ เช่นเป็นต้นว่าให้ถอดกายออกไปดูนรก–ดูสวรรค์ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น จึงยิ่งเดินกันไปออกนอกลู่นอกทางกันมากยิ่งขึ้น

ในแง่ของอิทธิฤทธิ-ปาฏิหาริย์ก็เช่นกัน มันมีขึ้นได้-เกิดขึ้นได้ก็เพราะมีเหตุ-มีปัจจัย ตามหลักของอิทัปปัจจยตาใน "ปฏิจจ-สมุปบาทธรรม" ที่กล่าวว่า "เพราะสิ่งนี้ ๆ มี–สิ่งนี้ ๆ จึงเกิด-ขึ้น ฯลฯ" มีผู้ปฏิบัติแล้วถึงขั้นนี้ได้ พระพุทธองค์ท่านจึงตรัสปรามบุคคลประเภทนี้ไว้ว่ามันเป็นเดรฉานวิชชา ห้ามมิให้ภิกษุแสดง แล้วก็มีปรากฏว่าในปัจจุบันนี้มากกว่า 90% ที่อวดอุตริมนุสธรรม อวดคุณธรรมวิเศษที่ไม่มีจริงอยู่ในตัวของตนจนเป็นเหตุให้พวกมิจฉาชีพนำไปใช้เป็นเครื่องมือหากิน ทำให้เป็นที่มัวหมองแก่บวรพุทธศาสนา ในสายตาของคนทั่วไปที่ยังไม่รู้หลักธรรมอันแท้จริงของพระองค์ท่าน ที่ร้ายซ้ำหนักไปกว่านี้อีกก็คือ มีภิกขุบางรูปที่ตั้งตัวเป็นอาจารย์ทางเข้ากัมมัฏฐานถึงกับกล้ากล่าวออกมาว่า "หากเรามีของดีคุณธรรมวิเศษอยู่ในตัวจริงๆ แล้ว การแสดงออกเพื่ออวดคนทั่วไปก็ไม่เห็นว่าจะเป็นเรื่องผิดอย่างไร" ขอให้ท่านผู้มีปัญญาพิจารณาดูเถิดว่าเขามีความคิดเห็นเช่นนี้ ก็ดูประหนึ่งว่าที่พระพุทธองค์เคยตรัสห้ามไว้นั้นเขา

ไม่เห็นว่าถูกต้องหรืออย่างไร ? ก็ไม่เห็นว่าจะเป็นอะไรอื่นนอกจากความอยากดังที่ได้แสดงปาหี่ให้คนดูนั่นเอง แล้วตนก็จะได้ลาภสักการะมากยิ่งขึ้น ทั้ง ๆ ที่เขาก็รู้อยู่ว่าวิชาการแบบนี้มันไม่มั่นคงถาวร ในวันหนึ่งข้างหน้าก็จะเสื่อมสิ้นหายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำเช่นนี้เป็นการละเมิดพระวินัย ฯ ที่พระพุทธองค์ทรงห้ามไว้ด้วย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ตอนต้นว่า การเจริญสมถกรรมมัฏฐาน และวิปัสสนากรรมมัฏฐาน ก็เพื่อให้เกิดปัญญาหลุดพ้นจากกองทุกข์ได้ในปัจจุบัน ฉะนั้น การทำวิปัสสนาจะทำในขณะใด–ที่ไหน–เมื่อใดก็ได้ทั้งนั้น ไม่จำเป็นจะต้องไปขึ้นครูทำพิธีรีตองแต่อย่างใดเลย ในเมื่อเราทราบหลักการและความมุ่งหมายได้อย่างถูกต้องแล้ว เลือกโอกาสและสถานที่ในการบำเพ็ญเพียร โดยให้มีอุปสรรคน้อยที่สุด ก็เห็นว่าเป็นการเหมาะสมเพียงพอแก่การที่พวกเราชาวพุทธจะพึงกระทำกันได้

อนึ่ง การทำจิตให้สงบตามลำดับขั้นตอน หรือที่เรียกเป็นความหมายรวม ๆ ว่า การเข้ากรรมฐานนี้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคอธิบายไว้ว่า มีกรรมฐานอยู่ถึง 40 อย่าง บรรยายรายละเอียดแยะแยกแสดงไว้มากมาย ซึ่งมิได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้ เน้นแต่เฉพาะอานาปาน สติกรรม ฐาน เท่า นั้น ซึ่งก็มีวิธีการ

ปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนจนถึงจิตของผู้ปฏิบัติ มีความสงบเป็นสมถะ (Tranquillity) ถึงขั้นอุปจาระสมาธิ แล้วจึงน้อมจิตเข้าไปสู่วิปัสนากัมมัฏฐาน (Insight) ให้สมบูรณ์ นี้แหละที่ได้ชื่อว่าเป็นทางสายกลาง ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านเป็นผู้ค้นพบ อันเป็นทางไปสู่ความสุข–สงบ ด้วยการเห็นธรรม (Discernment) ถึงซึ่งความสว่าง (Enlightenment) และพระนิพพานในที่สุด

"การสอนธรรมโดยย่อ"
เกี่ยวกับเรื่องปุถุชน–อริยชน

◎ ปุถุชน คนพาล สันดานหยาบ
พึงขนาบ โดยให้ธรรม เป็นทานไว้
เขาจะรับ หรือไม่ ต้องสนใจ
เพื่อให้ได้ กลับตน เป็นคนดี

คนที่ดี จัดว่ามี อริยะ
เพราะธรรมะ ยึดมั่น ไม่หันเห
ไม่หน้าไหว้ หลังหลอก ทำเสเพล
มีเสน่ห์ คนนิยม สมราคา

อริยะ อัฏฐัง คิกมรรค
เป็นทางชัก พาให้ ไม่ใหลหลง
ต้องศึกษา ทำใจ ให้มั่นคง
อานิสงส์ ยิ่งยอด ปลอดภัยพาล

พระพุทธองค์ ทรงชี้ ทางนี้ให้
สอนเวไนย สัตว์โลก พ้นทุกขา
ธรรมชาติ ทั้งหลายล้วน อนิจจัง-อนัตตา
ทางเดียวนี้ ที่พา ให้สุขใจ

ธรรมทั้งหลาย ที่เป็น อกุศล
หลีกให้พ้น ห่างไกล ไม่ประสงค์
กุศลธรรม นำสุข ถ้วนทุกคน
หมั่นฝึกฝน กอปรกรรม ทำความดี

ต้องมีศีล มีสัจ เป็นอัตตรา
จึงชื่อว่า เป็นมนุษย์ จุดประสงค์
หากละเลย เคยชั่ว ตัวก็คง
ถูกเจาะจง ว่าเป็น สัตว์-อัตวา ฯ

สังโยชน์เครื่อง ร้อยรัด ที่จัดไว้
ละให้ได้ แม้บางส่วน ควรถวิล
สติปัฏฐาน จำต้องฝึก เป็นอาจิณ
เพื่อให้สิ้น อาสวะ ชนะมาร

หากสิ้นภพ สิ้นชาติ ขาดการเกิด
ถือว่าเลิศ เหนือใคร ที่ใฝ่หา
พ้นทุกข์ใน ปัจจุบัน เห็นทันตา
ไม่ต้องรอ ชาติหน้า ให้ป่วยการ ◎

หมายเหตุ การอธิบายความหมายของศัพท์ ที่นำมาใช้ในบทกลอน

"ปุถุชน" คือคนที่ยังหนาด้วยกิเลส มีความโลภ-โกรธ-หลง อยู่ในสันดาน

"อริยะ" คือคนที่เลื่อนชั้นสูงกว่าปุถุชน มีการศึกษาธรรมะสูงกว่า

"อริยอัฏฐังคิกมรรค" หมายถึง อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8

"อานิสงส์" คือผลที่ได้รับจากการทำความดี

"เวไนยสัตว์" คือ มนุสสโลก ผู้ยังไม่รู้พุทธธรรม คำสอนของพระศาสดา

"ทุกขา" คือ ความทุกข์ หรือ การทนได้ยาก

"อนิจจัง" คือ ความไม่เที่ยงแท้-ไม่คงทน-ไม่ถาวร

"อนัตตา" คือ การเชื่อว่า ไม่มีสัตว์-ไม่มีบุคคล ตัวตนเราเขา ซึ่งเป็นโลกุตรธรรม

"อกุศลธรรม" คือธรรมที่เป็นบาป เช่นการฆ่าสิ่งมีชีวิต-ลักทรัพย์-ประพฤติผิดในกาม-พูดปด-พูดเพ้อเจ้อ-พูดคำหยาบ-พูดตลกคนอง-ความโลภ-ความโกรธ-มีความเห็นผิด

"กุศลธรรม" คือ ธรรมที่เป็นบุญ เว้นฝ่ายบาปทั้งหมด

"ศีล" คือ ข้อห้ามที่พระพุทธเจ้าท่านบัญญัติไว้

"สัจ" คือ ความจริงซึ่งแยกได้เป็น "สมมุติสัจจะ" และ "ปรมัตสัจจะ"

"มนุสส์" คือ คนที่มีจิตใจสูง มีศีล 5 ข้อเป็นหลักปฏิบัติอยู่

"อัตวา" หมายถึง "อัตวาทุปาทาน" คือ ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล มีตัวตนเป็นเรา–เป็นของเรา ฯลฯ

"สังโยชน์" คือ เครื่องร้อยรัด 10 ประการ

"สติปัฏฐาน" หมายถึงมหาสติปัฏฐาน 4 มีกายานุปัสนา เวทนา-นุปัสนา จิตตานุปัสนา และธรรมานุปัสนา

"อาสวะ" คือ กิเลส เครื่องทำความเศร้าหมองให้กับจิต

"มาร" หมายถึงสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง

"ภพ" หมายถึงความมี–ความเป็น แบ่งได้เป็น 3 ภพ คือ กามภพ–รูปภพ–อรูปภพ

"ชาติ" หมายถึงการเกิดของกิเลส–ตัณหา–อุปาทานขึ้นกับจิตใจของบุคคล ขณะที่อายตนะภายในกระ-ทบกับอายตนะภายนอก (อวิชชาผัสสะ) แล้วเกิดเวทนา–ตัณหา–อุปาทาน–ภพ–ชาติกลายมาเป็น

กองทุกข์ คือ ชรา–มรณะ–โศกะ–ปริเทวะทุกข์–โทมนัส และอุปายาส (ไม่ได้หมายความว่าการเกิดจากครรภ์ของมารดา)

"ทำอย่างไรเราจึงจะรักษาพุทธศาสนาให้มั่นคงอยู่ในประเทศไทยได้ตลอดกาล"

1. ชาวพุทธทุกคนต้องพยายามทุกวิธีทางหาโอกาสที่จะเร่งเร้าทั้งทางฝ่ายรัฐบาล และทางคณะสงฆ์ ให้ตระหนักถึงภัยอันจะพึงเกิดขึ้นจากการแผ่ขยายตัวของ "ลัทธิคอมมิวนิสต์" ที่ทวีความหนักหน่วงขึ้นทุกวันในปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นภัยร้ายแรงต่อพุทธศาสนา
2. ทางคณะสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา จำต้องมีมาตรการ ควบคุมดูแลการสั่งสอนธรรมให้ถูกต้องตามพระพุทธประสงค์โดย
   - ให้มีการจัดตั้งสถาบัน "การวิจัยเรื่องการสอนธรรมของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน" เพื่อให้เป็นไปตามสัจธรรมอันแท้จริงของพระพุทธองค์
   - จัดตั้งคณะสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทำหน้าที่ดูแล–สั่งการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้นไว้แล้ว
   - ภิกษุผู้ที่จะเป็นองค์ "ธรรมกถึก" ต้องเป็นไปตามที่

พระพุทธองค์ท่านได้ทรงกำหนดขึ้นไว้แล้วเท่านั้นเป็นต้นว่า

ก. ต้องเป็นการแสดงธรรมเพื่อความเบื่อหน่าย – เพื่อคลายความกำหนัด – เพื่อความดับ ไม่ เหลือ แห่งตัณหา โดยยกเอาพระสูตรต่าง ๆ ที่มีอยู่มาแสดงประกอบด้วย

ข. ห้ามแสดงข้อคิดเห็นส่วนตัวนอกเหนือ ไปจากที่มีปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นอันขาด

ค. ภิกษุผู้แสดงธรรมต่อพุทธบริษัทจำนวนตั้งแต่ 20 คนขึ้นไปและเป็นการแสดงประจำนั้น ควรได้รับการพิจารณาขึ้นทำเนียบไว้

สำหรับทางด้านรัฐบาลนั้น ต้องสอดส่องดูแลโดยเจ้าหน้าที่ของกรมการศาสนาให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้นต่อบรรดานักเผยแพร่ธรรมะที่มิใช่เป็นนักบวชที่แอบแฝงมาในรูปของนักบุญซึ่งอาจมีได้ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา หรือเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อพระพุทธศาสนา

3. นอกจากในด้านการส่งเสริมการศึกษาทาง "ปริยัติ" ที่กระทำกันอยู่ทั่วไปตามสถาบันต่าง ๆ แล้ว ต้องทำการส่งเสริม

ทางด้าน "ปฏิบัติ" ควบคู่กันไปด้วย และให้อยู่ในความควบคุมของคณะสงฆ์ หรือกรมการศาสนาหรือทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

ชั่วโมงการศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎก ตามสถาบันการศึกษา ฯ ต้องมีไม่น้อยกว่าชั่วโมงการศึกษาภาษาบาลี

นอกจากที่กล่าวตามหัวข้อข้างต้นนี้ ยังมีปลีกย่อยอีกหลายอย่างที่จะต้องระมัดระวังควบคุมให้รัดกุมยิ่งขึ้นกว่าที่เป็น อยู่ ในปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เพื่อให้พุทธศาสนามีความมั่นคงอยู่ในประเทศไทย ตลอดชั่วกาลนาน.

"ปกิณกรรม"

- เมื่อเราตั้งใจแน่วแน่แล้วว่า จะเป็นพุทธบริษัท ถือเอาพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่พึ่งแห่งตน ก็จงรีบปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์โดยไม่ลังเลชักช้า นั่นก็คือ "การละสิ่งที่เป็นอกุศลทั้งปวง– ประพฤติปฏิบัติเฉพาะแต่สิ่งที่เป็นกุศล– ชำระจิตใจในตัวของตนให้บริสุทธิ์เท่าที่จะสามารถทำได้"
- สิ่งที่เรียกว่าเป็น "อกุศลกรรม" (Karmically Unwholesome) นั้นก็ได้แก่ –

1.	การทำลายชีวิตสัตว์	กายกรรม
2.	การลักขโมย	
3.	การประพฤติผิดในกาม	
4.	การพูดปด	วจีกรรม
5.	การพูดเพ้อเจ้อ	
6.	การพูดคำหยาบ	
7.	การพูดตลกคะนอง	
8.	ความโลภคิดอยากได้	มโนกรรม
9.	ความโกรธ	
10.	ความคิดเห็นผิด ๆ	

- สิ่งที่เรียกว่า "กุศลกรรม" (Karmically Wholesome) นั้นก็ได้แก่–

1.	ละเว้นจากการฆ่าสัตว์	กายกรรม
2.	ละเว้นจากการลักทรัพย์	
3.	ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม	
4.	ละเว้นจากการพูดปด	วจีกรรม
5.	ละเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ	
6.	ละเว้นจากการพูดคำหยาบส่อเสียด	
7.	ละเว้นจากการพูดตลกคะนอง	

8. ละเว้นจากการคิดอยากได้สิ่งที่มิใช่เป็นของตัว
9. ละเว้นจากความโกรธ
10. มีสัมมาทิฏฐิ

} มโนกรรม

- พุทธบริษัทต้องศึกษาทำความเข้าใจเรื่องของ "ไตรลักษณ์" ซึ่งก็หมายถึงว่า บุคคลนั้นสามารถทำความเข้าใจได้ถูกต้องว่า รูป–เวทนา–สัญญา–สังขาร–วิญญาณ เป็นสิ่งไม่เที่ยง (อนิจตา) เป็นทุกข์ (ทุกขตา) และไม่ใช่เนื้อแท้ตัวตน (อนัตตา) มันเป็นแต่เพียงธาตุทั้ง 4 มาประกอบกันขึ้นเท่านั้น แล้วก็ต้องแตกทำลายไปในที่สุด
- พุทธบริษัทต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ถูกต้องในเรื่อง "อริยสัจจ 4 มรรคมีองค์ 8"
- พุทธบริษัทต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ถูกต้องในเรื่อง "มหาสติปัฏฐาน 4" นำมาใช้เป็นนิจ
- พุทธบริษัทต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ถูกต้องในเรื่อง "โภชชงค์ 7" คือธาตุที่จะนำไปสู่ความเป็นผู้มีปัญญา
- ต้องศึกษาทำความเข้าใจ "ปฏิจจสสุปบาทธรรม" (Dependent Origination) ให้ถูกต้องตามพุทธประสงค์
- ต้องพยายามละเครื่องร้อยรัดที่เรียกว่า "สังโยชน์" ที่มีอยู่ 10 อย่างให้ได้มากที่สุด

- การชำระจิตให้บริสุทธิ์ได้ ก็ด้วยวิธีการเจริญภาวนา คือการทำ "สมาธิ" โดยการตั้งใจไว้ในอารมณ์เดียว ไม่เกาะเกี่ยวเศร้าหมองด้วยนิวรณ์ทั้ง 5 ให้จิตเป็นเอกคัตตา เรียกว่าการทำ "สมถภาวนา" มีสติ–สัมปชัญญะอย่างสมบูรณ์เมื่อจิตสงบถึงขั้นอุปจารสมาธิแล้วก็หันมาพิจารณา 'ขันธ์ 5' ให้มองเห็นได้อย่างทะลุปรุโปร่ง ว่าตกอยู่ใน "ไตรลักษณ์" จนเป็นเหตุให้เกิดความเบื่อหน่าย–คลายความกำหนัด–ไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งทั้งหลายทั้งปวง จนมีจิตใจปราศจากความโลภ–ความโกรธ–และความหลง เรียกว่าเจริญ "วิปัสสนภาวนา"
- อ้างตนเป็นชาวพุทธ แต่ก็ยังคงงมงาย กราบไหว้ผี–สางเทวดาอยู่ เปรียบเหมือนเกิดอยู่ในที่สว่างแล้ว แต่คงหลงเดินไปตามทางที่มืด เกิดในสวนผลไม้อันโอชะ แต่กลับหลงกินดินกินทรายอยู่
- สมมติสงฆ์ไม่รู้พุทธธรรมอันแท้จริง แล้วยังชักชวนพุทธบริษัทบางเหล่าที่งมงาย ตกลงไปในบ่อน้ำโสโครกโดยไม่รู้สึกตัว เช่น อ้างความศักดิ์สิทธิ์ ปั้นพระเครื่องขาย ปั้นปลัดขิก สะเดาะเคราะห์ ฯลฯ แม้แต่ข้าราชการมีตำแหน่งใหญ่โตของบ้านเมือง แต่มีความคิดเหมือนเด็กปัญญาอ่อนยังออกหน้าออกตาขานรับพวกอัญญเดรถีย์เหล่านี้อยู่ แล้วมันจะไปรอดกันได้อย่างไร ?

- ภัยร้ายแรงที่กำลังบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาอยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือพระภิกษุชั้นราชาคณะส่วนมากไม่สอนธรรม ปฏิบัติธรรม เอาแต่รับจ้างทำพิธีเปิดป้ายร้านค้า-ประพรมน้ำมนต์ทั้งๆ ที่รู้อยู่แก่ใจว่ามันมิใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแต่กิเลสที่มีหมักหมมอยู่ในสันดานจึงทำในสิ่งที่นอกรีตนอกรอย ทั้งนี้ก็เพราะหวังอามิสสินจ้างนั่นเอง มีภิกษุที่รู้ธรรมวินัยอยู่บ้างแต่กลับไปมีความคิดเห็นว่า "ชั่วช่างชี ดีช่างพราหมณ์" ถือเอาตัวใครตัวมันเช่นนี้แล้ว ความวิบัติฉิบหายในวงการของพระศาสนาจะไม่เกิดขึ้นได้อย่างไร ?
- ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร บัญญัติศัพท์เทคนิคขึ้นมาใช้ล้ำหน้าพระพุทธเจ้า ผู้อรหันต์บรมครู โดยนำเอาคำว่า "วัตถุมงคล" ออกมาใช้ แล้วก็ปั้นวัตถุปลุกเศกนำออกจำหน่ายจ่ายแจกแพร่หลายกันไปทั่วประเทศในปัจจุบัน นี้ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำของพวกอัญญเดรัถีย์ทั้งนั้น พระพุทธองค์ได้บัญญัติ "มงคล 38" มีปรากฏอยู่ในพระสูตรผู้ใดประพฤติปฏิบัติย่อมเป็นผู้ไม่แพ้ภัยในที่ทั้งปวง เรื่องวัตถุที่เป็นมงคลจึงไม่มีในพระพุทธศาสนา
- คำว่า "ถือพระพุทธศาสนา" และ "ถึงพระพุทธศาสนา" มันไม่เหมือนกัน ปากของเขาตะโกนออกมาว่า "พุทฺธํ สรณํ

คฉฺฉามิ” แต่ไม่รู้จริงว่า พระพุทธเจ้าสอนอะไร ? เขาบูชาแต่วัตถุนิยม พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย นับถือ ก็นับถือตาม ๆ กันไปเท่านั้นเอง

- วิธีเข้าให้ถึงธรรมะก็คือ :-
  1. ต้องศึกษาธรรมะของพระพุทธองค์ เรียกว่า "ปริยัติธรรม"
  2. ต้องประพฤติปฏิบัติตามความรู้นั้น เรียกว่า "ปฏิบัติธรรม"
  3. การได้รับผลเป็นความสงบ–สอาด-สว่าง เรียกว่า "ปฏิเวท"
- ปัจจุบันมีภิกขุประเภทหน้าด้าน (ทุมมังกุ) และประเภทคลุกคลีตระกูล (ชะโนทะโย) เสียเป็นส่วนมากต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว
- คำว่า "นิพพาน" ก็คือความว่าง ความสะอาดปราศจากกิเลส สว่างจากความโง่งมงาย สงบใจเป็นที่สุด เพราะไม่มีความอยากและความยึด จึงไม่มีความทุกข์
- ความไม่เห็นแก่ตัวนั้นแหละเป็นตัวธรรมะกำมือเดียวของพุทธศาสนา
- ศาสนาก็คือการปฏิบัติธรรมให้พ้นทุกข์ ไม่ใช่ตัววัดวาอาราม หรือตัวภิกษุสามเณร

– การจำแนกประเภทของสมมุติสงฆ์ในเมืองไทยปัจจุบันนี้ก็มี

1. บวช ลี้ เพื่อจะหนีหนี้สิน หรือการจับกุมของเจ้าหน้าที่ เพราะได้ทำความผิดเอาไว้
2. บวช ลอง เพื่อเป็นการลองชิมดู เห็นเขาบวชๆ กันก็ลองดูบ้าง
3. บวช ครองประเพณี เพื่อให้บิดามารดาปู่ย่าตายายเห็นชายผ้าเหลืองจะได้ไม่ตกนรก
4. บวช ปฏิบัติ มีความตั้งใจบวชเพื่อปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระศาสดาและเพื่อความพ้นทุกข์ได้ในปัจจุบัน
5. บวช กินข้าววัด เป็นฆราวาสหากินไม่เป็นอด ๆ อยาก ๆ เอาผ้าเหลืองมาคลุมกาย ขอก้อนข้าวสุกชาวบ้านทิ่งมงายมันง่ายดี อีกทั้งยังมีโอกาสหลอกลวงชาวบ้านได้ง่ายกว่า มากกว่า80%

เป็นประเภทนี้แล้ว พุทธศาสนาในเมืองไทยจะเจริญได้อย่างไร ?

– พระพุทธเจ้าท่านตรัสแก่สาวกของพระองค์ว่า "หากพวกเธอเป็นอยู่โดยชอบแล้ว โลกก็จะไม่ว่างจากพระอรหันต์" ซึ่งก็หมายถึงว่า ให้อยู่โดยไม่เห็นแก่ตัวในทุก ๆ โอกาสที่แสดงออกไปนั่นเอง

- การควบคุมความรู้สึกไม่ให้เกิดมีเป็นตัวเรา–ของเรานั้นเป็นเรื่องยาก จึงขอแนะว่า พระพุทธองค์ท่านเคยตรัสสอนพระ-ภิกษุ "พาหิยะ" เกี่ยวกับเรื่องนี้มาแล้วว่า "ให้มีสติสัมป-ชัญญะ เมื่อมีผัสสะเกิดขึ้นก็สักแต่ว่าเป็นผัสสะ อย่าปรุงต่อไปจนเกิด เวทนา–ตัณหา–อุปาทาน–ภพ–ชาติ จนกลายมาเป็นกองทุกข์ คือ ชรา–มรณะ ฯลฯ เมื่อปฏิบัติดังนี้ได้เมื่อใด เมื่อนั้นก็จะไม่มีตัวเธอ เมื่อตัวเธอไม่มีแล้วการที่จะวิ่งไปทางโน้น–ทางนี้ หรือหยุดอยู่ที่ใดมันก็ไม่มีนี่แหละเป็นที่สุดแห่งความทุกข์ นี้แหละเป็นการสิ้นสุดแห่งความทุกข์ นี่แหละคือ "พระนิพพาน"
- เมื่อสังขารเกิดขึ้น ก็คือ ทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้น
  เมื่อสังขารตั้งอยู่ ก็คือ ทุกข์เท่านั้นที่ตั้งอยู่
  เมื่อสังขารดับไป ก็คือ ทุกข์เท่านั้นที่ดับไป
  นอกจากทุกข์แล้วหามีอะไรไม่
- ธรรมะอันใดที่เป็นไปเพื่อดับความทุกข์ เราเรียกว่า "เญย-ธรรม" คือธรรมที่ควรรู้
- ในบทสวดมนต์มีว่า "สงฺขิตเตน ปญฺจุปาทาน ขณธา-ทุกฺขา" พระสงฆ์สวดกันอยู่ทุกวันๆ ซึ่งแปลความได้ว่า "เบ็ญจขันธ์อันประกอบด้วยอุปาทานนั้นเป็นตัวทุกข์" หมายความว่าหากใครยึดเอากายกับใจว่าเป็นตัวตน

–ของตนแล้วไซร้ความทุกข์ก็เกิดขึ้นเพราะความยึดถือนี้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความทุกข์อยู่ที่มีการยึดถือ

– หากผู้ใดปฏิบัติตนได้เยี่ยง "พระโพธิสัตว์" แล้ว เขาก็จะดำเนินชีวิตที่ดีน่านับถือ เพราะเขาจะเห็นแก่เพื่อนบ้าน–เห็นแก่ประเทศชาติ–เห็นแก่ชาวโลกทั้งหมด ตลอดจนเห็นแก่สัตว์เดรัจฉาน ด้วยมีความเมตตาเต็มเปี่ยมอยู่ในจิตใจ คำว่า โพธิสัตว์ หมายถึงบุคคลที่กำลังบำเพ็ญความดีต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นพระพุทธะในกาลต่อไป โดยต้องสร้างบารมีด้วยเครื่องมือ 10 อย่างคือ :–

1. ทาน คือการให้เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังเอาสวรรค์–วิมาน หรือความสุขใด ๆ ในชาติหน้าเป็นการตอบแทน
2. ศีล คือการบังคับตัวเองให้ถูกต้องในความประพฤติทางกาย–วาจา พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่าคนจะบริสุทธิ์ได้ก็เพราะศีล (ไม่ใช่เพราะเว้นการกินเนื้อสัตว์ ฯลฯ)
3. เนกขัมมะ หลีกออกจากการติดในวัตถุนิยมหรือกามารมณ์
4. ปัญญา คือรู้แจ้งถึงวิธีพ้นทุกข์ เพื่อนำไปใช้ในการขจัดปัญหาในชีวิตประจำวัน

5. วิริยะ คือความเพียรเพื่อให้บรรลุผล
6. ขันติ คือความอดทน
7. สัจจะ คือความจริงใจต่ออุดมคติของตัวเอง และต่อผู้อื่น
8. อธิฏฐาน คือตั้งใจมั่น ปักใจในการปฏิบัติธรรมของตน
9. เมตตา คือรักผู้อื่นเหมือนกับรักตัวเอง และเมื่อรักก็ต้องช่วยเหลือ
10. อุเบกขา คือการวางเฉย ถ้าหากมันไม่เป็นไปตามความหวังดีของเขา จิตก็ไม่หวั่นไหวจนเกิดเป็นทุกข์ขึ้นมาเสียเอง

– พระอานนท์ได้กล่าวกับพระมหากัสสปะ ผู้เป็นประธานการทำสังคายนาในครั้งแรกว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ไว้ว่าดังนี้ :–

"ดูก่อนอานนท์ สุขและทุกข์นั้นให้หมายเอาที่จิต จิตสุขเป็นสวรรค์ จิตทุกข์เป็นนรก จะเข้าใจว่า สวรรค์–นรกอยู่นอกจิตนอกใจเช่นนั้น ได้ชื่อว่า เป็นคนหลง นรก และสวรรค์ บาปบุญคุณโทษย่อมมีอยู่ในอกในใจทั้งสิ้น ฯลฯ"

ฉะนั้น คำโบราณที่กล่าวว่า "สวรรค์ในอก–นรกในใจ" จึงเป็นคำกล่าวที่ถูกต้องตามพระพุทธพจน์นี้แล้ว

- ผู้ใดหวังความสุขในพระนิพพาน ก็ให้ปล่อยวางเสียซึ่งสุขและทุกข์ คือวางจิตอย่าถือว่าเป็นของๆ ตน ก็ชื่อว่าได้ถึงพระนิพพาน เพราะว่าใจเป็นใหญ่เป็นประธาน สุข–ทุกข์ทั้งสวรรค์และนิพพานสำเร็จได้ด้วยใจ
- บุคคลผู้ปรารถนาซึ่งสวรรค์และพระนิพพาน ก็จงรีบพากเพียรกระทำให้ได้ ให้ถึงขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราะมีอยู่ที่ในใจของเราทุกอย่าง จะเป็นการลำบากมากอยู่ก็แต่พระนิพพาน ด้วยจะต้องทำตัวให้เหมือนแผ่นดิน หรือเหมือนดังคนตายแล้ว คือปล่อยสุขและทุกข์เสียให้สิ้น
- การใช้สติสำรวมอินทรีย์ ก็คือการเฝ้าระวังทวารทั้ง 6 (คือ ตา–หู–จมูก–ลิ้น–กาย และใจ) ขณะใดที่ตาได้เห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้รส กายได้สัมผัส และธรรมารมณ์ซึ่งเกิดขึ้นกับจิต ก็อย่าให้ความรักใคร่กำหนัดยินดียินร้ายเกิดขึ้นมาภายในจิตใจ
- การฝึกฝนปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามไตรสิกขา คือ ศีล–สมาธิปัญญาก็คือ :–

    1. พยายามกำจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมองอย่างหยาบที่ล่วงออกมาทางกายวาจา ด้วยการรักษาศีล
    2. พยายามกำจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมองอย่างกลางคือนิวรณ์ 5 ให้หมดสิ้นไปด้วยการทำสมาธิภาวนา

3. พยายามกำจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมองอย่างละเอียดโดยการพิจารณาให้เห็นความจริงของขันธ์ 5 ซึ่งมีลักษณะไม่เที่ยงแท้คงทน เป็นตัวทุกข์ และไม่อยู่ในอำนาจที่จะบังคับบัญชาได้ด้วยปัญญา

- จะฝึกผู้อื่นให้เข้าถึงพุทธธรรมได้ ก็ต่อเมื่อตัวเองได้ฝึกมาดีแล้ว
- ธรรมะของพระพุทธองค์เมื่อเข้าไปประดิษฐานอยู่ในสันดานของปุถุชนแล้ว ย่อมได้ชื่อว่าเป็นสัทธรรมปฏิรูป (ของปลอม) แต่หากเข้าไปประดิษฐานอยู่ในจิตใจของพระอริยเจ้าแล้ว ย่อมเป็นของบริสุทธิ์ ฉะนั้น การศึกษาปฏิบัติธรรมโดยไม่ฝึกจิต กำจัดกิเลสให้สิ้นไป จึงยังไม่สำเร็จประโยชน์สมบูรณ์
- จิตเดิมหรือจิตแท้นั้นก็คือ จิตที่มีความสงบปราศจากอารมณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น เอกัคตาจิต ก็คือจิตอันเดียวจริง ๆ ไม่ท่องเที่ยวไปในที่ใด
- คนที่จิตไม่สงบ ก็เหมือนกับคนที่ถือคบไฟ ไฟย่อมลวกเผาตัวเอง แต่ถ้าจิตสงบได้เมื่อใด ก็จะได้รับความเย็นเมื่อนั้น
- การชำระจิตให้บริสุทธิ์ เป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันของ

มนุษย์ ที่จะต้องกระทำด้วยวิธีเจริญพระกรรมฐาน

- ผลจากการส่งจิตออกไปรับอารมณ์ใด ๆ ย่อมมีผลกระทบ-กระเทือนต่ออารมณ์นั้น ๆ นี้แหละคือความทุกข์
- ภิกษุปล่อยวางเสียได้ ไม่ยึดไม่ถือด้วยประการทั้งปวง ก็ได้เชื่อว่าสำเร็จกิจในพระศาสนาแล้ว
- ผู้ที่หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้แจ้งโดยชอบ เป็นผู้ที่เข้าถึงความสงบภายใน เป็นผู้ที่มีจิตมั่นคงนั้น ใจของท่านย่อมสงบ วาจาก็สงบ กายก็สงบ
- ขันธ์ 5 อันประกอบด้วย รูป อุปมาก็เหมือน ภาชนะ
  เวทนา อุปมาก็เหมือน ข้าวสุก
  สัญญา อุปมาก็เหมือน กับข้าว
  สังขาร อุปมาก็เหมือน ผู้ปรุง
  วิญญาณ อุปมาก็เหมือน ผู้บริโภค
- จงหมั่นพิจารณาเป็นนิจว่า ขันธ์ 5 ภายในร่างกายเรานี้ไม่เที่ยงแท้คงทน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงได้ชื่อว่าเป็น อนิจจา–ไม่อาจวิงวอนขอร้องให้เป็นไปตามความปรารถนาของเราได้ จึงได้ชื่อว่าเป็น ทุกขตา มันเป็น กฎของธรรมชาติ ไม่ใช่ตัวตนที่จะอยู่ในบังคับบัญชาของใครได้ จึงได้ชื่อว่าเป็น อนัตตา.

"พญาเจตราชผู้เป็นใหญ่"

◉ สุข–ทุกข์นั้น ให้หมาย เอาที่จิต
อย่าหลงผิด คิดว่า มาจากไหน
สวรรค์–นรก มันก็อยู่ ที่ในใจ
บุญบาปใด ตนทำ จำได้เอง

◉ จิตสุขเป็น สวรรค์ อยู่ชั้นฟ้า
ทุกข์หนักหนา คือนรก ร้อนหมกไหม้
อยู่ใต้พื้น พสุธา ท่านว่าไว้
เพื่อจะให้ ละชั่ว ประพฤติดี

◉ ทุกรูปนาม ตามติด ชีวิตนี้
ล้วนแต่มี ความทุกข์ หาสุขไม่
ทุกข์เท่านั้น เกิดขึ้น และดับไป
แล้วเกิดใหม่ ไหลเวียน สับเปลี่ยนกัน

◉ ปัญญาชน ผู้สนใจ ในธรรมะ
ต้องเพียรละ สุข–ทุกข์ เสียให้สิ้น
ไม่ยึดมั่น ถือมั่น เป็นอาจิณ
เพื่อให้สิ้น อาสวะ ชนะมาร

◉ ไม่ยินดี ยินร้าย ในอารมณ์
ที่ทับถม ตามทวาร การรับรู้
มีสติ สัมปชัญญะ ควบคุมอยู่
จึงเป็นผู้ พ้นวัฏฏะ สงสารจริง

◉ จิตสงบ–สะอาด สว่าง ในภพนี้
ด้วยวิธีเจริญ ภาวนา อย่าสงสัย
แม้จะมี ภพหน้า ไม่เป็นไร
เพราะว่าใจ ไม่ปรุง ให้ยุ่งตาม

◉ ขันธ์ห้าที่ ท่านว่า เป็นตัวทุกข์
เพราะจิตสุข หลงเพลิน รสตัณหา
ลืมหลักธรรม ทุกฺขํ อนิจฺจํ อนตฺตา
ไม่นำพา คำสอน พระพุทธองค์

◉ ต้องเวียนว่าย ตายเกิด ไม่สิ้นสุด
สังขารหยุด เมื่อใด ใจว่างเฉย
ไม่มีเกิด มีตาย วุ่นวายเลย
ทำใจเฉย เหมือนตาย ไร้วิญญาณ

◉ ผู้ที่อยู่ เหนือโลก นั้นท่านละ
อาสวะ กิเลสมาร ผ่านไปได้
ไม่ติดบ่วง เพลิดเพลิน รสใด ๆ
ชื่อว่าได้ พ้นโลก แล้วจริง ๆ

◉ อย่าหลับตา ภาวนา แล้วไปเห็น
เพราะมันเป็น ภาพนิมิต จิตลุ่มหลง
ตามข้อแนะ อาจารย์ ผู้พาลชน
ชวนให้ดล เดินออก นอกรีดรอย

◉ จงเป็นผู้ ไม่ประมาท ในชาตินี้
คือให้มี สติมั่น กันไว้ก่อน
จึงรู้จัก ตัวกิเลส ประเภทจร
เป็นมารหลอน ลวงเรา เข้าตาจน

◉ สติดี ก็ต้องมี ใจสงบ
จึงจะพบ กลลวง ของมันได้
ไม่หลงตาม วิสัย ของมันไป
จึงปลอดภัย พ้นทุกข์ ที่รุกโรม

◉ กายกับใจ ไม่แยก อย่างพวกพราหมณ์
ที่เห็นตาม ว่าอัตตา นั้นมีอยู่
พระศาสดา อรหันต์ บรมครู
ตรัสรู้ อนัตตา ว่าไม่มี

◉ รูปธรรมคือ ร่างกาย ต้องบำรุง
นามธรรมก็ ต้องมุ่ง รีบขวนขวาย
พัฒนาควบ คู่กัน ทั้งกายใจ
เพื่อให้ได้ สมดุลย์ ค้ำจุนตน

◉ ชาวพุทธ บริษัท ในเมืองไทย
เชื่ออะไร ง่าย ๆ ยุ่งสับสน
กราบพระแล้ว ไหว้ผี ไม่มีตน
เพราะเป็นคน ไม่ศึกษา สัจจธรรม

◉ พุทธศาสน์นั้น ไม่อาจ วิงวอนขอ
อย่ารีรอ ต้องรีบทำ เอาเองก่อน
ประสงค์ใด ใช้ปัญญา อย่าอาทร
ไม่เฝ้าวอน พระช่วย ดลบันดาล.

ขอกราบขอบพระคุณ

เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณ พันเอกสนธิ เลื่อนฉวี เป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาอนุญาตให้หนังสือของท่านมาลงพิมพ์ ใน หนังสือ อนุสรณ์ งาน พระราชทาน เพลิงศพ ร.ต. สืบสกุล บรรจงรัตน์

พิมพ์ที่ บางกระบือการพิมพ์ 34/23 ถ. อำนวยสงคราม บางกระบือ กรุงเทพฯ
น.ส. พรรณทิพา หอมชื่น ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา โทร. 2412289